

“HAYAT MECMUASI” ÇERÇEVESİNDE
TÜRK İNKILÂBININ DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Arş. Gör. Yasemin IŞIK²

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kurulduğu günden itibaren bağımsız, demokratik, millî ve modern bir toplum olma mücadelesi vermiştir. Çağdaş medeniyet seviyesine yükselmek için her alanda büyük bir kalkınma hamlesi başlatılmıştır. Gerçekleştirilen reformlar önceki dönemlerin yüzeysel ıslahat hareketlerinden farklı olarak tümüyle bir medeniyet ve kültür değişimini hedeflemiştir. Erken dönem Cumhuriyet dergiciliğimiz ise Mustafa Kemal Atatürk’ün millî ve modern devlet kurma sürecinde gerçekleştirdiği toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel dönüşümlerin Türk milletine tanıtılmasına ve onlar tarafından benimsenmesine hizmet etmiştir. 2 Aralık 1926-5 Mayıs 1930 tarihleri arasında yeni ve modern Türk Devleti’nin sesi olarak yayımlanan, Cumhuriyet dönemi süreli yayınlarının en önemlilerinden biri olan “Hayat Mecmuası” da Atatürk’ün ilke ve inkılablarının savunucusu olmuştur ve bunların okuryazar kitle tarafından benimsenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Türk İnkılâbının dinamizmini temellendirmek görevini üstlenen *Hayat Mecmuası*, yapılan her inkılabın takipçisi olmuş ve yapılacak olanlarla ilgili sütunlarında yöneticilere fikirler sunmuştur. İçerik yönünden çok zengin olan *Hayat Mecmuası*, tüm bu yönleriyle Cumhuriyetin ilk yıllarının yaşam felsefesini yansıtmaya bakıldığında oldukça önemli bir yayın organıdır. Araştırmada; böylesi bir önem dâhilinde Türk İnkılâbı, *Hayat Mecmuası*’nda yayımlanan seçili makaleler çerçevesinde değerlendirmeye alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Atatürk, Yeni Türk Devleti, Türk İnkılâbı, Erken Dönem Cumhuriyet Dergiciliği, *Hayat Mecmuası*.

---

¹ *Hayat Mecmuası*, tez konusu olarak tarafımızca çalışılmıştır. Tezde *Hayat Mecmuası*’nın “eğitim” ile ilgili yazıları seçilerek (*Mecmuanın 146 sayısının mikrofilmlerinin fotokopileri alınmış ve özellikle eğitim yazıları seçilmiştir*), Türk İnkılâbının eğitim yönü değerlendirilmiş, eğitim meseleleri tartışılmıştır: Yasemin Işık, *Hayat Mecmuası*’nın Eğitim Açısından İncelenmesi (1926-1930), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretimi Anabilim Dalı, (ESTT) Eğitim Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 2007.

Bu çalışmada, Türk İnkılâbı ile ilgili tezin içerisinde yer alan yazılardan örnek metinler seçilmiş ve tezden farklı olarak ikincil kaynakların da desteğiyle *Hayat Mecmuası*’nın büyük değişime bakış açısı eleştirel bir biçimde ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma, “*Hayat Mecmuası*’nda Türk İnkılâbından Önceki ve Sonraki Türk Hayatının Karşılaştırılmasına İlişkin Bir Değerlendirme”, başlığıyla Nizâm-ı Cedid Başlangıcının 220. Yılı Münasebetiyle Tarih Boyunca Yenileşme Hareketleri Uluslararası Sempozyumu’nda (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü- Tarih Araştırma Merkezi/ İstanbul, 21-22 Mayıs 2012) sunulmuş bildirinin geliştirilmiş ve genişletilmiş halidir.

² Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Asya Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi, yasemin_261@hotmail.com

THE EVALUATION OF THE TURKISH REVOLUTION WITHIN THE FRAMEWORK OF THE “HAYAT MECMUASI”

ABSTRACT

The state of the Republic of Turkey has struggled to become an independent, democratic, national and modern society since its inception. In order to rise to the level of contemporary civilization, a major development move has been initiated in all field. The reforms aimed at a complete change of civilization and culture, unlike the superficial reform movements of the previous periods. Magazine of the early republican period served to introduce and adopt the social, economic, political and cultural transformations that Mustafa Kemal Atatürk realized in the process of establishing a national and modern state to the Turkish nation. December 2, 1926 and May 5, 1930, published as the voice of the new and modern Turkish state, one of the most important periodicals of the Republican period, “*Hayat Mecmuası*” was the defender of Atatürk’s principles and reforms and played an important role in the adoption of them by the literate mass. *Hayat Mecmuası*, which undertook the task of basing the dynamism of the Turkish Revolution, became a follower of every revolution and presented ideas to the administrators in its columns about what was to be done. *Hayat Mecmuası*, which is very rich in content, is a very important publication in terms of reflecting the philosophy of life of the early years of the Republic in all these aspects. In this research; within such an importance, the Turkish Revolution will be evaluated within the framework of selected articles published in *Hayat Mecmuası*.

Keywords: Mustafa Kemal Atatürk, The New Turkish State, The Turkish Revolution, Early Republican Magazine, *Hayat Mecmuası*.

GİRİŞ

Yayın dünyasında 1920’den itibaren çıkan ve *ilmî, fikrî, edebî, tarihî, toplumsal, kültürel, siyasî, felsefî, dinî, iktisadî, fennî, ziraî* ve *eğitim* ile ilgili konuları kapsayan mecmuaların 1926’daki devamı olan *Hayat Mecmuası*, Cumhuriyet’in ilanından üç yıl sonra, baskısı İstanbul’da yapılmakla beraber hükümet merkezi Ankara’da yayın hayatına girmiştir. Her sayısı kapak dışında yirmi büyük sayfa hacminde, son cildin yayınına kadar 146 sayılık bir koleksiyon meydana getirmektedir. Derginin *ilk Dört Cildi 1-104.* sayıları (2 Aralık 1926- 22 Kasım 1928) eski Türkçe olarak çıkmıştır. *Dördüncü Ciltten* sonra bazı sayılarda okuyucuyu alıştırmak için yavaş yavaş yeni harfler tanıtılmış; sayfanın bir tarafında eski Türkçe, diğer tarafında yeni Türkçe metinler verilmiştir (1928- 1929 arası). *105.* sayısından (29 Kasım 1928) itibaren *Beşinci, Altıncı* ve “*Yeni Tertip*” adıyla *Son Cildi* yeni Türkçe olarak yayımlanmıştır. *135.* sayısından (15 Temmuz 1929) sonra yayınında bazı düzensizlik ve gecikmeler görülmeye başlayan Dergi, *146.* sayıdan sonra “*Yeni Tertip*” adı altında sayfaları artarken boyutları küçülen bir şekle girmiş; yeni bir numaralandırılış ile 1930 yılının Ocak-Mayıs ayları arasında eski özelliğini kaybetmiş olarak 5 sayı daha çıktıktan sonra kapanmıştır.³

---

³ Yasemin Işık, “Hayat Mecmuası”, Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü Atatürk Dönemi (1920-1938) içinde, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara: 2009, Cilt: I, s. 258; Abdullah Uçman, “Hayat”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul: 1998, Cilt: XVII, s. 12; Musa Demir, Hayat Mecmuası Etrafında Gelişen Sanat Faaliyetleri Cilt: I, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 2005, s. 32.

Basın tarihinde “*Hayat*” isminin ilk defa 1873’te geçtiğini görüyoruz. İkinci defa bu isim 1921’de karşımıza çıkmakta; bundan beş yıl sonra da aynı isimle “*Hayat Mecmuası*” olarak yayın dünyasında üçüncü kez kendini göstermektedir.⁴ Maarif Vekâletinin maddî ve manevî yardımıyla *Yeni Mecmua* (1927), *Dergâh* (1921) dergilerinin bıraktığı boşluğu doldurmak amacıyla çıkarılan *Hayat Mecmuası*’nın kurucusu Mehmet Emin (Erişirgil), “*özellikle 20 Haziran 1929’a kadar ilk döneminde derginin başyazarlığını yapmış; aynı zamanda İnkılâp savunuculuğu yapmıştır.*”⁵ Mehmet Emin Erişirgil, 1926’da Talim ve Terbiye Başkanlığı sırasında Avni (Başman) ile fikir arkadaşı olmuştur ve aynı yıl “*Hayat*” *Dergisini* çıkarmaya başlamış, Derginin ilk dört cildinde faal rol oynamıştır. Erişirgil, Avni Başman ile birlikte dergiye “*pragmatizm ve hayat felsefesi rengini*” vermiştir.⁶ Mehmet Emin (Erişirgil)’in sorumlu Müdürlüğü 3 Mayıs 1928’den sonra bırakmasının ardından önce Nafi Atuf (Kansu); daha sonra Faruk Nafiz (Çamlıbel) Derginin Müdürlüğünü üstlenmiştir. *Hayat*, aynı mahiyette bir başka dergi bulunmadığından kapanışı kültür hayatında bir boşluk meydana getiren *Yeni Mecmua*’nın (1917- 1923) yerini alabilen bir dergi olmuştur. *Yeni Mecmua*’daki imzaların çoğu *Hayat Mecmuası*’nda da yer alırken, genç nesilden yeni kalemlerle de yeni bir kadro meydana getirilmiştir.⁷

Her sayısının ilk sayfasında “*Hayat*” başlığı altında verilen Nietzsche’ye ait; “*Hayata, daima hayata... Dünyaya daha çok hayat katalım!*” sözü Derginin prensiplerinin özetidir. Mehmet Emin (Erişirgil)⁸ *Hayat*’ın çıkış amacını şu şekilde anlatmaktadır:

“Hiçbir devrin gençliği bugünün ve yarının Türk münevverleri kadar mesuliyet karşısında kalmamışlardır. Büyük İnkılâbımız müstakil ve milletler arasında mevkî sağlam bir Türkiye yarattı. Mazinin sultanları kırıldı. Medeniyet âleminde mevkî tutabilmeliğimize mâni olan bütün engeller yıkıldı. Gençlik büyük İnkılâba olan borcunu ödemek mecburiyetindedir. Bu borç ancak Türk Milletinin refahına ve saadetine masruf şuurulu bir sa’y ile ödenebilir. Bu sa’yın tarzını, istikametini ancak “ilim” tayin eyleyebilir. Yeni Türkiye İnkılâptan sonra birtakım iktisadî ve içtimaî meseleler muvacehesindedir. Bugünün ve yarının münevverleri bu meseleleri ancak ilmî bir zihniyetle hal eyleyebilirler. Her devirden ziyade bugünün gençliği hakikî bir ilimle mücehhez olmak mecburiyetindedir. “Hayat” gençliğin ilme karşı muhabbetini artırmaya çalışacaktır.

...Hayat hakikî müspet ilim zihniyetine karşı gençlikte hürmet uyandırmaya uğraşacak, hadisatı görmek, üzerinde düşünmek muhabbetini telkine çalışacaktır. Gayemiz birtakım mefhumları bilen değil; vakayı üzerinde düşünebilen kuvvetli münevver bir zümre görmektir. Hayat, sanat muhabbet ve zevkinin artmasına ufak bir hizmet yapmaya muvaffak olursa bahtiyardır. Hayat kimsenin malı değildir. Bütün münevver zümrenindir. Onların temâyülâtından kuvvet alarak, onların müşterek mefkûresini söyleyecektir. Böyle olduğu için ferdî hayat gibi fânî olmayacaktır.”

⁴ Mustafa Parlak, “1926- 1930 Yılları Arasında Neşredilen Hayat Mecmuası’nın Hars ve Edebiyat Tarihimizdeki Yeri”, Millî Kültür, Sayı: 47, Aralık 1984, s. 26; Aktaran: Demir, a.g.t., s. 32.

⁵ Osman Kafadar, Türkiye’de Kültürel Dönüşümler ve Felsefe Eğitimi, İz Yayıncılık, İstanbul: 2000, s. 233.

⁶ Hilmi Ziya Ülken, Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi, Ülken Yayınları, İstanbul: 2001, s. 427.

⁷ Uçman, a.g.m., s. 12; Işık, a.g.m., s. 258; Parlak, a.g.m., s. 26.

⁸ Mehmet Emin Erişirgil, “Hayat Ne İçin Çıkıyor?”, Hayat Mecmuası, 2 Aralık 1926, Cilt: I, Sayı: 1, s. 1-2; Işık, a.g.m., s. 258-259.

Mehmet Emin'e göre Türk gençleri, Türk İnkılâbının devamlılığı için sorumluluk altındadır. Yeni Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal sorunları ancak bilimsel zihniyetle çözülebilir. İşte *Hayat Dergisi*'nin amacı da Türk gençliğini *bilime* ve *sanata* yönelterek onların bu alanlara saygı duymalarını sağlamaktır.

Modernleşmenin millî kültürle birleştirilmesini savunan; bireyleri ve toplumu Cumhuriyet İnkılâplarının dayandığı fikrî ve kültürel temeller doğrultusunda eğitime, Türk İnkılâbının yönelimlerini ve niteliklerini, haklılığını tüm dünyaya anlatma amaçlarına hizmet için çıktığını her fırsatta ilân eden *Hayat Mecmuası*'nın ilkesi Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün dile getirdiği; “*Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için en hakiki mürşit ilimdir, fendir; ilim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delâlettir. Yalnız ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının tekâmülünü idrak etmek ve terakkiyatını zamanında takip eylemek şarttır.*” düşüncesi olmuştur.⁹

İstiklâl Savaşı'nda şahlanan millî ruhtan hareket ederek aynı çizgide bir fikir hareketi meydana getirme amacıyla olan *Hayat Mecmuası*, “Cumhuriyet İnkılâbının felsefesini yapma girişiminde bulunmuştur ve pragmatizme dayanan ‘İnkılâp için ne faydalı ise o doğrudur ve bize gereklidir’ felsefesini geliştirmiştir.”¹⁰

Amerika'dan dünyaya yayılan “*pragmacılık (yararcılık)*” *Hayat Mecmuası*'nin savunduğu başlıca felsefedir. Başta Mehmet Emin (Erişirgil) ve Avni (Başman) olmak üzere çeşitli yazarlar pragmatizm üzerine görüşlerine Dergide geniş yer vermişlerdir; “*faydacı ve bireyci bir yaklaşımla görev ahlâkı yerine hak ahlâkını; toplum yerine bireyi koymuşlar; Mütareke ertesi gün ışığına çıkan Gökalp'in dogmatik ve mekanik toplumculuğuna karşı giderek güçlenen bireyciliği savunmuşlar; bu bağlamda iradeye belirleyicilik tanımışlardır.*”¹¹ *Hayat*'a göre insanlığın gücü iradedir; bir düşünce ne ölçüde irade gücünü artırıyor, yaşama kuvvet veriyorsa o ölçüde doğrudur.¹²

Hayat Mecmuası'nın “*pragmacılık*” ile birlikte “*Durkheim, Bergson, Nietzsche*” gibi çağdaş felsefecilerin de etkisinde kaldığı yayımladığı bazı yazılardan anlaşılmaktadır. Ayrıca “*Freud'u ve Freud'culuğu*” tanıtan yazılar Dergide yayımlanmıştır. Yazarlar birbirlerinin bu farklılıklarından haberdardır ve birbirlerinin fikirlerini eleştirmiştir. Ancak “*Cumhuriyet ideolojisini yaymak, fikir, bilim ve sanat cephesini kuvvetlendirmek*” noktasında tüm yazar kadrosu birleşmiştir. Mehmet Emin'in¹³ dediği gibi “*Hayat kimsenin malı değildir. Bütün münevver zümrenindir.*”¹⁴

⁹ Işık, a.g.m., s. 259.

¹⁰ Kafadar, a.g.e., s. 234.

¹¹ Zafer Toprak, “Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı”, Türkiye’de Dergiler-Ansiklopediler (1849- 1984), Gelişim Yayınları, İstanbul: 1984, s. 32-33.

¹² Işık, a.g.m., s. 259.

¹³ Erişirgil, a.g.m., s. 1-2.

¹⁴ Işık, a.g.m., s. 259.

İkinci sayıdan başlayarak her sayıda bazı özel ilâveler, sayı ve sayfalar da yayımlayan *Hayat Mecmuası*'nın tirajı zaman zaman 6 bine ulaşmıştır. Örneğin 2. sayıdan başlayarak her sayıda bir “*Faust*” ilavesi verilmiş; bunlar sonradan bir kitap haline getirilmiştir. Süleyman Nazif'in ölümü üzerine 7. sayının (13 Kânunusani 1927) bir bölümü; devrin ünlü Mimarı Kemaleddin'in ölümü üzerine 34. sayı (21 Temmuz 1927), Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in ölümü üzerine de 111. sayı (10 Kânunusani 1929) onların hâtırasına ayrılmıştır. Ayrıca 15. sayıda (10 Mart 1927) “*Aziz Ölülerimiz*” başlığı altında Ömer Seyfeddin'e ait bir bölüme; 16. sayıda da (17 Mart 1927) “*Türk Teceddüt Tarihinin Mühim Bir Siması*” adı altında İhsan Bey'in (Sungu) “*Mahmud Raif Efendi ve Eserleri*” başlıklı uzun yazısına yer verilmiştir. *Hayat*'ın 23 Nisan 1927'de yayımlanan 21. sayısı fikrî, kültürel, edebî, tarihî, ziraî ve iktisadî yönleriyle ele alınışları “*Ankara*” için bir özel sayı olarak çıkmıştır.¹⁵

Hayat Mecmuası'nın Cumhuriyet döneminin sayı bakımından en geniş ve ayrıca modern, milliyetçi ve idealist yazar kadrosu arasında; *Mehmet Emin, Köprülüzâde Fuat, Arif Nihat, Nafî Atuf, Faruk Nafiz, Memduh Şevket, Avni Bey, İhsan Bey, Mehmet İzzet, Ziyaeddin Fahri, Mustafa Şekip, Mustafa Nermî, Abdülhak Hamid, Zeki Mesud, İsmail Hakkı, Yakup Kadri, Necip Fazıl, Hakkı Süha, Necmeddin Sadık, Sadri Edhem, Yusuf Ziya, Selim Sırrı, Ali Canip, Sabiha Zekeriya Hanım, Ağaoğlu Tezer Hanım, Ahmet Refik, Galip Bahtiyar, Mustafa Necati, Mimar Kemalettin, Ömer Bedrettin, Osman Bey, Hikmet Şevki, İbrahim Fazıl, Aka Gündüz, Halil Bedî, Hikmet Şevki, Reşat Nuri, Nurullah Ata, Ahmet Hamdi, Cemil Sena, Halide Nusret, Hıfzı Tevfik, Faik Sabri, Fazıl Ahmet, Reşat Nuri, Ahmet Haşim, Ömer Seyfettin ...* gibi pek çok isim bulunmaktadır.¹⁶

Derginin hanım yazarları ve sanatçıları döneminde ün yapmış isimlerdir: *Halide Nusret, Şukufe Nihal, Sabiha Zekeriya, Ayşe Pertev, Bedriye Mustafa, Efzayiş Suad, Güzide Lütfi, Mania Abit, Semiha Cemal, Seniha Sami*. Ayrıca yabancı isimlerin makalelerine de Dergide yer verilmiştir: *Albert Gabriel, Barthold, Sir Danison Ross, Brown, Prof. Şede, Prof. Ekhard Ongar, Kowalsky, İvan Turgenyef, Prof. Geffchen Jouffroy, Şarl Croise, Gottfried Salamon. 'Beethoven, Bernard Show, Lord Byron, Jules Varnes, Henric İbsen, Peterberzoc, Toras Secenokov'* gibi sanatçıların biyografik tanıtımları yapılmıştır.¹⁷ Şarklı ve Garplı birçok sanatçının eserlerinden tercüme yapılarak tefrika edilmiştir:¹⁸ *İbanes Blasco, İvan Bunin, Francois Chateaubriand, Çehov, Aliqieri Dante, Alphonse Daudet, Jean Deny, Andere Daria, Dostoyevsky, Albert Dürer, Leon Frabye, Anatole France, Gothe, Maksim Gorky, Victor Hugo, Pierre Loti, Guy de Maupassand, Jules Michelet, Andre Morovia, Sandor Petofi, Edgar Allen Poe, Shakespeare, John Stenbech, Togar, Lev Tolstoy, Mark Twair, Oscar Wilde...*

Başlangıçta başmakalelerini daha çok Mehmet Emin (Erişirgil) ile Avni (Başman) Beyin kaleme aldığı *Hayat Mecmuası*'nda sosyolojiyle ilgili yazılar genellikle *M. Nermî, Ziyaeddin Fahri (Fındıkoğlu)* ve *İsmail Hakkı (Baltacioğlu)*; felsefe yazıları *Mehmet Emin (Erişirgil), Mehmed İzzet* ve *Mustafa Şekip (Tunç)*; Türkiyat, edebiyat ve kültür tarihi araştırmaları *Köprülüzâde M. Fuad, Ali Canip (Yöntem), Mehmed Halid (Bayrı), Nahit Sırrı (Örik), Nurullah Ata (Ataç)* ve *Ahmet Cevat (Emre)*; tarih yazıları *Ahmed Refik (Altınay)*; mimarlık ve sanat tarihi yazıları *Mehmed Vahîd*;

¹⁵ Uçman, a.g.m., s. 14.

¹⁶ Işık, a.g.m., s. 259-260; Demir, a.g.t., s. 34.

¹⁷ Demir, a.g.t., s. 35.

¹⁸ Parlak, a.g.m., s. 28-29; Demir, a.g.t., s. 35.

musiki nazariyatı ve tarihi yazıları *Halil Bedî (Yönetken)* tarafından kaleme alınmıştır. Terbiye ve spor konularını *Selim Sırrı (Tarcan)*; yeni Türkiye’de kadının konumu ve yeni kadın anlayışı konularını ise daha çok *Tezer Hanım (Taşkıran)* yazmıştır.¹⁹

Yaşantı ve faydaya önem veren *Hayat Mecmuası*, “*bilim, siyaset, milliyetçilik, inkılâp, sosyoloji, felsefe, antropoloji, edebiyat, mimari, güzel sanatlar, tarih, coğrafya, ekonomi, tiyatro, müzik, spor, eğitim, kadın, inceleme-hatıra-araştırma, dil-yazı-alfabe, tiyatro, şiir, sanat, sanat tarihi, hukuk tarihi, pozitif bilimler, vatandaşlık bilgisi, din, Doğu-Batı meseleleri, yayın dünyası...*” gibi başlıklara ilişkin konuları içinde barındırmaktadır.

Aktüalite haberlerinin de değerlendirildiği *Hayat Mecmuası*’nda “*basının kullandığı dil, alfabe tartışmaları, intihar vakaları, ahlâk seviyesindeki değişimler, kadın hakları, modernleşme, kültür buhranı ve kimlik karmaşası*” gibi güncel konular ele alınmış; haftalık özel haberler sunulmuştur.²⁰ Örneğin “*Bursa Amerikan Kız Koleji Öğrencilerinden 4 Türk Kızının Hıristiyanlığı kabul ederek din değiştirdiğine dair haber*”, önemli bir değişimden geçen yeni Türk Devleti’nde büyük yankı uyandırmış; kamuoyunda haftalarca şiddetli bir tepkiyle karşılanmıştır. *Hayat Mecmuası* da “*Tanassur Hadisesi*” başlığıyla haberi tartışmaya açan, “*Hayat Mecmuası, Mehmet Emin (Erişirgil), Köprülüzade Mehmet Fuat, Mustafa Şekip (Tunç)*” imzalı makaleler yayımlamıştır. Yabancı okulların dinî ve kültürel (misyonerlik) faaliyetleri üzerinde duran yazarlar, “*kültür buhranı*” olarak tanımladıkları hadisenin sadece Müslümanlıktan değil; daha da önemlisi Türklükten çıkmak şeklinde millî bir mesele olarak düşünülmesi gerektiğini vurgulamıştır.²¹

“*İnkılâp, milliyetçilik, sosyoloji, felsefe ve tarih*” başlıklarıyla bağlantılı makaleler diğerlerine nazaran süreli yayında hayatî bir yere sahiptir. Batıyı ileriye götüren değerlerin ne olduğunu kavrayan ve bu değerleri halka öğretmeyi amaçlayan *Hayat Mecmuası*, yapılan her İnkılâbın takipçisi olmuş ve yapılacak olanlarla ilgili sütunlarında yöneticilere fikirler sunmuştur. *Hayat*, “*Atatürk İnkılâbının dinamizmini nazari prensipleriyle temellendirmek*”²² görevini üstlenmiştir.

Atatürk ilke ve inkılâplarını ve modernleşmeyi şuurlu olarak benimsemiş olan *Hayat Mecmuası* yazarları en iyi yönetim şeklinin *Cumhuriyet*, Cumhuriyetin dayanak noktasının da *bilim ve her alanda uzmanlık* olduğunu sık sık vurgulamışlar ve eski değerleri ağır bir dille eleştirmişlerdir. Türk İnkılâbının getirdiği yeni değerlerin ancak eğitim aracılığıyla korunabileceği ve geliştirilebileceğini savunmuşlardır. Cumhuriyetin anlaşılması, yeni değerlerin toplumda yerleşmesi ve her türlü tehlikeden korunması noktasında siyasî eğitimin ve öğretmenlerin önemine dikkat çekmişlerdir.²³

¹⁹ Uçman, a.g.m., s. 13.

²⁰ Işık, a.g.m., s. 260; Uçman, a.g.m., s. 13; Demir, a.g.t., s. 33.

²¹ Mustafa Ekincikli; Yasemin Işık, “Erken Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okulların Dinî ve Kültürel Faaliyetleri (Kamuoyunda Büyük Yankı Uyandıran Bursa Amerikan Kız Kolejindeki ‘Tanassur Hadisesi’ Örneğinde)”, Contemporary Educational Research Association: Theory and Practice in Education, Proceedings of International Contemporary Educational Research Congress, Book of International Scientific Research, Frankfurt University of Applied Sciences in Frankfurt am Main/GERMANY (July 25-27, 2019), Editors: Nevide Akpınar Dellal, Susanne Koch, Books on Demand GmbH BoD, Norderstedt/Germany: 2019, ISBN: 9783750426542, 171-201.

²² Kafadar, a.g.e., s. 227; Işık, a.g.m., s. 260.

²³ Işık, *Hayat Mecmuası’nın Eğitim Açısından İncelenmesi (1926-1930)*, özet.

Hayat Mecmuası, “Yeni Tertip” adıyla yayımlanmaya başladığı Ocak 1930’dan itibaren Meşrutiyetin Batıcılık akımının önde gelen temsilcilerinden olan *Celal Nuri (İleri)*’nin başyazarlığıyla iktidara daha yakın bir çizgiye girmiştir.²⁴ Mehmet Emin’in etkisinin kaybolması sebebiyle *Hayat*’ın *Son Cildi* daha çok bir literatür süreli yayını haline gelmiştir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün gerçekleştirdiği reformları konu edinerek bireyleri ve toplumu eğitmeyi, onlara reformları benimsetmeyi, Türk İnkılâbının niteliklerini tüm dünyaya anlatmayı amaçlayan ve içerik yönünden çok zengin olan *Hayat Mecmuası*, görüldüğü üzere Cumhuriyetin ilk yıllarının yaşam felsefesini yansıtmaya bakımdan oldukça önemli bir yayını organıdır.²⁵

Araştırmada Türk İnkılâbı ile ilgili *Hayat Mecmuası*’ndan özenle seçilen makaleler dört ana başlık altında değerlendirilmiştir: *Türk İnkılâbının Temel Nitelikleri*, *Türk İnkılâbı Sonrası Düşüncede Gerçekleşen Değişim*, *Türk İnkılâbının Korunması*, *Türk İnkılâbı ile Yetiştirilmesi Hedeflenen Yeni İnsan Tipi*.

1. TÜRK İNKILÂBININ TEMEL NİTELİKLERİ

Batı dillerindeki “*Revolution*” kelimesine karşılık olmak üzere kullanılan bir kavram olan “*İnkılâp*” kelimesi, Arapça “*Kalb*” kökünden türetilmiştir. Herhangi bir durumdan başka bir şekle zorunlu dönüştürmeyi ve zorunlu değişikliği anlatmak için kullanılan İnkılâp, *köklü bir değişmeyi* esas almaktadır. Sözlüklerde kavramın çeşitli tanımları yapılmış; “*köklü tedbirlerle kısa sürede meydana gelen önemli değişiklik, büyük yenilik veya ayaklanma sonucu iktidarı ele geçiren kimselerin toplumdaki anı ve derin siyasî, ekonomik, sosyal değişiklikler yapması sonucu ortaya çıkan tarihî olayların tümü*” şeklinde tanımlanmıştır.²⁶

Tarihçiler, hukukçular ve sosyologlar İnkılâp kavramı üzerine değişik tanımlama getirmelerine rağmen; gerçekte *kuvvet yoluyla düzen değişikliğini* kabul etmektedirler.²⁷ İnkılâp, öncelikle *bozuk bir düzen ya da yapıyı ortadan kaldırmaya yönelik bir hareket* olarak, *Devlet eliyle memleketin sosyal hayatının ve kurumlarının makul ve ölçülü metotlar ile köklü bir surette yenileştirilmesi* demektir. Evrim veya tekâmül ve ıslahattan, ihtilâlden farklı olarak İnkılâp, her şeyden önce *siyasal ve sosyal yapının kökten değiştirilmesini* amaç edinmektedir. Yavaş yavaş açılma ve şekil almayı, değişikliği ifade eden “*evrim*” veya “*tekâmülü*”; toplum hayatında belirli alanlarda daha çok verim alabilmek için yapılan “*reform*” veya eski deyimle “*ıslahatı*”; devletin eli ve emri altındaki resmî kuvvetlerden birinin isyan ederek mevcut hükümeti devirip, iktidarı ele almasını ifade eden “*ihtilâli*” aşan, çok daha geniş bir anlama sahip olan “*İnkılâp*”, *yeni bir hukuki düzenlemenin hareket noktasıdır*.

²⁴ Kafadar, a.g.e., s. 233; Işık, “Hayat Mecmuası”, s. 260.

²⁵ Işık, a.g.m., s. 260.

²⁶ İsmail Özçelik ve diğerleri, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Gündüz Eğitim Yayıncılık, Ankara: 2001, s. 29.

²⁷ Ergün Aybars, “Atatürk ve Devrim’e Bakış”, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 1991, 2, s. 444.

Kaçınılmaz bir gelişmenin biraz sert ve çabuklaştırılmış hali, toplumsal hastalıkların çaresi olarak İnkılâp, iktidarı yenileştirme ve kuvvetlendirme; karşı karşıya duran toplumsal kurumların ilişkilerini değiştirme ve bu ilişkileri düzenlemek için ihtiyaca uygun hukuk kurallarını koyma gibi *tarihî* bir fonksiyonu da yerine getirmektedir. Bu anlamda İnkılâp, birinci derecede bir hukuki olaydır.²⁸

Yeni bir düzen kurmayı hedefleyen İnkılâp, öncelikle bir “*halk hareketi*”dir. Yapıcı ve yaratıcı yönüyle toplumsal değişimi yine toplumun katılımıyla gerçekleştirmek İnkılâbın en başta gelen özelliğidir ve toplum tarafından kabul edilmesi, halk tarafından benimsenerek savunulması gerekmektedir. Bir zümreye, kişiye veya sınıfa dayanmayan; her meslekten, sosyal tabakadan insanın bulunabileceği bir kadronun yönettiği halk hareketi olan İnkılâpta *akıl ve iradenin rol oynaması* onun “*beşerî*” yönünü; *toplumca yapılması, topluma mal edilmesi* de “*sosyal*” yönünü ortaya koymaktadır. Aynı zamanda “*daha yüksek bir adalet idealine ulaşma ihtiyacının da ifadesi*” olan İnkılâp ile milletin her yönden daha güzele, daha iyiye gitmesi, ilerlemesi hedeflenmektedir. İnkılâbın daima ileriye yönelik olma ölçüsü, “*dünyanın kabul ettiği gelişmişlik normlarıyla ileriye yönelik olması*” demektir.²⁹

İnkılâp, zannedilenin aksine, ani-anlık bir olay, birden patlak veren bir hareket olmayıp “*için için gelişen, oldukça uzun bir sürecin eseridir*” ki bunu modern teoriler ortaya koymaktadır.³⁰ İnkılâbın zor, uzun süreci şu üç aşamada gerçekleşmektedir: *Hazırlık, hareket ve yeniden düzenleme (uygulama)* aşaması. Birinci aşamayı teşkil eden *hazırlık* döneminde insanları değişiklik fikrine alıştırmaya gerekli olduğu gibi, mevcut düzen taraftarlarına karşı da fikrî mücadele verme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Yeni fikirleri yayma amacıyla yayın yapma, anlatımlar yapma faaliyetleri hazırlık içindir. Hazırlık aşamasının tamamlanmasından sonra *aksiyon* ya da *hareket* safhası gelmektedir. Bu aşamada, direnen ve yenilikleri engellemeye çalışan gruba karşı etkili bir darbe gerçekleştirilir. Burada zor kullanma da söz konusudur, mücadele yaşanır ve hareket diğer şartlarla da uyum gösterir. Üçüncü aşama, *bozulan düzenin yerine bir yenisini kurma fiilini* teşkil etmektedir. Fikrî altyapıya uygun olarak *yeniden kurma, yeniden düzenleme* ile *sosyal, siyasal, ekonomik ve teknolojik* kurumlaşma gerçekleştirilir; böylece İnkılâp başarılı olur. Bu aşamada da bazı güçlüklerle karşılaşılabilir; yeni düzenlemeler kimi grupların direnişi ile karşı karşıya kalabilir. Süreç uzun zaman alabilir.³¹

Özetle İnkılâp, siyasî ve hukukî hüviyeti olan bir topluluk içerisinde eski sistemin yıkıntısı üzerinde *yeni bir idarenin, yeni bir düzenin, yeni kurum ve kuruluşların, yeni ve ileri bir fikre dayanan değerler dünyasının* kurulmasıdır.

Artık zamanını tamamlamış olduğuna inandığı Osmanlı Devleti’nin üzerine yepyeni temellere dayandırılmış Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni kuran Mustafa Kemal Atatürk’ün İnkılâp tanımını şöyledir: “*Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak, yerlerine milletin en yüksek medenî icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseleri koymuş olmaktadır.*”³²

²⁸ Özçelik ve diğerleri, a.g.e., s. 29; Hamza Eroğlu, Türk İnkılâp Tarihi, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul: 1982, s. 1-5.

²⁹ Özçelik ve diğerleri, a.g.e., s. 29-30; Eroğlu, a.g.e., s. 5-7.

³⁰ Eroğlu, a.g.e., s. 7.

³¹ Özçelik ve diğerleri, a.g.e., s. 30.

³² A. Afet İnan, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara: 1968, s. 259.

Bir diriliş ve yenilik hareketi; millî bağımsızlık ve millî egemenlik mücadelesi olan Türk İnkılâbı üzerine Atatürk, çeşitli vesilelerle başka tanımlamalar da yapmıştır:

*“Türkiye'nin her köşesinde ihtilâl ve inkılâp, hakiki Türklüğe kavuşma mücadelesi olmuştur.”*³³

*“Bağımsızlık Savaşı ve Türk İnkılâbı, her hamlesinde ve her evresinde, milletimizin yüksek siyasî ve uygar karakteriyle memleket işlerindeki bilinçli birliğine dayanarak başarılmıştır.”*³⁴

*“Türk İnkılâbı kurucudur. Türk İhtilâli, yüksek bir insanî ülkü ile birleşmiş vatansızlık eseridir. Çocuklarına, bütün güzellikleri ve bütün büyüklükleri görmek ve aynı zamanda bütün sefaletlere acımak sanatını öğretmektedir. Bu devrimin ateşli ve imanlı bir yapıcısı sıfatıyla dünyaya açık yürekle, samimiyetle ve dostlukla bakıyorum. Bu heyecan ve büyük sevinç gününde size bu samimî teminatı vermektedir ki memleketlerinize karşı olan duygularımı en iyi bir şekilde ifade etmiş oluyorum.”*³⁵

Prof. Dr. A. Afet İnan'ın açıkladığına göre; 4 Haziran 1933 günü Çankaya'da yapılan bir gece toplantısında Mustafa Kemal Atatürk, “Revolution” ve “Evolution” kelimelerini Türk İnkılâbı için kabul etmemiştir ve bizim sürecimize uygun tanımlama yapmıştır: “Biz Batı medeniyetini bir taklitçilik yapalım diye almıyoruz. Onda iyi olarak gördüklerimizi, kendi bünyemize uygun bulduğumuz için, dünya medeniyet seviyesi içinde benimsiyoruz.”³⁶

Türk milletini “çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracak ileri bir zihniyetin yerleşmesi” hedefiyle İnkılâbı gerçekleştiren Mustafa Kemal Atatürk, Millî Mücadele dönemimizi de içine alacak şekilde geniş, diğer tüm kavramların ötesinde bir değişimi dile getirmiştir:

“Türk İnkılâbı nedir? Bu İnkılâp kelimesinin vehleten (ilk anda) ima ettiği ihtilâl manasından başka ondan daha geniş bir tahavvül ifade etmektedir. Millet in mevcudiyetini idame etmek için fertler arasında düşündüğü müşterek rabıta, asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini değiştirmiş; yani millet dinî ve mezhebi irtibat yerine Türk Milliyeti rabıtasıyla efradını toplamıştır... Millet, uluslararası genel mücadele alanında hayat sebebi ve kuvvet sebebi olacak bilim ve aracın ancak çağdaş uygarlıkta bulunabileceğini, bir değişmez gerçek olarak ilke saymıştır.

... Altı sene zarfında büyük milletimizin hayat cereyanında vücuda getirdiği bu tahavvüller herhangi bir ihtilâlden çok fazla yüksek olan muazzam inkılâplardandır...

*... Çok milletlerin kurtuluş ve yükseliş mücadelesinde mütehevvir oldukları görülmüştür. Fakat bu tehevvür Türk milletinin şuurlu tehevvürüne benzemez... Türk İnkılâbı, ileri görüşü ile ve insanî cephesi ile temayüz etmiştir.”*³⁷

³³ Ayın Tarihi, 1938, Sayı: 49, s. 44; “Devrim ve Türk Devrimleri”, <https://www.atam.gov.tr/duyurular/devrim-ve-turk-devrimleri>

³⁴ Ulus Gazetesi, 16. 10. 1938; “Devrim ve Türk Devrimleri”, <https://www.atam.gov.tr/duyurular/devrim-ve-turk-devrimleri>

³⁵ Atatürk, bu sözleri Cumhuriyetin 10. yıldönümü nedeniyle 29 Ekim 1933 günü kordiplomatığı kabulü sırasında söylemiştir: Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, 30. X. 1933, s. 2; “Devrim ve Türk Devrimleri”, <https://www.atam.gov.tr/duyurular/devrim-ve-turk-devrimleri>

³⁶ Afet İnan, a.g.e., s. 259.

³⁷ 5. 12. 1925 tarihli Ankara Hukuk Fakültesi'nin açılışında Atatürk'ün “İnkılâp” ile ilgili sarf ettiği sözleridir. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara: 1959, Cilt: I, (İkinci Baskı), s. 237; Eroğlu, a.g.e., s. 22.

Mustafa Kemal Atatürk, 9 Mart 1935'te CHP Dördüncü Büyük Kurultayını açarken, millî bağımsızlık mücadelesinden itibaren 1935'lere gelinceye kadar on altı yılın hikayesini anlatmış; Türk İnkılâbının da kısa bir özetini yapmıştır.³⁸ “*Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türklü düşmanlarla kanlı boğuşmalar..., yıllarca süren savaş..., ondan sonra, içeride ve dışarıda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni toplum, yeni devlet ve bunları başarmak için arasız devrimler... İşte Türk devriminin bir kısa deyimi (ifadesi).*” Memleketin zor durumundan çıkılarak gerçekleştirilen Türk İnkılâbının eseri; “*yeni vatan, yeni devlet, yeni toplum*” olmuştur.

Görüldüğü üzere Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk İnkılâbına dair tanımlamaları *inkılâp teorilerinin* verilerine tam uymaktadır. Ancak tarihî gerçeklikten dolayı Türk İnkılâbı, *amaç, hazırlanış ve uygulama* yönünden tüm dünyada gerçekleşmiş diğer inkılâplardan çok farklılık göstermektedir. “*Bütün bir millet âdeta derisini değiştirmiştir.*” Millî egemenliğini ve millî bağımsızlığını kazanan Türk Milleti, yeni bir devlet ile yeniden var olmuş ve büyük İnkılâp bağımsızlığı da beraberinde getirmiştir. İnkılâp ile Türk Milleti siyasî ve hukukî yönüyle *modern bir devlet*; sosyal yönüyle de *ileri ve medenî bir toplum* olma tercihini yapmıştır.³⁹

19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyılın başlarında yaşananlar Osmanlı'nın değerlerinin ve duruma ilişkin üretilen çözüm önerilerinin geçersizliğini kanıtlayınca Osmanlı modernistlerinden düşünsel anlamda tamamen ayrılan Mustafa Kemal Atatürk, Türk İnkılâbını “*milliyet*” ve “*medeniyet*” prensipleri çerçevesinde yepyeni bir sistem olarak gerçekleştirmiştir.⁴⁰ “*Millî irade (millî hâkimiyet)*” ve “*medeniyet*” kavramları bağımsız Türk Devleti formülü içinde birbirine bağlanmıştır.⁴¹

Batı aydınlanma sürecinden de farklı olarak gerçekleşen Türk İnkılâbı, çağdaş medeniyette yerini almak durumunda kalan Türk milleti için zorunlu bir değişim olmuştur; “*modern çağların en büyük devlet adamı olan Atatürk'ün dehası ve Türk milletinin eşsiz anlayış ve fedakârlığı ile de Türk milletini arzu edilen medeniyet seviyesine ulaştırabilecek niteliklere kavuşturulmuştur.*”⁴²

Halil İnalçık Hoca şöyle demektedir:

“*Atatürk devrimleri her şeyden evvel devrimizde cereyan etmekte olan büyük bir tarihî ve toplumsal hareketin bir safhasıdır, bir görünüşüdür. Yani modernleşme batıda veciz ifadesini bulan modern medeniyete temessül, modern kültürü almak. Fakat Atatürkçülük bu modernleşme cereyanına öyle bir yenilik, öyle bir radikalizm, öyle bir mana vermiştir ki, o bildiğimiz herhangi bir modernleşme hareketinden ve hususiyile Türk tarihinde on dokuzuncu asırdan beri gördüğümüz modernleşme hareketinden kökünden radikal bir şekilde ayrılır.*”⁴³

³⁸ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara: 1961, Cilt: II, (İkinci Baskı), s. 380; Eroğlu, a.g.e., s. 22.

³⁹ Eroğlu, a.g.e., s. 18-21.

⁴⁰ Bakınız: Peyami Safa, Türk İnkılâbına Bakışlar, Ötüken Neşriyat, İstanbul: 2006, s. 90-102; Semih Yalçın, “Türk Modernleşmesi ve Atatürk”, Semih Yalçın İlmî Makaleler içinde, Yayına Hazırlayan: Emine Erdoğan Özünlü, Berikan Yay., Ankara: 2013, Cilt: II, s. 118-119.

⁴¹ Tarık Zafer Tunaya, “Atatürkçülük”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yay., İstanbul: 1983, Cilt: I, s. 89.

⁴² Refik Turan, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Siyasal Kitabevi, Ankara: 1999, s. 198.

⁴³ Halil İnalçık, Atatürk Devrimleri, Çeşitli Cepheleriyle Atatürk, Robert Kolej Yayınları, İstanbul: 1944, s. 67.

Atatürk'ün “*medeniyetçilik (Batılılaşma)*” ilkesi Batı kadar büyük ekonomik ve teknolojik güce sahip olma sürecini; “*milliyetçilik*” ilkesi ise millî bir karakter içerisinde bağımsız kalma düşüncesini ifade etmiş; bu iki ilke sistemli bir şekilde tutarlı ve anlamlı hale getirilerek Osmanlı'da çözülmüş olan toplum, toplumsal ve kültürel yönden birleştirilmeye, bütünleştirilmeye çalışılmıştır.⁴⁴ Millî bir yapıya sahip olan Türk İnkılâbı, buna paralel olarak *İnkılâpçılık* anlayışı ile de Türk milletini ve onun ihtiyaçlarını esas almıştır. Yeni devletin bütün kurumlarını “*millî, demokratik, akılcı, modern bir dünya görüşüyle yeniden düzenleme*” temel ilkesiyle gerçekleştirilen Türk İnkılâbı, şekilcilığe özenilerek hazırlanmamıştır; taklit değildir. Öze ve içeriğe yönelik bir hareket; orijinal bir sentezdir. *Medeniyetçilik (İnkılâpçılık)* anlayışı sert, baskıcı ve diktacı bir tutum içerisine girilmesine değil; demokratik ve hürriyetçi bir tutumun sergilenmesine elverişli bir ortamın oluşmasına yardımcı olmuştur. Sadece milleti kurtarmak için değil; aynı zamanda ona *ebedî ve özgür yaşama, fikrî ve ruhî bakımdan gelişme* imkanlarını sağlamak uğrunda yapılmış, *ilerici* bir harekettir.⁴⁵

Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde gerçekleşen Türk İnkılâbını iki aşamalı değerlendirmek mümkündür: Birinci aşama *İstiklâl Savaşı*; ikinci aşama *Türkiye Cumhuriyeti Devletin kurulması, millî devletin yapılanma sürecidir*. Bu iki aşama iç içe geçmiş durumdadır: “*Batının emperyalist baskılarına hem cepheden silahlı hem de milletin kendi azim ve kararıyla yeni bir Türk Devleti kurma sürecinde politik savaş verilmiştir.*”⁴⁶ Sınırları belirli vatan bütünlüğünün hukuki belgesi olarak kabul edilen “*Misak-ı Millî*”de ifadesini bulan millî ruh, “*Millî Bağımsızlık*” ve “*Millî Egemenlik*” mücadelesinin muvaffak olmasını sağlamış⁴⁷ ve böylece Türk İnkılâbı gerçekleşmiştir ve bu anlamda *bir diriliş hareketidir*. Bu nedenle “*millî*” kelimesi sosyal ve siyasi her gelişmemizde yerini bulmuştur; *millî sınır, millî devlet, millî ekonomi, millî eğitim, millî tarih, millî dil...* gibi.

Mustafa Kemal Atatürk, Türk İnkılâbının hem *fikrî* hazırlığını yapmış hem de *aksiyon* alanında onu başarıya ve zafere ulaştırmıştır. Atatürk, Türk İnkılâbının amacını teşkil eden *yeni devleti kurma* fikrini başarıya ulaştırdığı gibi aynı zamanda bu devleti yanındaki kadroyla “*kayıtsız şartsız tam bağımsız, millî ama modern, demokratik, akılcı ve lâik*” bir devlet haline getirmiştir. Belirlediği *ilkeler* ve *inkılâplar* doğrultusunda da yeni kurduğu Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin rotasını çizmiştir: “*Millî bünyede çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmak.*” Osmanlı Devleti'nin ömrünü tamamladığı gerçeği anlaşıldığında *İstiklâl Savaşı*'mızın içinden tarihî bir zorunluluk olarak ortaya çıkan Türk İnkılâbı, Türk Milleti için kaçınılmaz olmuştur. Bu hareketin lideri Mustafa Kemal Atatürk, daha Çanakkale'de düşman ordusuyla boğuşurken geceleri Türk İnkılâbının hayalini kurmuş; 19 Mayıs 1919'da da Samsun'a yeni Türk Devletini kurmak hedefiyle çıkmıştır.

⁴⁴ Erdinç Yazıcı, “Toplumsal Yapı ve Toplumsal Değişme Perspektifinden Türkiye'nin Son Yüz Yılı”, Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı içinde, Editör: Erdinç Yazıcı, Akçağ Yay., Ankara: 2017, s. 24-25.

⁴⁵ Özçelik ve diğerleri, a.g.e., s. 256-257; Sadi Irmak, “Atatürkçülüğün İlkeleri, İnkılâpların Fikir Temelleri (Akılcı-Milliyetçi-Sosyal Görüş)”, Atatürkçü Düşünce içinde, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara: 1992, s. 8-15.

⁴⁶ Tunaya, a.g.m., s. 89.

⁴⁷ Mustafa Turan, “Türk Davası: Misak-ı Millî”, 60. Yılında İlim ve Fikir Adamı Prof. Dr. Kazım Yaşar Koprman'a Armağan içinde, Yayına Hazırlayan: Semih Yalçın, Berikan Yay., Ankara: 2003, s. 629-630.

Tüm bu yönleriyle düşünüldüğünde Türk İnkılâbı, *Batı (Sanayi Devrimi, Fransız Devrimi gibi)* ve *Batı dışı (Rus, Çin, Japon, İran inkılâpları gibi)* toplumların inkılâplarından bazı benzerlikler olmakla birlikte tarihî gerçeklikten; elde edilen sonuçlardan kaynaklanan farklılıklar nedeniyle ayrılmaktadır.⁴⁸

Tüm farklılıklara rağmen, geniş ve felsefi açıdan bakıldığında Türk İnkılâbını şöyle özetlemek mümkündür: “*Dünyada doğmuş ve gelişmiş büyük fikir hareketlerinin (hümanizm, rönesans, reformasyon, hürriyetçilik, bağımsızlık, sosyal dayanışma, insan hakları, modernizm-modernleşme...) Türkiye’deki tabii bir yankısı, dünya seviyesine yükselmek için kaybedilen zamanların hamle şeklinde telâfisi zorunluluğu ve nihayet memleket içinde ıslâhat hareketlerinde beliren bir özlemin son hedefine ulaştırılması.*”⁴⁹

Atatürk hem Batı modernleşmesinin hem de Cumhuriyet öncesi iki yüz yıl süre ile devam eden Türk modernleşmesinin geçirdiği süreçlerde elde edilen olumlu olumsuz tecrübeleri âdeta bir toplum mühendisi gibi doğru okumayı çok iyi başaran ve bunların üzerinden köklü bir reform gerçekleştiren nadir liderlerdendir.

Ercüment Kuran, “*Fransız İnkılâbının Türk Düşünürlerine Etkisi (1789-1922)*” isimli makalesinde şöyle demektedir:⁵⁰

“*Cumhuriyetin ilanı ardından Atatürk’ün memlekette gerçekleştirdiği inkılâpların temelinde Fransız İnkılâbının milliyetçilik, laiklik ve eşitlik ilkeleri bulunmaktadır. Böylece Türkiye Cumhuriyeti Fransız İnkılâbının dünya tarihine getirdiği ‘millî devlet (etat-nation)’ modeline intibak etmiştir.*”

Fransız Devriminin ürünü olan birçok ilkenin “*hürriyet anlayışı*”, “*millî egemenlik prensibi*” gibi ilkelerin Millî Mücadelenin ilk yazılı vesikası olan *Amasya Genelgesi*’nden başlayarak *Erzurum ve Sivas Kongresi* kararlarında ve *1921, 1924 Anayasalarında* yer aldığını görüyoruz.⁵¹ Ancak bu kavramların bizde yer edinmesi Fransa’daki süreçten (sınıfsal farklılıklar faktörü) farklı olmuştur; bizde kavramların çıkışı daha önce de vurguladığımız gibi “*bağımsızlık mücadelesi*” içerisinde olmuştur.

Türk İnkılâbı, *millî ülküyü hedef alan, ülke ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygun, pragmatik (yararçı) ve akılcı* bir temele dayanmıştır. Siyasal, toplumsal, kültürel, hukuksal, ekonomik alanlar içinde, eğitim ve öğretim işlerinde, gündelik yaşamla ilgili uygulamalarda yol gösterici rehber olarak *bilim ve teknik* kabul edilmiştir.⁵² Batı medeniyetinin ilme dayanması ve ilmin ise evrensel oluşu Atatürk’e göre Türk İnkılâbını dar bir taklitçilikten kurtarmıştır.⁵³

⁴⁸ Bakınız: Yasemin Işık, “Karşılaştırmalı Modernleşme Hareketleri Bağlamında Türk Modernleşmesi”, Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi II. Genç Akademisyenler Sempozyumu (24-25 Kasım 2014) Bildiriler Kitabı, Gazi Üniversitesi Yay., Ankara: 2015, s. 151-176.

⁴⁹ Irmak, a.g.m., s. 15.

⁵⁰ Ercüment Kuran, “Fransız İnkılâbının Türk Düşünürlerine Etkisi (1789-1922)”, Türk Çağdaşlaşması içinde, Derleyen: Mehmet Erdoğan, Akçağ Yay., Ankara: 1997, s. 195-202.

⁵¹ İsmet Giritli, “Fransız İhtilâli ve Etkileri”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Ankara: 1989 (Temmuz), Cilt: V, Sayı: 15, s. 539-549.

⁵² Abdurrahman Çaycı, “Atatürk ve Tarih Boyutu İçinde Çağdaşlaşma”, Atatürk ve Çağdaşlaşma- Belgeler ve Görüşler içinde, Hazırlayanlar: Mehmet Saray; Hüseyin Tosun, Atatürk Araştırma Merkezi Yay., Ankara: 2005, s.112.

⁵³ Çaycı, a.g.m., s. 106-111; Taner Timur, “Atatürk ve Pozitivizm”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yay., İstanbul: 1983, Cilt: I, s. 95.

Türk İnkılâbının mimarı Mustafa Kemal Atatürk, çeşitli inceleme ve yazılara konu teşkil etmiştir ve bu konudaki genel kanaat, onun modern devlet hayatının gerektirdiği değerlerle dolu müstesna, karizmatik bir şahsiyet olduğudur.⁵⁴ Sahip olduğu önemli liderlik özellikleri; “birleştirici liderlik, irade gücü ve serinkanlılık, sabırlı ve samimi olma, alçakgönüllü olma, bilgili olma niteliği; inandırma, önsezi ve ileriye görme, objektif değerlendirme yapabilme, yaratıcılık yeteneği” ile başarıyı sağlamıştır. Her şeyden önce Atatürk, bu liderlik özellikleriyle Türk milletine inanmış, güvenmiş; Türk milleti de onun yeteneklerine inanmış ve güvenmiş; tek bir fikir etrafında toplanabilmiştir.⁵⁵ Böylece Türk İnkılâbı, Türk milletinin desteği ve gücüyle (kanıyla, canıyla, fedakarlığıyla) başarıya ulaşabilmiş bir halk hareketidir.

Yoktan var olmanın, yepyeni bir Türkiye yaratmanın sırrı; Atatürk’ün vatan sathını adım adım gezerek milletiyle bütünleşmesinde; inkılâpların prensiplerini ve felsefesini anlatmasında gizlidir. Yabancı yazarların “Atatürk Mucizesi” olarak adlandırdıkları Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin temelindeki “Millî İrade” ve “Millet Egemenliği”, Atatürk’ün milletiyle bütünleşmesinden doğan bir sevgi ve bağlılık meşalesidir: “...Benim ilham ve kuvvet kaynağım, daima milletimin kendisi olmuştur. Ben ne yapmışsam milletimle beraber yapmışımdır. Onun sesini dinlemiş, onunla birlik olmuşumdur.”⁵⁶

Türk İnkılâbı, Osmanlı Devleti’nin fikir dünyasının kazanımlarını ve Jön Türk ideolojisindeki ilkeleri miras olarak “Cumhuriyetçilik” merkezinde altı ilke ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından temellendirilmiştir: *Bağımsızlık, Millî Egemenlik, Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, Lâiklik ve İnkılâpçılık, Barışçılık, Akılcılık, Bilimcilik, Gerçekçilik*. Birbirini tamamlar nitelikte olan tüm bu ilkeler, modernleşme sürecinde öncelikle siyasi oluşumda ve Cumhuriyet dönemi Türk toplum hayatının her alanında gerçekleştirilen köklü reformlarda etkili olmuştur.⁵⁷

Atatürk’ün Türk toplumunu çağdaş medeniyetler düzeyine ulaştırmak için Türkiye Büyük Millet Meclisi yoluyla kanunlaştırdığı bu köklü reformlar “yukarıdan devrim” niteliği taşımaktadır ve sosyologlara göre zorunlu reform modernleşme süreçlerinde gerekli ve haklı bir yoldur; ancak halk bu çeşit reformları zor altında izler; fakat içine sindiremez, daima tepki söz konusu olur.⁵⁸ Nitekim bazı yenilikleri Türk toplumu hemen kabul etmemiş ve belli direniş göstermiştir. Ancak Atatürk, Türk İnkılâbının ilerleme hedefini “millî bir kültür dönüşümü” haline getirip, *bize özgünlük yaratmaya ve birleştirici Türk kimliği tanımlama* ile toplumu bütünleştirmeye çalışmasıyla direnişi en aza indirmeyi başarmıştır. “Atatürk, yeri geldiğinde zor kullanarak da inkılâplara gelen tepkileri tasfiye etmiştir. İnkılâpların kalıcı olması için hukuki temeller oluşturmuştur.”⁵⁹ İnkılâp ideolojisine en baştan sahip olmasına rağmen gerçekleştirene kadar düşüncelerini hiç ifade etmemiş; uygulamaları birtakım safhalara ayırarak olayların akışından

⁵⁴ Bakınız: Bekir Tünay, “Atatürk ve Liderlik”, Atatürkçü Düşünce içinde, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara: 1992, s. 1173-1189.

⁵⁵ İlber Ortaylı, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Kronik Kitap, İstanbul: 2018, s. 423-429.

⁵⁶ Mehmet Önder, Atatürk’le Adım Adım Türkiye, Kültür Ofset Yayıncılık, Ankara: 1984, s. 340.

⁵⁷ Utkan Kocatürk, “Atatürkçülük-Atatürk İlke ve İnkılâpları”, Atatürkçü Düşünce içinde, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara: 1992, s. 83-103.

⁵⁸ Halil İnalçık, Rönesans Avrupası, Türkiye’nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: 2012, s. 355- 356.

⁵⁹ Yümnü Sezen, Hümanizm ve Atatürk Devrimleri, Ayışığı Kitap, İstanbul:1997, s. 209.

yararlanmış, Türk Milletinin duygu ve düşüncelerini hazırlayarak basamak basamak ilerlemeyi hedeflemiştir.⁶⁰

Türk İnkılâbı, taşıdığı değerlerle ve geçirdiği süreçle yalnız millî bünyede değil; milletler arası planda da etkili olmuştur. Bağımsızlık mücadelesi veren ve modernleşme sürecine takılan Asya ve Afrika'daki birçok ülkeye örnek teşkil etmiştir. Batıdan ve İslam dünyasından birçok isim İnkılâp sonrası Atatürk'e olan hayranlığını dile getirmiştir.⁶¹

Tüm bu bilgilerin ışığında Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk İnkılâbından beklentilerini şöyle özetlemek mümkündür:

- Yeni Türk Devletini millî ve modern bir hüviyete kavuşturmak,
- Bağımsız ve güçlü bir Türkiye yaratmak,
- Türk Milletine mutlu bir yaşam sağlamak ve onları milliyet prensibiyle birbirine bağlayarak bütünleştirmek,
- Akıl ve bilimin hayat için tek yol gösterici rehber olarak kabul edilmesi; sorunların bunların kurallarına göre çözüme kavuşturulması,
- Modern medeniyeti meydana getiren değerlere bağlanması,
- Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kanun ve teşkilatının dünya ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi,
- Türk toplumunun değişiminin haklılığını tüm dünyaya anlatmak.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ve Türk İnkılâbının sesi olarak yayımlanan *Hayat Mecmuası*'nın bu beklentilerin ve Atatürk ilkelerinin savunucusu olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. *Hayat Mecmuası*, yeni bir toplum kurmak için tüm değerlerin yeniden gözden geçirildiği bir dönemde Türk İnkılâbının niteliklerini ve haklılığını anlatan yazılara sütunlarında geniş yer vermiştir. Her sayının başyazısı toplumdaki değişime ve bu değişimin özelliklerine ayrılmıştır. Her yazar İnkılâpların farklı bir yönünü tahlil etmiştir.

Daha önce bahsedilen Mehmet Emin (Erişirgil)'in "*Hayat Ne İçin Çıkıyor*"⁶² adlı yazısında, *Hayat*'ın yayın amacıyla birlikte Türk İnkılâbının özellikleri de değerlendirilmiştir. Mehmet Emin'e göre Tanzimat'tan beri Batıdan memlekete birçok malûmat (bilgi) girmiştir ancak; zihinler eski terbiyenin (eğitim) ve itiyatın (alışkanlık) altında ezilerek müspet bilim metoduyla eğitilememiştir. Bu yüzden bilgili kimselere âlim denmiş; bunlar okudukları kitapların dışında olaylar karşısında apışıp kalmıştır. Millî hayat içinde doğan yeni eğilimleri bildikleri soyut bilgilerde bulamadıkları için sezememişler; bu yüzden bazı çevrelerde bilime karşı güvensizlik uyanmıştır. *Hayat*, bu güvensizliği ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Türk İnkılâbının millî ülkününün ufkunu çok genişlettiğini dile getiren Mehmet Emin, yazısında tüm dünyayı etkileyen bu büyük İnkılâbı şöyle özetlemektedir:

"Dün müstakil ve hür bir vatan istiyorduk. Bugün öyle bir vatana malikiz; fakat bu kâfi değildir. Türk milleti insaniyet içinde yüksek bir mevki sahibi olmalıdır. Bugünün millî

⁶⁰ Ahmet Mumcu, "Atatürkçü Düşünce Sistemi'nde Millî Birliğin Yeri", Atatürkçü Düşünce içinde, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara: 1992, s. 549-550.

⁶¹ Taner Timur, Türk Devrimi ve Sonrası, İmge Kitabevi, Ankara: 2013, s. 325-332.

⁶² Erişirgil, a.g.m., s. 1-2.

mefkuresi (ülkü) Türkiye'yi medeniyet âleminde yüksek bir mevki sahibi yapmak olabilir. Bunun için her sahada medeniyet ve insaniyet için kıymetli Türk âlimlerinin, Türk sanatkarlarının yetişmesi lâzımdır... İstiklâl Harbi şehitleri yalnız Türk vatanına hizmet etmediler. Onlar bütün mütefekkir insaniyetin idealini tahakkuk ettirmek için öldüler. İstiklâl Harbi millî olduğu kadar insanî bir fikrin galebesi (üstünlük) için yapılmış bir harpti. Ondan sonra yaptığımız içtimaî inkılâplar hep böyle bir fikrin tahakkuku için yapılmıştır. Türk İnkılâbı, milleti insanlığın ilk safına çıkarmak için yapıldı. Amerikan İstiklâli, Fransız İhtilâli nasıl yüksek insanî bir mefkurenin (ülkü) eseri ise son İnkılâbımız da böyledir... Büyük Gazi'nin şahsiyetine bakmak İnkılâbımızın mahiyetini anlamak için yeter. Gazi sadece bir ordunun başına geçen bir kumandan değildir. Bütün içtimaî meselelerde âlem-şümûl (evrensel) düşünen büyük bir mütefekkir (düşünür)dir. O yalnız millî hissi değil; yüksek insanî fikirleri de temsil ediyor."

Mehmet Emin, Gazi gibi büyük dâhi yetiştiren Türk milletinin bilim ve sanat sahasında da en yüksek şahsiyetler yetiştirebileceğini belirtmekte ve *Hayat*'ın bu amaca hizmet için çıktığını ilân etmektedir.

Mehmet Emin (Erişirgil), "*İnkılâp ve Hayat Hakkında Telâkki*"⁶³ adlı yazısında, inkılâpların birey ve toplum üzerinde yaptığı ve yapması gereken değişikliklerden, aydınların rollerinden bahsetmektedir.

Demojesky'nin "*Hayvan bir defa, insan ise iki defa doğar. Anne ve baba yavrusunu dünyaya getirdikten sonra bir defa da cemiyet onu teşkil eder*" sözleriyle makalesine başlayan Mehmet Emin, *İstiklâl Savaşı* ve *İnkılâp* içinde pişen Türk aydın sınıfının üç defa doğduğunu dile getirmektedir. Ona göre *İstiklâl Savaşı* ve *İnkılâp*, Türk ruhunu âdeta yeni baştan oluşturmuştur. Son İnkılâp içinde olgunlaşan Türk nesli daha önce inandıklarını bırakmış, birçok eski müesseseler konusunda omuz silker hale gelmiştir. Önceden çok şuurlu olarak hasretini sezdikleri mefkûreyi (ülkü) bugün Türk genci, uğruna can verecek bir hakikat olarak kabul etmiştir. Cumhuriyetin sadece hasretini çeken gençlik bugün her şey pahasına onu korumaya yemin etmiştir.

"*Cemiyetteki değişmelerin İnkılâp adını alabilmesi için bunların o cemiyetin ve bireylerin vicdanını, hareketlerini kontrol etmesi gerekir*" düşüncesinde olan Mehmet Emin, beş sene öncesine kadar medresenin önünden geçen aydının genellikle ona umursamaz baktığını; bugün ise böyle müesseselerin rüyasını görmeye bile tahammül edemediğini dile getirmektedir. Ona göre dünkü aydın için sadece kendi görüşüne göre düşünmek yeterli iken, iyi düşündüğüne inanılan bireylere "*kâmil insan*" denilirken, bugün yalnız iyi düşünene değil; düşündüğünü uygulayabilene, bir şey yaratabilen ve diğerlerine, tabiata etkili olabilenlere iyi ve hayırlı vatanlaş, "*kâmil insan*" denilmektedir. Büyük İnkılâp, önceden inanılan birtakım fikirleri bugün gereksiz birer kuruntu haline getirmiş; buna karşılık yeni ülküler doğurmuştur. İnkılâbın doğurduğu bu değişimin tam anlamıyla anlaşılması için Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki çeşitli sınıflarla bugünkü neslin hayat anlayışları arasındaki farkı tahlil etmek yeterli olacaktır. "*Eskiden kalma miskinçe tevekkül, gayet iptidâî tarzda kanaatkârlık, her şeyi kaza ve kadere atf...*" bu dünyanın ahireti kazanmak için bir araç olduğunu düşünenlerin hayat anlayışıdır ve bu anlayış insandaki coşkuyu, zengin, parlak bir hayat amacını uyandırır.

"*Öyleyse gerçek mutluluk için insanlar bir seçim yapmalıdır; ya bu dünya için çalışmalıdır ya da öbür dünyayı seçmelidir; şu fânî ömrü küçümseyerek, ne bulursa onunla yetinmelidir*" diyen

⁶³ Hayat Mecmuası, 23 Aralık 1926, Cilt: I, Sayı: 4, s. 61-62.

Mehmet Emin, İstiklâl Savaşı sırasında elemli, sıkıntılı bir hayat kavgası içerisinde pişen yeni neslin *millî hayata* imanının arttığını, her şeyden önce *kuvvetli bir hayata, millî güce sahip olmak* gerektiğini öğrendiğini belirterek, ancak bu hayat anlayışıyla kurtuluşun sağlanacağı ve ilerlemenin de bu anlayışla olacağını savunmuştur.

Mehmet Emin'e göre yeni nesil, eski aydınların kabul ettiği kavramları kullanırken bile onlara başka anlamlar yüklemektedir. Tanzimat'tan beri Batılılaşmayı ülkü edinen sınıf, Batı medeniyetini sadece sevmek ve taklit etmekle yetinmiştir. Yeni nesil ise Batılılaşmayı ülkede kendi oluşturacaktır. Hatta daha ileriye giderek bu medeniyetin ilerleyişinde ülkeyi ön saflara taşıyacaktır. Öyleyse bugünkü düşünürlerin en önemli görevi, İstiklâl Savaşının ve Büyük İnkılâbın öğrettiği hayat anlayışını, ona bağlı olan değer hükümlerini şuurlu bir şekilde sokmak, onları sonraki nesle aşılacaktır. Darülfünunun en önemli işi de millî cemiyetin bünyesindeki bu büyük değişimleri fark etmek; fosilleşmiş doktrinleri ve yeni değerleri, inançları açık bir hâle sokmaktır.

Mehmet Emin (Erişirgil), “*Memleketimizin Hususi Vaziyeti*”⁶⁴ adlı yazısında Türk Milletinin toplumsal yapısını modernleşmeye uygun bulmayanların görüşlerini eleştirmektedir. Ona göre, aydın görünen bazı kimseler en heyecanlı olaylarda sosyal hayatımıza karşı ilgisiz kalmış, Türk milletinin yabancıları olmuşlardır.

Bu aydınlar geçmişten örnekler göstererek Türk milletinin ilerleme gücüne karşı şüpheli tavırlar alırlar. Batı yazarlarından yanlış anladıkları bir fikri öne sürerek Türkiye için çeşitli güçlükler ortaya koyarlar. Bu aydınlar “*memleketi hiç bilmeyen kimseler*” gibi görülmelidir. *Gençliğin duyguca rehberi bin bir güçlük içinde bağımsızlığını kurtarmak için en yüksek hamleleri ifade eden ‘İstiklâl Destanı’ olmalıdır.* Okudukları kitaplar, müspet bilimler onlara memleketi tanıma ve gözlemlene becerisi vermelidir. Müspet bilim insana çevresini gözlemlene ve tecrübeyle kavrama gücünü sağlar. Memleketi ve millî olayları gözlemlene gücünde olmayanların, çevrenin özel durumlarını görmeyenlerin kafalarında gerçek bir bilim iz bırakmamıştır.

Türk modernleşmesine olumsuz eleştiriler getiren bazı aydınların aksine Mehmet Emin bu yazısında, Türkiye'nin aristokrat sınıfının olmaması ve Batının tecrübelerinden yararlanabilmesi yönüyle modernleşme yolunda avantajlı olduğunu savunmuştur.

Başyazarlardan Avni (Başman) Bey, “*İlim ve İnkılâp*”⁶⁵ adlı yazısında bazı gazetelerde *bilim ve inkılâp* arasında uyumsuzluk varmış gibi haberlerin çıkması üzerine inkılâpların toplumda yaptıkları hızlı değişimlerin bilimin konusu olduğunu okuyucularıyla paylaşmaktadır. “*İnkılâplar bilimin kurallarına uymak zorunda değildir; bilim İnkılâbın arkasından yürümelidir*” düşüncesini eleştirmektedir. Bilimin hayatın içinden doğduğuna dikkat çeken Avni Bey, onun prensipleri ve tecrübeleri ışığında toplumun daha iyi tanınacağını söylemektedir:

“İnkılâplar şuursuz fırtınalar gibi hareketli değildir. Her İnkılâbın birçok âmilleri (sebeplere) vardır. Bunlar arasında en kuvvetlisi beşerî olanıdır. İnsan kitlesine yeni bir yön veren İnkılâp liderlerinin malûmatsız (bilgisiz) olmalarına, ilimsiz hareket etmelerine imkân yoktur. İnkılâplar içtimaiyat (sosyoloji) ilminin tecrübeleri doğrultusunda bir uyanış olmalarından dolayı bir cemiyeti ilgilendiren ferdî, maşerî, ruhiyat, iktisat ve içtimaiyat; hatta coğrafya ve tarih malûmatından uzak olamaz...”

⁶⁴ Hayat Mecmuası, 13 Ocak 1927, Cilt: I, Sayı: 7, s. 121.

⁶⁵ Hayat Mecmuası, 16 Aralık 1926, Cilt: I, Sayı: 3, s. 41-42.

İnkılâba ilmin ve felsefenin kuvvetli tesiri olmadığını farz etmek Türkleri cihanı yürüten fikirlerden habersiz saymak gibi garip bir düşünce olur. Bazen ilim adına ortaya sürülen şeyler bizi şaşırtmalıdır. Nitelik ve nicelik bakımından bilgili olmak insanı ilim sahibi etmez. Bilgi felsefileşmedikçe ilim halini alamaz. İlmin ve bilginin ahlâki değeri bu özelliğindedir.”

Bu düşüncelerle birlikte Avni Bey, bilimin sınırlarının belirlenmesini de zorunlu görmektedir. Avni (Başman) Bey, bu yazısıyla önemli bir noktaya değinmiştir. Tanzimat’tan itibaren Türk fikir hayatı Batıya açılmış; oradan birçok fikir ülkeye girmiş, tartışılmıştır ve bu fikirler nesilden nesle geçerek Cumhuriyet Türkiye’sine aktarılmıştır. Avni Bey’in “*İnkılâbın fikrî hazırlıklara dayanmadan, bilgisiz meydana gelebileceği ve ilerleyemeyeceği*” düşüncesi daha önce vurguladığımız inkılâp teorilerini doğrular niteliktedir.

Mehmet Emin (Erişirgil), “*İnkılâbımızı Tanıttırarak Hususunda Vazifelerimiz*”⁶⁶ adlı yazısında Türk İnkılâbının hedef ve ilkelerinin bilim adamları tarafından incelenerek bir ideoloji haline dönüştürülmesini istemektedir. Ortada çok büyük bir toplumsal değişim olduğu halde bu değişimin sebeplerini ve doğuşunu tahlil edip bir sistem içerisinde ortaya koyamadığımızı sert bir dille eleştirmektedir. Türk İnkılâbının zulme uğramış bütün Doğu dünyasını da uyandıracaklarını belirten Emin, bu İnkılâbı yabancıların gördüğünü, değişimler karşısında şaşkın kaldıklarını; ancak bunu anlayamadıklarını söylemektedir.

Ziya Gökalp’in *Türkçülük* konusundaki görüşlerine ve II. Meşrutiyetten sonra çeşitli şekillerde yorumlanan *milliyetçilik* anlayışlarına da değinen Mehmet Emin, bilim adamlarımızın yakın geçmişi çok iyi biçimde ve o günkü koşulların özellikleriyle incelemelerini istemektedir. Ona göre; *Türk İnkılâbı ancak bütün toplumsal, siyasî, iktisadî problemlerin araştırılmasıyla ve geçmiş ile yeni dönem arasındaki farkın ortaya konmasıyla anlaşılacaktır.*

Emin’in modernleşme sürecimizi “*karşılaştırmalı*” değerlendirme isteği metodolojik anlamda önem arz etmektedir ve günümüz için de geçerli olan dikkat çekici bir ayrıntıdır.

Sadri Edhem (Ertem), “*Türk İnkılâbının Karakteri*”⁶⁷ adlı yazısıyla büyük İnkılâbın tüm yönlerini değerlendirmektedir. Yaşanılan genel değişimi şu sözleriyle ifade etmektedir:

“Günlerimiz günlerimize benzemiyor, her adımda yeni bir manzara önümüze çıkıyor, anbean maziden uzaklaşıyoruz. Ananelerin çemberi içinde geçen günlerimiz birbirinin aynı idi. Ruhlarda yaşayan emeller pek az farklarla aynı tarihin potasından dönmüştü. Zamanın yansıması olmaktan başka ne meziyeti vardı? Fil-hakika bu zamanlarda can sıkıntısıyla ‘güneş altında yeni bir şey yoktur’ diyebiliyorduk. Biliyorduk ki ölümler dirileri idare ediyor, anane ve tarih hayatı kontrol altına almış sürüklüyordu. Bugün artık bunu söylemeye imkân yoktur. Her gün, bize yeni bir ruh hamlesinden haber veriyor. Baş döndüren bir zevkle tarihin geçilemez diye yâd ettiği zirvelerden bir kartal gibi süzülüyor. Kulaklarımızda yeni âlemin esrarını duymuş insanlara mahsus bir zevk var; içimizde uğultuya benzer bir ahenk süzülüyor:

-İleri, biraz daha ileri... ileri... daha ileri...!”

Sadri Bey’e göre yeni bir yola sarsılarak heyecanla, ihtirasla giren yeni Türkiye’nin hareketleri şursuz bir fırtına, bir yangın alevi değildir. Türkiye çağdaş millet olmak için çarpıntılar geçirmektedir. Bu hüküm Türkiye’nin çağdaş bir millet olmasını isteyenlerin

⁶⁶ Hayat Mecmuası, 12 Mayıs 1927, Cilt: I, Sayı: 24, s. 461-462.

⁶⁷ Hayat Mecmuası, 16 Haziran 1927, Cilt: II, Sayı: 29, s. 53-54.

anlayışından daha çok hayatın ve Türk İnkılâbının insanlara verdiği izlenimin bir ürünüdür. Türk İnkılâbından önceki ve sonraki Türk hayatını karşılaştırmak bu hükmü daha çok doğrulayacaktır:

- Türk İnkılâbı, Osmanlı Devleti'nin eski kurumlarını yıkarak dine dayanan hukuk anlayışını tarihe gömmüştür. Milletın arzuları yerine kaynağını dinî esaslardan alan, müspet bilim ve millî hâkimiyet yerine fetva ile yaşamak isteyen, kısacası insanları yaratıcı adına idare eden bir devlet, bu asır ve bu millet için geçerli değildir. *Halifeliğin kaldırılması, Şeriyye Vekâletinin Vekiller arasından çıkarılması, Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu'nun vicdan hürriyetini ve milletin hâkimiyetini bütün pürüzlerden kurtarması* devlet kuruluşu itibarıyla Türk İnkılâbının bir cephesini gösterir.
- Türk İnkılâbı yalnız eski devleti yıkmakla kalmamış, onun küçük bir örneği olan ailenin hukukunu da değiştirmiştir. Babanın ve kocanın aile içindeki hâkimiyeti yerine eşit bireylerden oluşan bir aile yapısını vücuda getirmiştir. Yeni "*Medenî Hukuk*" bunun en güzel örneğidir. Çağdaş devlet ancak çağdaş aile ile beraber yürüyebilir.
- Türk İnkılâbı iktisadî alanda da kendisini hissettirmiştir. İnkılâp Türkiye'yi iktisadî bağlardan mahrum parçalar halinde bulmuştur. Osmanlı Devleti'nin iktisat cephesi Türkiye'yi yabancı sermayeye istismar için tamamıyla terk etmek şeklindeyken, artık iktisadî şekillenmenin Türkiye'deki amacı "*büyük üretim, büyük sanayi, uzmanlık*"tır. Köylünün ve üreticinin korunması, büyük üretimin her surette teşvik edilmesi, sermayenin toplanması faaliyetleri inkâr edilemez gerçeklerdir.

Millî devletlerin kurulması aşamasında Fransa'da, İspanya'da olduğu gibi Türkiye'de de kendisini hissettiren sistem, birikimin ve yığılmanın "*şirket ve devlet tekeli*" şeklindedir. Demir yolları siyasetinin Türkiye'deki kültürel ve iktisadî birliğin bir işareti olduğunu anlamayan kalmamıştır.

- Türkiye İnkılâbı bütün bu hareket ve fikir tarzlarını hayata geçirmek için bir *terbiye (eğitim) siyaseti* de vücuda getirmiştir.

Sadri Edhem'e göre eski sistem iş için ve hayat için değil; birtakım kavramları belletmek için insan hazırlamıştır. Tanzimat'tan önce "*medrese*", ondan sonra "*mektep*" birer laf değirmeni yetiştirmek için kurulmuştur. Eğer iyi insan yetişti ise bunun müesseselerle bir ilgisi yoktur. Bir harfin telaffuzu etrafında ayrılığa düşen softa ile kuru kavramcı Tanzimat bilgininin arasında şekilden başka bir fark yoktur. İkisi de gerçek denen şeyden uzak olarak yaşamıştır. Onun için hayat bunların önünde silik ve anlamsızdır. Örneğin Tanzimat'tan önce ve sonra edebiyatta hâkim olan ruh, eski dönemlerin eğitim anlayışını gayet açık bir biçimde göstermektedir. Yalnız eski şairler değil; Edebiyat-ı Cedide sanatkarları da o devrin yazarları ve düşünürleri de kendilerini kuru kavramcılıktan kurtaramamıştır.

Sadri Edhem bu düşüncelerini şöyle özetlemektedir:

"Mesela Ahmet Şuayib Bey, bir devrin mütefekkir kafasıydı. Onun fikirlerinde hâkim olan kuru mefhumlardan başka ne vardı? Cenab Bey'in şuurlarında da gördüğümüz şey mücerret (soyut) mefhumlar üzerinde cereyan ederdi, başmuharrirler hep birer mefhum için yazı yazarlardı. Hürriyeti, parlamentarizmi anlayışta Meşrutiyet devri hiç de 'şeniyeti' (gerçeği) gören bir vaziyette değildi."

Yazara göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin eğitim sisteminin en belirgin özelliği "*şeniyete*" (gerçeğe) susamış olmasıdır. *Her çağdaş millet hayatında da gerçeklikten hayata,*

soyuttan somuta geçişi görürüz. İşte Türk İnkılâbı da bir bakıma hayattaki kuru, soyut kavramları yıkan, önemli bir hamle olmuştur.

- Yeni Türkiye Fırat'ın Doğu sahilinde *feodal hukuk, feodal arazi sistemi* ile karşılaşmıştır. Fırat'ı aştıktan sonra onun Doğu sahilinde karşılaşılan “*Efendi Köyleri*”, “*Bey Köyleri*” sözleri feodal hukukun birer göstergesiydi. Dinî nüfuz ile ilişkili olan bu arazi hâkimiyeti köylüleri meslek sahibi olmaktan alıkouyordu ve onları eski “*serfler*” haline getiriyordu. Arazi ile birlikte efendi değiştiren halk kitlesi tam bir feodal tebaası olmaktan başka bir özelliğe sahip değildi. Böylesi bir sistem devletin hâkimiyeti ile halk arasında yeni bir tabaka türüydü. Bunu ya bir aşiret reisi yahut bir zorba takımı, derebeyi temsil ediyordu. Hâlbuki çağdaş devlet kendi bünyesi içinde üzerinde böyle oluşumlara taraf olamazdı.

Sadri Edhem'e göre; “*derebeyi iktisat sistemi ile başlayan kocaman bir ülke, yeni hukuk ve iktisat önünde ya galip ya mağlup olmaya mahkûmdur; muasır devlet galip geldi, Türkiye'nin bu cephesi de asrî bir şekil aldı.*”

- “*Yeni Türkiye sınırları itibarıyla tam bir millet manzarası arz eder. Bugün harsın (kültür) hudutları, siyasî hudutlardan daha geniş olan bir Türkiye vardır.*”

Sadri Edhem'e göre kültürel sınırları siyasî sınırları içinde kaybolmuş bir Osmanlı Devleti, hayata hâkim olan hiçbir değeri idrak edecek durumda olmamıştır. Türk İnkılâbının karakteri ise zorunlu olarak bir millet hayatı yaratmaya doğru gitmektedir.

Türk İnkılâbının seyri çağdaş milletlerin anladığı anlamda millileşmekten başka bir şey değildir. “*Türkiye bugünkü kadar hiçbir zaman milliyetçi olamamıştır. Türk, at eti yiyip, kımız içtiği veya Orta Asya yaylalarında göçebe yaşadığı; hatta Viyana surları önünde çarpıştığı devirlerden daha çok milliyetçidir.*”

Sadri Edhem yazısında sözlerini şöyle bitirmekte ve milliyetçiliği, “*çağdaş Türk Devletini oluşturma*” şeklinde tanımlamaktadır:

“Hiçbir İhtilâl, hiçbir İnkılâp örneğini maziden almaz. Bu nedenle biz de milliyet hareketlerini ancak bugünün gerçekleriyle değerlendirebiliriz. Onun için şimdi ‘Türküm ve Avrupalıyım!’ diyoruz.”

Hayat Mecmuası imzasıyla yayımlanan “*Bir Bilanço*”⁶⁸ isimli makalede Cumhuriyetin Türk milleti için ne anlama geldiğinin anlaşılması için kısa sürede neler yapıldığının düşünülmesi gerektiği ifade edilmekte ve şunlar sıralanmaktadır: Çağdaş medeniyete girmeyi amaçlayan Türk milleti, Cumhuriyetle dinî hükümetten ayrılmış ve her yeniliğin karşısına hurafe ve batıl inançlarla dikilen bir güç ortadan kaldırılarak gerçek din anlayışı kurulmuştur. Hukukî, sanatsal, kültürel gelişmeler sağlanmıştır. Eğitim ve öğretimde derin reformlar yapılmış; yeni harflerle güzel ve zengin Türkçe geniş ve parlak bir geleceğe kavuşmuştur. Yeni Medenî Kanun kabul edilmiştir. Demir yolları, su işleri, bankalar, borsa, fabrikalar; özetle iktisadî hayatla ilgili her girişim Cumhuriyet idaresinin uğraşısı olmuştur.

Yazıda tüm bu ilerleme hamlelerinin devam ettirilmesi görevinin Cumhuriyet nesline düştüğü vurgulanmış; son olarak şunlar dile getirilmiştir:

⁶⁸ Hayat Mecmuası, 1 Kasım 1928, Cilt: IV, Sayı: 101, s. 445.

“Her geçen Cumhuriyet yılının bilançosunu yaparken arkamızda bıraktığımız muvaffakiyet yekûnunun ancak atide (gelecekte) kazanılacak yeni zaferlerde kullanılacak bir malzemeden ibaret olabileceğini bir an hatırdan çıkarmayalım.”

Hayat Mecmuası, “*Harf İnkılâbı*” ve sonrasında başlatılan “*eğitim seferberliğine*” ilişkin yazılara sütunlarında özel yer ayırmış; yeni alfabeyi tanıtmıştır. Bu yazılar, Türk İnkılâbının uygulanış tarzını anlamamız bakımından önem arz etmektedir.

Osmanlı Devleti’nde 19. yüzyılın ortalarından itibaren Türk aydınlarının Türk eğitim sistemini Batı örneğine göre yeniden yapılandırma çalışmaları doğrultusunda başlattığı *yazının-alfabenin değişmesi* veya *ıslah edilmesi* tartışmaları Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiş ve Cumhuriyet döneminde de 1923 yılından itibaren süregelmiştir. 23 Mayıs 1928’de Bakanlar Kurulu’nun yaptığı toplantıda Mustafa Kemal’in direktifi ve Millî Eğitim Bakanının yaptığı bir teklifle “*Komisyon*” kurulması kararlaştırılmıştır.⁶⁹ Harf İnkılâbı Komisyonunda görüşülürken *Hayat Mecmuası* da yayımladığı makalelerle öneriler sunarak katkı sağlamayı hedeflemiştir.

Alfabe konusunda ikiliğin yaşandığı *Hayat*’ta Köprülüzâde Mehmet Fuat ve Avni Başman eski harfleri savunmuş ve yeni harflerin dilimizin yapısına uygun olmadığını ispata çabalamışlardır.⁷⁰

Mustafa Şekip (Tunç) ise yaşanan hızlı inkılaplarla birlikte eski medeniyete ait olan alfabenin de değişmesi gerektiğini savunmuş ve bu konuda elbirliğiyle işe girişilmesini tavsiye etmiştir.⁷¹

Hayat Mecmuası imzasıyla yayımlanan “*Değerli Bir Nutuk Dolayısıyla*”⁷² isimli makalede de yeni Türk harflerinin kabulünün, yeni dil alanında tazelenen şuurlu ve sistemli faaliyetlerin Cumhuriyete şeref verecek büyük işlerden biri olduğu belirtilmekte ve şöyle denmektedir:

“Öz dilimiz için girişilen bu İnkılabın muvaffakiyetle başarılacağına, işe girişenlerin imanları ve vukufları kuvvetli bir teminattır.”

Hayat’ta Harf İnkılâbını bir “*eğitim seferberliği*” olarak gören ve yeni alfabenin Türk milleti nezdinde kabul görmesi, bir an önce öğrenilmesi noktasında yapılacakları sıralayan isim *Mehmet Emin (Erişirgil)*’dir.⁷³ Türk harflerinin genelleştirilmesi için yapılacak işlerin, alınacak tedbirlerin düşünülmesinin günün en önemli meselesi olduğunu vurgulayan Mehmet Emin, devlet tarafından yeni alfabeyle yeni yayınlar hazırlattırılmasını, eski alfabeyle yayımlanmış olanlardan gerekli görülenlerin yeniden basılmasını, gelecek nesil için bir Millî Kütüphanenin kurularak öğretmenlerimizin önderliğinde okuma yazma seferberliğinin başlatılmasını istemiştir.

⁶⁹ Mustafa Ergün, Atatürk Devri Türk Eğitimi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları-325, Ankara: 1982, s. 87-88; Zeynep Korkmaz, Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları-147, Ankara: 1963, s. 41.

⁷⁰ Avni Başman, “Latin Harfleri Meselesi”, *Hayat Mecmuası*, 30 Aralık 1926, Cilt: I, Sayı: 5, s. 83-84; Köprülüzade Mehmet Fuat, “Münevver Karşısında Tarih”, *Hayat Mecmuası*, 13 Ocak 1927, Cilt: I, Sayı: 7, s. 122.

⁷¹ Mustafa Şekip Tunç, “Tarih Karşısında Münevver”, *Hayat Mecmuası*, 30 Aralık 1926, Cilt: I, Sayı: 5, s. 86-88; Mustafa Şekip Tunç, “Yine Tarih Karşısında”, *Hayat Mecmuası*, 10 Şubat 1927, Cilt: I, Sayı: 11, s. 203-204.

⁷² *Hayat Mecmuası*, 21 Mart 1929, Cilt V, Sayı: 121, s. 321.

⁷³ Mehmet Emin Erişirgil, “Harf İnkılâbı Maarif Seferberliğidir”, *Hayat Mecmuası*, 16 Ağustos 1928, Cilt: IV, Sayı: 90, s. 225.

Hayat Mecmuası imzasıyla “*Muallimin Rolü*”⁷⁴ isimli yazıda büyük inkılâplarda değişimin getirdiği ruh halini yeni hayata bağlama gücünün en çok öğretmenlerde olduğu vurgulanmış ve geleceğin sanatkarları Türk öğretmenlerine bu konuda önemli görevlerin düştüğü hatırlatılmıştır. *Hayat Mecmuası* imzasıyla çıkan bir başka yazı “*Millet Mektepleri*”⁷⁵, halkın aydınlanma aracı olan okuma yazma ihtiyacının karşılanması için Talimatname ile açılan Millet Mekteplerini haber vermektedir: “...Baş muallimliği Büyük Gazimiz tarafından deruhte olunan ve 16-40 yaş arası, her sene 400.000’e yakın ümmî (okuma yazma öğrenmemiş halk) vatandaşımızı kurtaracak bu teşkilâtın halk terbiyesi ve halk neşriyatı ile de takviye edileceğine memnuniyetle muttali oluyoruz (haber almış bulunuyoruz).”

Hayat Mecmuası, bilim ve sanat merkezlerindeki gelişmeleri, hukuk alanındaki, tarih anlayışındaki yenilikleri, yeni toplumda kadına bakış açısındaki değişimi, Türk kadınının toplumdaki yerini ve toplumu yönlendirme konusunda eğitim sorumluluğunu dolaylı olarak konu edinen, tartışan çeşitli sosyolojik yazılara da yer vermiştir. Araştırmada bu başlık altında Türk İnkılâbının özelliklerini direkt aktaran yazılar seçilerek değerlendirmeye alınmıştır.

2. TÜRK İNKILÂBİ SONRASI DÜŞÜNCEDE GERÇEKLEŞEN DEĞİŞİM

Hayat Mecmuası, Türk İnkılâbı öncesi hâkim olan zihni yapıyı yayımladığı makalelerde ağır bir dille eleştirmiştir. Dergi yazarları, önceki nesilleri hayat gerçeklerinden habersiz, soyut bilgilerle uğraşan, Batı taklitçileri olarak nitelemişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin “gerçek hayatla yüzleşen aydınların iradeleriyle” kurulabildiğini vurgulayarak, inkılâplarla çelişen insanlara açık ifadelerle yüklenmişlerdir. Bu özelliğiyle *Hayat Mecmuası*, Cumhuriyetin sözcüsü olarak yeni hayatta düşüncede gerçekleştirilmek istenen dönüşümlere yayımladığı yazılarla katkıda bulunmayı hedeflemiştir.

Türk Milletini çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak hedefiyle gerçekleştirilen Türk İnkılâbı ile yeni Türk Devleti’nde eski hayatın tüm düşünce sistemi reddedilmiş ve “akıl, mantık ve bilim, gerçekçilik, tecrübe, hoşgörü, barış” üzerine kurulu bir düşünce dünyası temel kılınmıştır. Ancak şu da bir gerçektir ki devletin kurucu lideri Mustafa Kemal Atatürk’ün başarısında, gençliğinden beri öğrenip benimsediği temel fikirler ve edindiği tecrübelerin, kafasında oluşturduğu kurguların toplamı olan *düşünce dünyasının* büyük etkisi vardır. Türk İnkılâbı değerlendirilirken Cumhuriyet öncesi aktarımları tamamen reddeden düşüncelerin aksine bu gerçekten hareketle büyük dönüşüme *tarihî süreç içerisinde, bütüncül olarak bakmak* daha doğru olacaktır. *Hayat Mecmuası*’nın eski hayata dair ağır eleştirileri, ifadeleri İnkılâpların henüz taze gerçekleştirildiği ve toplumda yerleştirilmeye çalışıldığı bir dönemde çıkmasından kaynaklanmaktadır.

Mustafa Kemal Atatürk’ün öğrenim hayatı boyunca ve askerlik yıllarında öğrenim gördüğü okulların da etkisiyle Batıdaki ilmî gelişmeleri takip ettiği, Batıdan çok sayıda eseri okuduğu, Cumhuriyet öncesi fikir akımları ve fikir adamlarımızdan etkilendiği bilinmektedir ki Devlet Başkanı olduktan sonra Çankaya’da 4000 ciltlik zengin bir kitaplık oluşturmuştur. Tabi Atatürk’ün fikir yapısının oluşumunda en büyük etki çökmekte olan Osmanlı Devleti içerisinde yaşanan acılara bizzat şahit olması, yapmış olduğu hizmetlerde edindiği tecrübelerdir. Esas etkiyi ise iki

⁷⁴ *Hayat Mecmuası*, 15 Kasım 1928, Cilt: IV, Sayı: 103, s. 485.

⁷⁵ *Hayat Mecmuası*, 17 Ocak 1929, Cilt: V, Sayı: 112, s. 121.

yüz yıllık modernleşme serüvenimiz tayin etmiştir. Atatürk, Batıcıların *medeniyetçi*; Türkçülerin *milliyetçi* görüşlerinden belirli nüanslarla etkilenmiştir. İlgi duyduğu fikir ve sanat adamları içinde *Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Abdullah Cevdet, Celal Nuri, Kılıçzade Hakkı, Şehbenderzade Hilmi...* vs. sayılabilir.⁷⁶ Millî duruş ve duyuş tarzı etrafında değişimi sağlamak anlamında Atatürk'ün birleştiği isimler; *Yahya Kemal, Ziya Gökalp, Mehmet Akif, Yusuf Akçura*'dır.⁷⁷

Osmanlı Devleti'nin son dönem entelektüelleri; (1890-1905) yılları arasında doğmuş olanlar, Türk hayatına yön vermiş, *kültürel-akademik-entelektüel* hayatta kurucu rol oynamışlardır. İttihat ve Terakki geleneği, Cumhuriyette ölçüleri belirleyen ilke olmuştur.⁷⁸

Özellikle Cumhuriyetin ve Türkçülüğün fikir babası olarak zikredilen; millî devletin fikrî bir tercih değil, tarihî bir zorunluluk olduğunu söyleyen ve *“Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak”*⁷⁹ adlı eserinde *“muasır bir İslam Türklüğü; millî muasırlaşma”* sentezini kuran Ziya Gökalp'in Atatürk'teki etkisi tartışılmazdır. Atatürk, *“halkçılık, milliyetçilik, laiklik, Batıcılık, millî tarih ve kültür, dilin sadeleştirilmesi, Türkçe Ezan, kadın hakları, eğitimin modernleştirilmesi”* konularında Ziya Gökalp'ten ilham almıştır.⁸⁰

Mustafa Kemal Atatürk, okuduğu kitaplardan, etkilendiği aydınlardan ve Batıdaki ideolojilerin *akılcı, insancıl* olanlarından yararlanarak kafasında oluşturduğu sentez ile düşünce dünyasını geliştirmiştir. Onun Türk milletinin ihtiyaçlarından ve gerçeklerinden çıkmış olan *düşünce sistemi*, iki büyük temel üzerine yükselmiştir: *“Akılcılık”* ve *“Milliyetçilik”*. Her alanda *bilimin, akılcılığın* ön planda olması; bir yandan da *bize özgülüğün ve millî birlik ve beraberlik duygusunun* devam etmesi, bütün ayrılıklara rağmen milletin fertlerinin birbirine sımsıkı sarılarak ilerleme yolunda çalışması Türk milletinin mutluluğunu sağlamada hedef olarak görülmüştür.⁸¹

Mehmet Emin (Erişirgil), *“Eski ve Yeni Neslin Düşünceleri Arasındaki Fark”*⁸² isimli yazısıyla Türk İnkılâbının başarısının sırrını açıklamakta; eski nesil ile Cumhuriyeti kuran, inkılâpları gerçekleştiren nesli karşılaştırmaktadır. Mehmet Emin'in bu yazısında *“pragmatizm”* hareketine bağlılığını ilan etmesi ve bu hareketi geniş kitlelere benimsetme amacıyla olduğunu dile getirmesi önem arz etmektedir.

Hilmi Ziya Ülken bu konuda şöyle demektedir:⁸³

“Emin Erişirgil, ‘Eski ve Yeni Nesillerin Düşünceleri Arasındaki Fark’ adlı yazısında Hayat Dergisinin pragmatizme dayanan bildirisini veriyor.”

⁷⁶ Çaycı, a.g.m., s.100-101.

⁷⁷ Yalçın, a.g.m., s. 121.

⁷⁸ Şerif Mardin, “19. yy'da Düşünce Akımları ve Osmanlı Devleti”, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yay., İstanbul: 1985, Cilt: II, s. 350-351.

⁷⁹ Bakınız: Ziya Gökalp, Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak, Akçağ Yayınları, Ankara: 2010.

⁸⁰ Mustafa Yılman, “Eğitimin Tarihsel Temelleri”, Öğretmenlik Mesleğine Giriş içinde, PegemA Yay., Ankara: 2003, s. 38.

⁸¹ Mumcu, a.g.m., s. 551-554.

⁸² Hayat Mecmuası, 16 Aralık 1926, Cilt: I, Sayı: 3, s. 42-43.

⁸³ Ülken, a.g.e., s. 429.

Türk İstiklâl Savaşının ülke üzerinde yaptığı etkiyi incelemek ve Türk aydınının düşünceleri üzerinde bıraktığı kurtarıcı izleri araştırmak Mehmet Emin'e göre günün nesli için önemli bir görevdir. Son İnkılâp, yalnızca eski inanışları silip götürmemiş; aynı zamanda günün neslinde *yeni bir düşünce tarzı, yeni bir hayat felsefesi* kurmuştur. Aydın sınıfta fikrî dönüşümlere neden olmuştur. Bu makalenin amacı da İstiklâl Savaşının aydınlarda ne gibi fikrî dönüşümler yaptığını, son İnkılâbın etkisi altında olan neslin yaşam felsefesini, bu felsefe ile günün bilimsel ve felsefî anlayışları arasındaki uyumu incelemektir.

Bir dönemin düşünce tarzını en iyi yansıtacak ve açık bir şekilde ortaya koyacak olanın o dönemde yetişen büyük düşünürler ve felsefî eserler yazan yazarlar olduğunu söyleyen Mehmet Emin, önceki dönemde bu şekilde yükselmiş bir kimsenin olmadığını iddia etmektedir. *Servet-i Fünûn* nesli arasında o dönemin anlayışını yazılarında açıkça ve düzgünce dile getiren bir düşünürün olmadığını söyleyen Emin, *Servet-i Fünûn* neslini ancak parça parça yazılarıyla tanıdığımızı, bunların ışığında bu neslin 18. yüzyılın Fransız filozofları *Diderot, Rousseau, Voltaire*'den etkilendiklerini; ancak bu etkilenmenin gerçek bir araştırmadan mahrum olduğunu; hatta neslin daha sonra 19. yüzyılda Batıda ortaya çıkan bilimsel gelişmelerin, sosyal değişimlerin nasıl bir yaşam anlayışı oluşturduğunun farkında bile olmadığını anlatmaktadır.

Bu neslin ferdiyetçi (bireyci) olduğunu ve birey için soyut bir hak kavramından söz ettiğini, bireyin mutluluğunu bunun gerçekleşmesinde gördüğünü ifade etmektedir. İnsanlık için her türlü bağdan serbest bir düşünceyi, özgürlüğü önemli buldukları halde *iradeye ve millî hislere* değer vermediklerini, sükûn içinde mücadele etmekten uzak olduklarını belirten yazar, tüm bu anlayışları en iyi örneklendirecek kişinin *Tevfik Fikret* olduğunu vurgulamaktadır:

“Tevfik Fikret'in hayatını, eserlerini tetkik ediniz; bu kanaatleri bariz surette görebilirsiniz. Tevfik Fikret lisanında hakkın, faziletin manasını araştırınız. Göreceksiniz ki şair bu mücerret (soyut) kelimelere semadan inme birer mefhum gibi tapmıştır. Hak ile cemiyetin herhangi bir devir tekâmülünde fertlere tesir eylediği gibi salâhiyet, faziletli hayatı kuvvetlendiren bir kıymet gibi telakki eylememiştir.”

1908 İnkılâbı, millî hayatın hamlesinden hiçbir şey beklemeyen, ümitleri hep dış etkilere bağlayan böyle bir aydın sınıf bulmuştur. Çeşitli felaketler bu inanışları açıkça düzeltmiştir. Böylece kuvvetli bir *milliyetçilik* doğmuştur. *Milliyetçilik, Türkçülük* gençliği bireyci olmaktan kurtarmış; onlara millî hamleye, iradeye değer vermeyi öğretmiştir. Bu dönemin düşüncesinde etkili olan Ziya Gökalp, bütün gayretlerine rağmen gençliği mistik olmaktan kurtaramamıştır. *“Sosyal vicdanı”* tabiatüstü soyut bir varlık haline getirmiş, inanılması gereken ülkülere kutsiyet vermiş, ideale uygun hareket eden devlet adamlarını üstün göstermeye çalışmıştır. Mehmet Emin'e göre bu anlayış fertlerde hayatî kuvveti uyutacak, görevi tecrübelerin üstünde gelen bir emir gibi gösterecektir.

En önemli gerçek, *hayat ile temastan, tecrübeden* çıkar. Türk gençliği, düşman taarruzu karşısında millî hayatı kurtarmak için mücadeleye girişince en geniş bir tecrübe sahası bulmuştur. İstiklâl Savaşı, gençliği doğrudan doğruya tabiat ve hayat ile temas ettirmiştir. Böylece *tecrübenin, yaşantının aşıladığı gerçekler* birleşmeye başlamıştır. *“Öyleyse günün nesli için gerçeğe ulaşmada tecrübeden başka ölçü kabul edilmemelidir.”*

İstiklâl Savaşının bizlere öğrettiği felsefî gerçekler şunlardır:

- İnsanlığın gücü *“irade”*dir. Fikirler eylemlerden, hayattan doğar. Onun için bir fikir ne derece irade gücünü artırıyor, hayatı kuvvetlendiriyor, eylemi düzenliyorsa o derece doğrudur.

- İnsanlığı yükselten sadece düşünme değil; *irade* ve *eylemdir*. Fikrin doğruluğu bizi doğa ve toplum üzerinde etkili kıldığı zaman anlaşılır. Sonuç varsa fikir doğrudur.
- İrade esas olunca hayatın amacı onu güçlendirip zenginleştirmektir. Medeniyetin derecesi hayatın şiddetini artırmakla ölçülür. Hayatın şiddetini azaltan her inanış zararlıdır.
- Birey *sosyalleştikçe* yoğun ve zengin bir hayat yaşar. En kuvvetli irade *sosyal* ve *millî* bir ülkünün kuvvetle hissedilmesinden doğar.
- Mutluluk iradededir. Öyleyse yoğun bir hayat yaşamak ve eylemde bulunmak mutluluk verir; sükûn içinde kalmak gerçek mutluluğun düşmanı yapar. Ülkü bizi eyleme kuvvetle sürükleyeceği için mutluluk *toplumsal bir ülkü* arkasında koşmakla sağlanacaktır.

İstiklâl Savaşının öğrettiği bu gerçekleri bir Türk düşünürün düzenleyerek sistemleştirmesini, yeni neslin inanabileceği bir felsefe oluşturulmasını isteyen Mehmet Emin, bu tarzdaki düşüncenin Batının mevcut felsefi düşüncesine uygun olduğunu ifade etmekte ve “*J. M. Guyau, Nietzsche, Bergson, James...*” gibi isimlerin hep böyle bir hareketin temsilcisi olduklarını vurgulamaktadır.

İstiklâl Savaşının terbiyesi altında yetişen neslin Batıdaki bu felsefi düşüncenin sonuçlarını kitaplardan değil; tecrübelerle, yaşamak için senelerce güçlü bir şekilde çarpışırken öğrendiğini, onun için de bu neslin inançlarının sağlam olduğunu söyleyen Mehmet Emin, Türk milletinin kendi içinde tüm bu felsefeleri sistemleştirecek bir düşünür, bir filozof beklediğini duyurmaktadır.

Aslında yazarın bu isteği; Türk İnkılâbı ile Atatürk’ün bizlere kazandırdığı değerlerin, ilkelerin, fikirlerin toplamından oluşturulan ve dogmatikten uzak, gerçekçi, evrensel, geleceğe yönelik olan “*Atatürkçülük*” ideolojisiyle gerçekleştirilmiştir. “*Atatürkçü düşünce sistemini ifade eden Atatürkçülük, bağımsız millî devleti, millî egemenliği, kişi özgürlüğünü ve her çağda modern olmayı amaçlamakta; akla ve bilime dayanmaktadır.*” Türk İnkılâbının korunmasının ve geliştirilmesinin teminatı olarak görülmektedir.⁸⁴

Mehmet Emin (Erişirgil), görüldüğü üzere bu yazısında eski nesli ciddi bir şekilde eleştirerek *millî duygulara* ve *iradeye* önem verilmesi gerektiğini savunmuş; *tecrübeyi* ön plana çıkarmıştır. Yeni Türk toplumunun temellerinin sağlam atılmasını isteyen Emin, “*iş yapmaya*” ve “*iradeye*” önem vermiştir.

Mehmet Emin Erişirgil, “*bu pragmatist düşüncelerin etkisiyle Osmanlı dönemindeki eski eğitim ve gençlikle ilgili değerlerin ülkeyi kurtarmaya yetmediğini görerek Cumhuriyet döneminde İnkılâbı güçlendirecek, toplumu Batı toplumlarının üstüne çıkaracak yeni değerler savunmuştur. Eğitim sisteminin Cumhuriyet İnkılâbını gerçekleştirecek pragmatik amaçlara göre şekillendirilmesi, bilginin yaşamla ilişkilendirilmesini istemiştir. Topluma yararlı bir iş yaparak mutlu olunabileceği düşüncesini vurgulamıştır.*”⁸⁵

Mehmet Emin Erişirgil’in bu yazısındaki düşüncelerinden hareketle Türk İnkılâbı sonrası toplumda *yaşam felsefesinin* tamamen değiştirilmek istendiğini iddia edebiliriz ki zaten Cumhuriyetin ilânından sonra yeni yaşam felsefesi “*pragmatizm*” olarak belirlenmiştir. “*Cumhuriyet dönemindeki anayasalar, görüş belirten tüm hükümet programları pragmatizm*

⁸⁴ Suat İlhan, “Atatürk’ün Kazandırdığı Değerler ve Atatürkçülükten Beklentilerimiz”, Atatürkçü Düşünce içinde, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara: 1992, s. 60-62.

⁸⁵ Yahya Akyüz, “Osmanlıdan Cumhuriyete Geçerken Gençliğin Düşünce ve Niteliklerindeki Dönüşümlere Bir Bakış”, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Ankara: 2004, Sayı: 56, s. 8.

felsefesinin ve onun eğitimde bir uzantısı olan ilerlemecilik akımının özelliklerini taşımaktadır. Ancak Cumhuriyet döneminde Türk eğitim sistemi kâğıt üzerinde pragmatizme göre düzenlenmiş; fakat uygulamada (köy enstitüleri hariç) esasici ve daimici eğitim akımlarını kullanmıştır.”⁸⁶

Meşrutiyet döneminden itibaren “*pragmatizm*” Türk aydınlarınca tanınmıştır. “*Mehmet Akif’in bile kısmen pragmatist anlayışı benimsediği söylenebilir.*” Mehmet Akif, özellikle 1912-1913 Balkan Savaşları yenilgisi ve felâketlerinin etkisiyle bilinçlenerek eğitim-öğretim konusunda geçmişin olumsuz değerleri ile mücadele etmiş, onları yıkmaya çalışmıştır; *aktif, yürekli, çalışkan, umutlu, korkusuz gençler* yetiştirilmesini istemiştir. Osmanlı Devleti’nin çökmeye yüz tutmasının nedeninin dayakla eğitim vermeyi amaçlayan, *korkak, ürkek, karamsar, hareketsiz kuşaklar* yetiştiren eğitim felsefesi olduğunu söylemiştir.⁸⁷

Osman Bey, “*Menfi Adam*”⁸⁸ isimli makalesinde inkılâplarla birlikte toplumdaki insanların da değiştiğini; insanlardaki bu değişimin ve etkilerin incelemeye değer olduğunu belirterek *gelenek ile inkılâplar* arasında kalan bazı olumsuz tiplerin özelliklerini anlatmaktadır. Ona göre insanlar yaşantılarının farklı kısımlarında farklı davranışlar sergileyebilirler. İş yerinde çok metin ve otoriter bir memurun, çocuğu ile ilgili bir olayda hıçkırığa hıçkırığa ağladığını görebiliriz. İşte asırlarca yerleşmiş geleneklerin etkisi altında kalmış insanların da İnkılâp dönemlerinin sosyal ve psikolojik olayları karşısında bir değişim geçirmeleri kaçınılmazdır. Bu değişim sırasında toplumda çok farklı tipler türer ve bu tiplerden biri de “*menfi adam*”dır. Özellikle aydın kesimden çıkan bu insanlar muhalefet etmek için muhalefet eder; iddialarını kanıtlamak için tarihten, dinden, ahlâktan yararlanmaya çalışır. İnkılâplara geleneklerle çeliştikleri için muhalefet eden bu insanlar karamsardırlar ve en ufak bir olayda vatanın yıkılacağı korkusuyla inkılâpların hızına ayak uyduramazlar.

Bu tiplerin toplumun zayıf üyeleri olduğunu vurgulayan Osman Bey, alaycı bir ifadeyle toplumun er geç bunları imha edeceğini ifade etmektedir. Türk İnkılâbının düşüncede gerçekleştirdiği olumlu dönüşümlerle birlikte toplumda ikilem yaşayan, olumsuz özellikler sergileyen bazı tipleri de doğurduğuna dikkat çekmek istemiş ve bu olumsuz tipleri yeni Türk toplumunun yok edeceğine inanmıştır. Osman Bey’in bu yazısında vurguladığı nokta, sosyologların ve birçok aydınımızın toplumsal değişimle birlikte yaşanan *kültürel karmaşayı* tanımlamak için kullandıkları “*yabancılaşma*” olgusunu işaret etmektedir.

Osman Bey, bir başka yazısında; “*Asrî Adam*”⁸⁹ isimli makalesinde İnkılâp öncesi yetişmiş eski insan tipinin özelliklerini sıralamakta ve bu tiplerin İnkılâbımızın etkisiyle tarihe gömüldüklerini anlatmaktadır.

Tanzimat’tan sonra ortaya çıkan ve toplumun sırtına kene gibi yapışan Batıyı ve Batılılaşmayı yanlış anlayıp kötü örnek olan bir sınıf yazara göre topluma pek çok zarar vermiştir. Özellikle Meşrutiyetle birlikte mevki sahibi olmak hırsıyla sayıları hızla artan bu tipler, millî ruhtan habersiz, *körü körüne Batıya hayran olan Batı taklitçisi* insanlardır. Bu tipler Batılılar gibi giyinmeye ve eğlenmeye çalışırken onların kafa yapısına ve düşünce sistemine yabancı

⁸⁶ Veysel Sönmez, Eğitim Felsefesi, Anı Yayıncılık, Ankara: 2005, s. 155-156.

⁸⁷ Yahya Akyüz, “Eski Eğitim Değerlerine Karşı Mehmet Akif ve Gençliğin Eğitimi”, Millî Eğitim Dergisi, Ekim-Aralık 1986, Sayı: 70, s. 33-37.

⁸⁸ Hayat Mecmuası, 16 Aralık 1926, Cilt: I, Sayı: 3, s. 52-53.

⁸⁹ Hayat Mecmuası, 27 Ocak 1927, Cilt: I, Sayı: 9, s. 173.

olduklarından “*kültürel olarak yamalı*” bir özellik gösterirler. Gerçek bilim aşkı taşımadıklarından, inceleme ve sonuca ulaşma becerilerinden yoksun olan bu tipler, parlak ve yaldızlı şeylerin peşinden koşmuştur ve peşinden koştukları şeylerin çürüklüğünü anlayamayacak kadar da boşturlar. *Batılı en ufak bir bilgiyi dahi hava atmak için öğrenen bu insanlar, Türkçe konuşmaktan erinerek yabancı dillerden kelimeleri kullanırlar, dilin bütünlüğüne zarar verirler.*

İş yapmaktan kaçınan, taklitçi bu tiplerin geride kaldığına inanan Osman Bey, yazısında Batının gerçek yüzünün savaşlarda ortaya çıkmasıyla “*millî varlığın teminini amaçlayan ve eski tiplerden çok farklı özellikler sergileyen*” yeni karakterlerin oluştuğunu ifade etmiştir.

Necmeddin Sadık (Sadak) ise “*Yeni Ahlâk*”⁹⁰ isimli makalesinde yeni toplumdaki ahlâkî boşluğun nasıl doldurulacağını sorgulamaktadır. *Dinî ahlâk* yerine “*aklî ahlâk*” ve “*laik ahlâk*” kavramlarının gereğinden bahsetmektedir.

Necmeddin Sadık, gazetelerde son günlerde sıkça işlenen “*gençlerdeki eğlenceye aşırı düşkünlük, dans merakı, fuhuşun artması, kadınla erkek arasındaki ilişkide laubalileşme, cinayet, hırsızlık, kaybolan genç kız haberlerini*” bazı insanların ahlâkın yok olması şeklinde yorumlamasını eleştirmekte ve bir toplumun ahlâk seviyesine dair hüküm verirken günlük gazete sütunlarını belge olarak göstermeyi bir milletin tarihini kuru rivayetler üzerine yazmaya benzetmektedir. Kötümserliğin iftiraya kadar götürülmesinin iyi bir alışkanlık olmadığını söyleyerek “*Kendi kendimize iftira etmeyelim.*” demektedir. Olaylara yüzeysel bakmanın yanlış hükümlere neden olacağını vurgulayarak bazı olayların ahlâkî hislerimizi geçmişe nazaran daha fazla rencide etmesinin, ahlâk duygularının azaldığına ve ahlâk dışı hareketlerin çoğaldığına işaret olamayacağını savunmaktadır.

Yazara göre bu konuda doğru bir hüküm vermek için kanunun cezalandırdığı suçların hukukî kaderini belirlemek, ahlâkî vicdanda suçlara karşı mevcut hislerin, reaksiyonların kabiliyetinin derecesini ölçmek ve bunu geçmişle hem de diğer toplumlarla karşılaştırmak gerekir. Ahlâkında sakinlik olan bir toplum, içinde az çok suç işlenen bir toplum değildir. Endişe edilecek ahlâkî durum; yani ahlâk anarşisi, genelin vicdanının suçlara karşı hassasiyetini ve reaksiyon kabiliyetini kaybetmesidir. Cezaî tedbirlerin sertleşmesi de ahlâkî düşkünlüğün arttığını göstermez. *Hukuk kurallarında, iktisadî olaylarda, estetik zevklerinde derin değişimlerin olduğu, bütün dünyadaki toplumları idare eden değerlerin altüst olduğu bu dönemde ahlâkî değerlerin eski şeklini koruması hiç de doğal değildir. Ahlâk da bir olgunlaşma geçirmektedir.* Bu dönemde yaşanan durum, geçiş döneminin özelliğindedir. Ahlâkî düstur, eylemler bu döneme kadar gücünü dinî değerlerden almıştır ve dinî hislerin vicdanlara güçlü hâkim olduğu zamanlar ahlâk duyguları da sarsıntıya uğramadan korunmuştur. Oysaki dinî değerlerin yerini *bilime* ve *akla* bıraktığı bu dönemde bir boşluğun yaşanması doğaldır. Bu boşluk şöyle doldurulacaktır:

- Bu döneme kadar *hissî* olan ahlâk artık “*aklî*” olacaktır. *Lâik ahlâk, akla dayanan ahlâktır.* Yeni yetişen nesiller bu ahlâkî öğreneceklerdir.
- *Aklî ahlâk, ahlâk anlayışlarıyla karıştırılmamalıdır.* Sorgulayıcı, faydacı, fikirci ve akılcı, çeşit çeşit ahlâk anlayışlarının gerçekle alâkası yoktur. Hayattan ayrı olan bu soyut ahlâk felsefesi yerine bir “*ahlâk bilimi*” gereklidir. Sosyoloji biliminin yardımıyla bir milletin müesseselerinin, genel vicdanının yaptırımı sonucu mevcut olan ahlâk kurallarının, ahlâkî fikir hareketlerinin yönünün belirlenmesi ahlâkî değer hükümlerini meydana çıkaracaktır.

⁹⁰ Hayat Mecmuası, 12 Şubat 1927, Cilt: I, Sayı: 12, s. 221-222.

Bu döneme kadar tabiat olaylarını aydınlatan bilim, bu dönemden sonra vicdana da hâkim olacak ve orada boş kalan yeri dolduracaktır.

➤ Okullarda *ahlâk öğretimine, ahlâkî eğitime* hemen böyle bir yön verilmelidir.

Necmeddin Sadık, bu yazısıyla Türk İnkılâbı sonrası toplumda ahlâkî değerlerin değiştirilmesi gereğinin doğduğunu ispatlamaya çalışmıştır. Düşüncede *gerçekliğe, akla, yaşama ilişkendirilen bilgiye* olan yöneliş, ahlâk anlayışına da yansımıştır. “*Aklî-laik ahlâk*” kavramları yeni Türk toplumunda tartışılır olmuştur. Yeni yetişecek nesillerin de böylesi bir ahlâk öğretisiyle olgunlaştırılmaları kararlaştırılmıştır.

Necmeddin Sadık’ın vurguladığı gibi, bilime ve akla değer veren Mustafa Kemal Atatürk, laikliği getirerek tüm hurafelerden sıyrılmış bir din anlayışıyla “*bilimi, akıl etmeyi, tefekkürü her fırsatta hatırlatan*” dinimize gerçek anlamını yüklemek istemiştir.

H. Sururi, “*Eski ve Yeni Hayat*”⁹¹ isimli nesrinde eskiyi ve yeniyi ayrı ayrı incelemektedir. Tanımlamalar şöyledir:

“Eski... Sessizlik burada ölümün dilidir. Ölüm sessizliğe, sessizlik ölüme burada güç verir. Kenarından eğilip bakamadığımız uçurumlar ne kadar korkunçsa burada da aynı güç hükmeder. Dinleseniz, kalbiniz, bütün hassasiyetiniz dikkat kesilse göreceksiniz ki burada bir nefesten eser bile yoktur, burası öyle bir yokluk diyarıdır, ölümdür.

Hayat buraya dönük bir ışık bile bırakmadan geçmiş olan bir varlıktan başka şey değildir. Bu büyük mezarın üstünde ne bir çiçek demeti var ne de bir dikili taş... Bu yer hayat uğrağı olmadığı için büyük ölünün ziyaretçisi de yok. İhtiyarlayan omuzlarında asırların imkânsızlıkları... İşte mezarın yegâne bekçisi... Üzüntü ve mutlulukların el değmemiş toprağı, güçlü koruyucusu...”

Yıllarca bu sonsuz tiyatroyu ruhumuzda duyduğumuzu söyleyen Sururi, asırların bu sessizlik içinde, sessizliğin ölümüyle zehirlendiğini, miskin durgunluğun yayılmasıyla da hayattan uzaklaşıldığını belirtmektedir. Türk İnkılâbı öncesi yaşanılan hayatı ölüme benzetmiştir. Onun “*yeni hayat*” için tasviri de şöyledir:

“Bir şafak vakti az az yansıyan ışıklardan sonra güçlü bir güneş doğdu, dalga dalga ışıklarıyla o miskinlik âlemini baştanbaşa yaktı... Tıpkı kutuplarda buzların çözüldüğü gibi... Eller ayaklar harekete geldi. Gözlerdeki paslı fer tutuştu. Kilitlenmiş ağızlar güç, uyuşmuş akıllar aydınlık kazandı. Her yerden bir alev parıltısı gibi gözleri kamaştıran ışıklar taşı. Hareket ve hayat sessizliği, ölümü amansız boğdu. Şimdi bu yerlerde sesler hayatın dilidir. Kabirlerin uhrevî sessizliğinden sıyrılmış, güneş gibi yanan bir ufuktan ‘Yeni Hayat’ taşmaktadır.”

Türk İnkılâbı, H. Sururi’ye göre bir güneş gibi miskinlik âlemi olan eski dönemin üzerine doğmuştur. Sessizliğin yerini hareket, ölümün yerini hayat almıştır. Türk İnkılâbı, Türk insanını harekete geçirmiş; miskinlikten, daha ölmeden mezara girmekten kurtarmıştır. Uyuşmuş olan akılları aydınlatmıştır. Türk İnkılâbı öncesi hayatla Türk İnkılâbı sonrası hayatın farklılıklarını ortaya koymak adına H. Sururi’nin tasvirleri abartılı olmuştur.

⁹¹ Hayat Mecmuası, 7 Temmuz 1927, Cilt: II, Sayı: 32, s. 117.

3. TÜRK İNKİLÂBININ KORUNMASI

İnkılâp, yapılan bütün ülkelerde üç türlü davranış sistemini ortaya çıkarır: “1) Kısa zamanda kabul edilen inkılâplar ki bunlar o günkü kültür, değer ve normlarına fazla aykırı gelmeyenlerdir. 2) Uzunca bir sürede kabul edilen değişiklikler ki bunlarda dış dünya faktörü etkilidir. 3) Direnmelerin devam ettiği değişikliklerdir. En fazla sorun üçüncü kısım değişikliklerde görülmüştür.” Atatürk, Türk İnkılâbının korunması ve geliştirilmesi konusunda iki ayrı çözüm yolu geliştirmiştir. Bunlardan birincisi “eğitim” yoludur. “Atatürk’e göre İnkılâbın hedefleri ve stratejisi yeni kuşaklara anlatılabilmeliydi; diğer yandan da İnkılâba karşı oluşan güç odaklarının yoğun ve halkı etkileyecek propagandasına karşı direnç oluşturulmalıydı. Atatürk, bu noktada aydın potansiyelinin mutlaka harekete geçirilmesini istemektedir.” Ayrıca Türk İnkılâbı şekilsel olarak değil; özellikle “zihniyet sorunu” olarak ele alınmalıdır. İkinci çözüm yolu ise değişmelere karşı olan kısa süreli direnmelerde kötü niyetli kişi ve grupların daha baştan önlenmesi olarak belirlenmiştir.⁹²

“Milletimizin alın yazısına el koyduğundan beri Büyük Millet Meclisi’nin ilkesi, toplumumuzun kaybettiği yüzyılları hızla karşılamak ve bu niyetle amaçladığı hedeflere güven ve rahatlıkla ulaşmak için bugünün gerektirdiği önlemleri duraksamadan almak ve uygulamaktır... Türk İnkılâbının hedefini kavramış olanlar, daima onu korumaya muktedir olacaklardır...”⁹³ sözlerinin sahibi Mustafa Kemal Atatürk, Türk İnkılâbını Meclis üzerinden ve hukukî anlamda kanunlarla koruma altına almıştır.

Atatürk, Türk milletinin ihtiyaçlarından ve tarihî gerçekliğinden doğan Türk İnkılâbının ancak tek ses, tek yürek olarak gördüğü millete uygunluğu ile; millete göreliği ile yaşayabileceğini de vurgulamıştır: “Millet önünde, onun istiklâlinin temini önünde, onun liyakat, ilerleme ve yenileşmesi önünde her kuvvet ancak milletin irade ve emeline uymak suretiyle yaşayabilir. Milletin irade ve emeline uymayanların talihi acıdır, sonu yok olmaktır.” Her yaptığı İnkılâpta milletiyle kaynaşmayı, mutabık kalmayı tercih etmiştir.⁹⁴

“Geleceğe yönelik tedbirler hakkında görüş alışverişinde bulunmadan önce, Milletine yaşanılanların hesabını vermenin vazifesi olduğunu” söyleyerek okumaya başladığı *Nutuk*’u Mustafa Kemal Atatürk, “Gençliğe Hitabe”yle tamamlamıştır. *Nutuk*, varlığı sona ermiş sayılan Türk milletinin bağımsızlığını nasıl kazandığını, bilim ve tekniğin en son esaslarına dayanan millî ve modern bir devleti nasıl kurduğunu anlatan; yüzlerce belgenin değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkmış, toplumun her kesimine yönelik de çok değerli mesajları içinde barındıran, anıtsal bir yapıttır. *Yüzyıllardan beri çekilen millî felaketlerin yarattığı uyanışın bir eseri ve aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bir bedeli olarak Türk milletinin elde ettiği sonucu Atatürk, bu anıtsal yapıt-“Nutuk” aracılığıyla “Türk Gençliği”ne emanet etmiştir.*⁹⁵

⁹² Özçelik ve diğerleri, a.g.e., s. 257-258.

⁹³ “Devrim ve Türk Devrimleri”, <https://www.atam.gov.tr/duyurular/devrim-ve-turk-devrimleri>

⁹⁴ Önder, a.g.e., s. 340.

⁹⁵ Bakınız: Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul: 2018.

Bağımsız millî devletimizin, özgürlüğümüzün kaynağını oluşturan millet egemenliğinin, modern zihniyet yapısının, Cumhuriyetle gelen yeni değerlerin ifadesi olan *Atatürkçülük* ideolojisi ise günümüze kadar Türk İnkılâbının, Atatürk'ün kazandırdığı temel değerlerin korunması ve geliştirilmesinde; her türlü tehditten sakınılmasında Türk Milletinin teminatı olmuştur.⁹⁶

Aklın ve bilimin önderliğinde gerçekleştirdiği Türk İnkılâbını *eğitim* aracılığıyla ve *zihniyet dönüşümüyle* koruyabileceği ve geliştirebileceğini edindiği tecrübelerden dolayı çok iyi bilen Atatürk, inkılâpların kökleşmesi noktasında “*siyasî eğitime*” büyük önem vermiştir. *Başöğretmen* unvanıyla bizzat kendisi kara tahta başına geçerek tüm halkın içinde olduğu bir “*eğitim seferberliği*”ni başlatmıştır. Türk Eğitim Sisteminin temelini oluşturan “*Millî, laik, demokratik, gerçekçi, tecrübeci*” bir eğitim felsefesini kurmuştur. Cumhuriyetin dayanak noktasının “*bilim*” ve “*her alanda uzmanlık*”; dolayısıyla *çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmanın da anahtarı* olduğunu her fırsatta vurgulamıştır. Türk İnkılâbının getirdiği yeni değerlerin anlaşılması, korunması görevini de “*öğretmenlere, aydınlara, sivil toplum örgütlerine ve annelere*” yüklemiş; Cumhuriyeti koruyacak olan *gençleri* de bunlara emanet etmiştir. Her alanda yapılacak olan İnkılâbın temelini “*eğitimi*” yerleştirmiştir. Dolayısıyla yeni rejimin, ideolojinin, değerlerin Türk milleti nezdinde yerleşmesi ve korunması noktasında “*eğitim kurumu*” tüm politikaların merkezine alınmıştır.⁹⁷

Hayat Mecmuası da yeni rejimin yerleşmesi, Türk İnkılâbının geniş kitlelerce benimsenmesinde *eğitimi* bir araç olarak görmüştür ve bu doğrultuda pek çok makale yayımlamıştır. Zaten derginin çıkış amacı daha önce de vurgulandığı gibi Türk gençliğine ve Türk milletine bilimi ve sanatı sevdirmek, yeni değerleri kazandırmak, onlarda zihniyet dönüşümünü sağlamaktır.

Başyazarlardan Mehmet Emin (Erişirgil), “*Manevî İnzibat ve Yeni Nesil*”⁹⁸ adlı makalesinde inkılâpları gerçekleştiren ruhun genç nesillere aktarılması zorunluluğuna ve bunun önemine değinmektedir. “*Millî düzen, inzibat (disiplin)*” kavramlarının ön plana çıktığı yazıda İnkılâbımızın nasıl korunacağı ve gelecek nesillere nasıl aktarılacağı sorularına cevap aranmıştır.

Mehmet Emin'e göre I. Dünya Savaşı sonrası yaşanan fikrîsel değişiklikler Almanya, İtalya, Fransa gibi bazı ülkelerde çarpışmalara neden olmuş; bu devletlerin müesseselerindeki düzen, disiplin bozulmuştur. Halkın rahat ve huzur içinde olgunlaşmasını isteyen devlet adamları müesseselerde millî bir inzibat (disiplin) kurmaya uğraşmışlar; *İtalya'da faşizmi, Almanya'da Mareşal Hindenburg'u tutan kuvveti, Fransa'da birleşen Cumhuriyetperver Fırkaları* hep bu millî inzibat çalışmaları doğurmuştur. Faşizmin devletçilik ideali İtalya gençliğinde çok kuvvetli ve müşterek bir heyecan uyandırmıştır. Bu ideal, İtalya'nın iktisadî; hatta bilimsel ve kültürel müesseselerinde yüksek bir oluşum meydana getirmiştir. Rusya'ya eğitim kurumlarını, okulları incelemek için giden *Maarif Müsteşarı Nafî Atuf ve Tâlim ve Terbiye Üyesi Rıdvan Nafiz Beylerin Maarif Mecmuası'nda* yayımladıkları rapora göre de Rus Sovyet Hükümeti İnkılâbı sağlamlaştırmak ve gençlikte his ve fikir birliğini, manevî disiplini temin etmek için büyük gayret

⁹⁶ İlhan, a.g.m., s. 62-64.

⁹⁷ Bakınız: Işık, a.g.t.; (Tezin tamamında dönemin “*eğitim felsefesi, eğitim anlayışı ve ilkeleri, eğitim uygulamaları*” Türk İnkılâbı çerçevesinde değerlendirilmiştir).

Bakınız: Yasemin Işık, “Mustafa Kemal Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği ve ‘Başöğretmen’ Unvanı”, ASEAD (Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi), 5. 02. 2020, Cilt: VII, Sayı: 1, s. 173-196.

⁹⁸ Hayat Mecmuası, 9 Aralık 1926, Cilt: I, Sayı: 2, s. 21-22.

sarf etmiştir. Batıya bakıldığında şunu görürüz ki “*Bütün milletler kuvvetli bir devlet sultanı içinde millî bir inzibat tesisine müştaktırlar.*” Öyle bir inzibat ki her birey gücü ölçüsünde vatani için çalışmalı; genelin faydasını gözetmelidir. *Her kuruluş, her bilgin, her vatandaş topluma olan hizmetine göre takdir edilmelidir.* Türkiye’de de bağımsızlık mücadelesi sırasında ve ondan sonra aynı inzibat (disiplin) hâkim olmuştur. Zaten büyük zafer bu disiplinin eseridir. Büyük Gazi Paşa’nın şahsiyeti ve düşman tehdidi, *millî bir devlet* olma anlayışını doğurmuş ve devlet gücünün her şeyin, her emelin üstünde olduğunu bize öğretmiştir.

“*Gelecek nesil büyükbabalarının fikir dünyasından uzakta, rahat bir çevre içerisinde idealizmini nasıl geliştirip koruyacaktır?*” sorusuna cevap arayan Mehmet Emin, millî disiplinin ancak *felsefe ve edebiyat ile sanat eserleriyle* sağlanacağını savunmaktadır. Yazara göre “*genç nesle öyle bir eğitim verilmelidir ki her hareketinde en büyük amacı millî disiplinin, millî refahın olgunlaşması olmalıdır. Böylesi bir eğitim ise ancak genç nesilde ülkü birliğini doğuracak bir felsefenin yapılmasıyla olacaktır.*” Vatandaş ruhlarını birbirine bağlayacak bu “*manevî birlik*” sağlanmadıkça görünüşteki sükûna aldanmamak gerekir. İstiklâl Savaşı en kuvvetli ilham kaynağıdır. Bu savaştaki Türkün fedakârlığını ancak duyuracak bir *sanatçı*, millî hamlelerimizi izah eyleyecek bir *filozof* memleketin gerçek eğiticileri olacaktır.

Mehmet Emin, “*Kuvvetli Münevver Zümre Nasıl Yetişir?*”⁹⁹ adlı bir başka yazısında Türk İnkılâbının korunması noktasında eğitim sorununun altını tekrar tekrar çizmekte ve eğitim sisteminin değiştirilmesini istemektedir. Türk İnkılâbını koruyacak ve yaşatacak *münevver (aydın)* sınıfın nasıl yetiştirileceğini anlatmaktadır.

Yazara göre her toplumsal İnkılâp birtakım bağları kırar; faaliyet ve düşünce için serbest bir ortam oluşturur. Bu serbestlikte tüm imkânları değerlendirmek ise yetişecek genç nesillere ait bir görevdir. Büyük Türk İnkılâbımızın verimli sonuçlarından ülkeyi faydalandırarak olanlar ise eğitim kurumlarından yetişecek olan aydın sınıftır. Bu nedenle geleceğin aydın sınıfını en iyi bir şekilde hazırlamak bu dönemin çok önemli bir eğitim sorunudur.

Mehmet Emin, şöyle bir değerlendirme yapmaktadır:

“*Türk İnkılâbı karşısında irtica tehlikesi yoktur. Bu kadar ruhen değişmiş bir memleketin maziye rücû (dönme) etmesi mümkün değildir. Asıl tehlike yeni yetişecek neslin İnkılâbın açtığı yolda kuvvetle, süratle yürüyememelerinde, memleketi medeniyet sahasında en yüksek mertebeye (dereceye) çıkaramamasındadır. Bu tehlikenin önünü almak için münevver (aydın) zümre yetiştirecek olan irfan müesseselerimizin manen çok kuvvetli olması iktiza (gerekme) eder.*”

Mehmet Emin, asıl tehlikenin irtica değil; gençlere inkılâpları gerçekleştiren ruhu verememenin olduğunu savunmuştur. Bu noktada yeni nesli yetiştiren öğretmenlere çok büyük görevler düştüğünü, gençlerin daha okul sıralarında, Türk milletinin hiçbir alanda diğer milletlerden aşağı kalmasına tahammül edemeyecekleri bir biçimde yetiştirilmeleri gerektiğini vurgulamıştır.

Meşrutiyet döneminde eğitim konularıyla uğraşanların eğitim ve öğretimin esas amaçlarını belirlemeyi bıraktıklarını savunan yazar, bu kişilerin eğitimi “*çocuklarda ve gençlerde insanî yeteneklerin uyumlu bir biçimde oluşmasına, gelişmesine hizmet etmek*” olarak tanımladıklarını; ancak bu gelişimin niçin olacağını sorgulamadıklarını söylemektedir. Ona göre, gençler eğitim ve

⁹⁹ Hayat Mecmuası, 6 Ocak 1927, Cilt: I, Sayı: 6, s. 101-102.

öğretimden edindikleri gücü bir amaç uğrunda kullanmayı bilmedikten sonra onların bilgilerinden hiçbir fayda sağlanmaz. Kuvvetli bir hayata sahip olmayan, bir ülkü uğrunda şiddetli faaliyet becerisine sahip bulunmayan aydın sınıf Türkiye gibi her alanda yeni üretimlere, keşiflere muhtaç bir ülkede görevini yapamaz. *Öyleyse eğitim kurumlarımız bütün güçlerini sosyal bir amaç uğrunda harcayabilecek gençler yetiştirmeye mecburdur.* Bu hedefi Türk İnkılâbı çizmiştir: *“Türk milletini her alanda en yüksek düzeye çıkarmak, Batı medeniyeti içinde en refaha sahip, maddî ve manevî güç itibarıyla en donanımlı bir hale getirmek.”* Aydın sınıfın bütün uğraşısı bu millî ülkü etrafında toplanmalıdır. İşte düşünen yurttaş yetiştirecek olan kurumlarımızın eğitimdeki hedefi budur. Ancak güçlü bir aydın sınıfın yetişmesi için amaç belirlemek yeterli değildir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için eğitim sistemimizin esaslı biçimde değişmesi gerekir. Bu değişimin temeli *“müşahede ve tecrübeye önem vermek, eşyayı ve olayları anlamayı sağlamak, bilgiyi yaşamla ilişkilendirmeyi ve bilgiyi yorumlamayı öğretmek, gözleme, deneye başvurmak”* olmalıdır. Böylesi bir sistem ancak insanları birtakım kuru inançlara saplanmaktan kurtarır, fikirleri yeni gözlemlerle zenginleştirir, kuru bir adam yerine olgunlaşmaya, gelişmeye açık bir insan vücuda getirir.

Tanzimat’tan beri gözlem becerisi olmayan; fakat birtakım bilgiye sahip olan sınıftan çok zarar görüldüğünü vurgulayan yazar, bu sınıfa âlim ve düşünür gözüyle bakıldığını, en zor zamanlarda bunların onayına müracaat edildiğini, hâlbuki bunların olayları gözlemleyecek ve yorumlayacak becerilerinin olmamasından dolayı bazen millî adımlara bile engel olduklarını anlatmaktadır. Bunun sebebi de ona göre mekteplerde ve medreselerde takip edilen öğretim yönteminin etkisiyle bunlarda yorum becerisinin körleşmesidir. Öyleyse şu veya bu bilginin öğretimi o kadar önemli değildir. En yeni, en müspet bilimler bile fena öğretim ile yoruma, gözleme açık olmayan bir zihin yaratabilir. *“Aristo Eski Yunanistan’da tecrübe ve görüşe en ziyade önem veren bir filozoftu. Böyle olduğu halde eserlerinin fena tedrisi yüzünden Skolastizme esas olabildi. Paul Ruvabolyo’nun ‘İktisat’ından alıntı yapan öyle muallimler vardı ki çok zaman fena tedris yüzünden birçok gençlerin olayları görmek melekelerini (becerisini) zaafa uğrattı.”* diyen yazar her derece öğrenimde öğretim yöntemlerinin değiştirilmesini, bilginin yaşamla ilişkilendirilmesini istemektedir.

Mehmet Emin sözlerini şu cümlelerle bitirmiştir:

“Büyük bir İnkılâp yaptık, yarınki münevver zümrenin mesaisi ile memleket, İnkılâbın mefkûresine erişecektir. Bu zümreyi yetiştirecek olan irfan müesseselerimiz İnkılâp karşısında en büyük mesuliyeti deruhde (yüklenme) eylemişlerdir. Onlar vazifelerini ancak gençlerde içtimai gayeye ma’tûf (yöneltilmiş) şedit faaliyet-i harsı uyandırmakla, müşahedeye istinat eden ve hayatı kuvvetlendiren ve zenginleştiren bir ilim temin eylemekle ifâ eyleyebilirler.”

Köprülüzade Mehmet Fuat, *“İnkılâba Karşı Vazifelerimiz”*¹⁰⁰, adlı yazısında inkılâpların hayatımızda yaptığı olumlu değişiklikler karşısında herkesin inkılâplara borçlu olduğunu belirtmektedir. İnkılâpların asla bilime karşı olmadığını, bilimde ve çeşitli uzmanlık alanlarında gerekli olan başarıların sağlanmasıyla değişimin siyasî yönünden başka diğer yönlerinin de başarıya ulaşacağını savunan Mehmet Fuat, bu yazısında İnkılâpla ilgili yapılan çeşitli değerlendirmelere cevap vermiş; kafalardaki soru işaretlerini ortadan kaldırmaya çalışmıştır.

¹⁰⁰ Hayat Mecmuası, 3 Şubat 1927, Cilt: I, Sayı: 10, s. 181-182.

Öncelikle, sanatın ve edebiyatın millî İnkılâbımıza karşı borçlu olduğu görüşlerini eleştirerek bütün aydın sınıfın İnkılâba karşı büyük sorumlulukları olduğunu, bu sorumlulukta özellikle sanatkarlarımızın seçilmesinin haksızlık olduğunu belirtmekte ve sormaktadır: “Edebiyatçılarımız, ekonomistlerimiz, tarihçilerimiz, hukukçularımız ve düşünürlerimiz Türk İnkılâbını kendi alanları çerçevesinde incelemişler midir?” O dönem için çok önem arz eden bu soruya Mehmet Fuat’ın cevabı olumsuz olmuştur. Ona göre bu açık durum karşısında aydınlara düşen görevlerin yapıldığı asla iddia edilemez. Bu düşünceler bir tenkit değil; acı verici bir itiraftır.

Yazar, her rejimin kendi özelliğine uygun davrandığını belirterek baskıcı rejimlerde Orta Çağ düşüncelerinin esas olduğunu söylemektedir. Osmanlı Devleti’ni örnek göstererek sultan ve kulları ile medrese ve tekkenin halkı istismar için el ele çalıştıklarını; hür fikre ve serbest tartışmaya meydan bırakmayarak halk kitlesinin cehaletine dayandıklarını; *millî ülkü, millî kültür* gibi bütün modern kavramlara düşman olan bu saray idaresinin yanlışlıklarının asırlarca çekildiğini anlatmaktadır. Ona göre; “Cumhuriyet idaresi ise tamamen bilime dayanır; Türk milletinin genel idaresini temsil ettiği için ayrıcalıklı sınıfların değil; bütün halk kitlesinin ortak menfaatine çalışır.” *Millî şuurun ve millî kültürün gelişmesi, eski kavram ve kurumların yerine tamamıyla yeni, modern olanlarının geçmesi; hür fikre ve serbest tartışmaya büyük serbestlik tanınması bu sistemin en belirgin karakterleridir. Cumhuriyetin en büyük fazileti halkı esas almasıdır; dayanak noktası “bilim” ve “ihtisas”tır.*

Yeni hayatın kurulmakta olduğu bu dönemde Mehmet Fuat, Türk aydınlarının, bilim ve ihtisas adamlarının üzerlerine düşen görevlerin çok büyük, çok zor ve o kadar da şerefli olduğunu belirterek tüm aydın sınıfın bu uğurda azimli, fedakâr çalışmasını istemektedir. Bunun dışında bir tutumun bilim adamlarının halkın gözünden düşmesine neden olacağını ifade etmektedir. Millî Cumhuriyet idaresindeki, millî kültürle donanmış ve millî ülkeye sahip her âlim ve aydın için en mukaddes görevin “her türlü garezden uzak olarak, ilmin hassasiyetine ve bağımsızlığına yakışan bir ciddiyetle fikirlerini açık açık söylemek, İnkılâp esaslarını en geniş halk kitlesine yaymak, gerici bakışlarla şiddetle çarpışmak” olduğunu savunmaktadır.

Bazı gazete ve dergilerde ara sıra İnkılâbın bilimle zıt bir kavrammış gibi ifadelerin kullanılmasını şiddetle eleştiren Köprülüzade Mehmet Fuat, eski hayatın fosilleşmiş değerlerinin yerine yeni değerleri koymak ve yeni bir millî hayat kurmak için bilimden başka hiçbir dayanağımızın olamayacağını savunmuştur. Yazarın son sözleri şunlardır:

“Millî Cumhuriyet özellikle ilime dayanmaktadır. İnkılâp ancak ilimle yaşayacaktır ve yükselecektir. Yeter ki bütün aydın sınıf, âlimlerimiz, uzmanlarımız, sanatkarlarımız, eğitimcilerimiz İnkılâba karşı vazifelerini ihmal etmesinler.”

Zeki Mesut (Alsan), “İçtimâî Nizam”¹⁰¹ adlı yazısıyla, toplumdaki düzenin mükemmel işleminin bireyin sorumluluklarına sahip çıkmasıyla mümkün olacağını savunarak vatandaşlık görevlerinden bahsetmektedir. Toplumsal huzuru ve mutluluğu nelerin sağlayacağını, bir toplumun kurulduktan sonra devamlılığını sağlayabilmesi için ne gibi özelliklere sahip olması gerektiğini Batılı aydınların metinlerinden örnekler sunarak sorgulamaktadır.

Toplumun taşları birbirine dayanan bir sanat eserine benzeten Zeki Mesut, “...buradan birkaç taş söküldüğünde nasıl diğerleri de hemen kendiliğinden dökülmeye başlarsa bir vatandaşın felaketi de hepimizi az çok müteessir eder; felaket şahsî olmayıp bütün efrâd-ı milletin hayatına etkide bulunursa, onun doğuracağı zararlar altında biz de eziliriz...” demektedir. İşte

¹⁰¹ Hayat Mecmuası, 3 Mart 1927, Cilt: I, Sayı: 14, s. 274-275.

her şeyden evvel bu gerçeğin eğitim ve telkin yoluyla hislerimizde yer tutmuş olması gerektiğini; dünün güçlüsünün bugün için zayıf olabileceği, bu nedenle şahıslarımıza faydalı sandığımız bazı imtiyazların etkisine kapılarak genelin menfaatini ihmal etmemek gerektiğini savunmaktadır. Toplumun belirlediği ölküye ancak fertleri arasındaki *dayanışmanın doğurduğu sosyal güç* sayesinde sahip olabileceğini, fertlerin kaderinin toplumun kaderinden ayrı olamayacağından şahsî mutluluk ve huzurun ölçüsünün ancak *millî mutluluk* ve *huzur* olduğunu önemle vurgulamıştır. Yazara göre, “*dayanışma hissi*” bir akıl işi olmaktan çok irade ve karaktere ait olan bir meseledir ve bu ancak uzun bir alışkanlık ve eğitim sonucu sağlanabilir. Fertleri arasında karşılıklı şefkat ve muhabbet olmayan bir toplumda ekonomik ve sosyal dayanışma kurulamaz. Eğitim sistemi, rekabet, kıskançlık duygularının yerine “*temel hedeflerde dayanışma-biz olma duygusunu*” kazandırmalıdır.

Topluma faydası olmayan ve diğerlerini vücuda getirdiği eserlerle tamamlamayan vatandaşların toplumsal kıymetlerinin olmadığını belirten Zeki Mesut, Voltaire'nin “*Lettres Philosophiques*” adlı eserinden bu konuyla ilgili alıntılar yapmıştır:

“Fazilet yakınına iyilik etmektir... Sen kanaatkâr isen bana ne? Bu senin afiyette bir devam olmak için riayet ettiğin bir hıfz-us-sıhha (sağlığı koruma) kaidesidir. Seni tebrik ederim; çünkü onlar sana ebedi saadet temin edeceklerdir. Senin dinî faziletlerin bir bahşâyış-i ilâhi (ilâhi merhamet)dir. Nefsine ait faziletler ise hayatını sevk ve idare eden makbul haslet (huy, mizâc)lerdir. Fakat yakınının nokta-i nazarından bunlar fezâilden ma'dût (sayılı, belli) değildir. Acaba hemcinslerimize faydalı olacak diğer faziletler yok mudur?”

Biz cemiyet içinde yaşıyoruz. Şu halde ancak cemiyet için iyi olan bir şey hakikat halde bizim için de iyidir. İnsanlara faydalı, hayırlı bir iş yapmadıkça faziletkâr olunamaz. Yalnız başına kaldıkça böyle insan ne iyilik ne kötülük yapar... Bizim için onun bir kıymeti yoktur. İnsani fazilet iyi amellerin mübadele (değiş tokuş) sindedir. Bu mübadeleye iştirak etmeyeninin cemiyette yeri yoktur.”

Zeki Mesut, özetle Voltaire'nin faziletli olmak için toplum lehine güzel işler yapmak gerektiği konusundaki görüşlerine katılmıştır. Ona göre büyük değişimden sonra yeni düzenimiz ancak bu hislerle sağlıklı kurulabilecektir. Bir diğer önemli konu fertlerin meslek seçimi ve iş bulma sorunlarıdır. Fertler yalnız şahsî arzularına göre ya da tesadüfî olarak meslek seçerlerse toplumun iktisadında ve sonuçta genel hayatında bir buhran meydana gelir. Avrupa ülkelerinde bu meseleye büyük önem verilmektedir. Özellikle Almanya'da tahsilini bitirdikten sonra hayata atılmak mecburiyetinde olan gençleri becerileri ve yapılarına göre, toplumun ihtiyaçlarına göre seçecekleri meslekler hakkında aydınlatan danışma kurumları yer almaktadır. Bu kurumlar ayrıca iş ve işçi bulunması konusunda aracılık etmekte ve okul mezunlarına, işsiz kalan çeşitli görevlilere danışmanlık yapmaktadır. Yazar, Avrupa'daki bu kurumların ölkemizde bulunmamasına üzüldüğünü ifade ederek hayata atılma aşamasında olan gençlerin ve onların ailelerinin büyük sıkıntılar geçirdiklerini; Avrupa'da öğrenimini tamamlayıp ülkeye dönen birçok gencin uzmanlığını uygulama alanı bulamadığı için büyük hayal kırıklıkları yaşadığını anlatmaktadır.

Toplumsal düzen, huzur ve mutluluk noktasında toplum hayatına etki eden tüm faaliyet ve kuvvetlerin uyumu ve birbirlerini tamamlamaları için “*vatandaşlık eğitimi*” ve “*meslekî eğitime*”, “*kişisel eğitim-karakter eğitime*” önem verilmesi gerektiğini dile getiren Zeki Mesut, bu konuda devlet organlarının sorumlu olduğunu savunmuştur.

Zeki Mesut (Alsan), bir diğer yazısında “*İçtimâî Nizam: Asrî Devlet Telakkisi*”¹⁰² modern devlet anlayışını açıklamakta ve en iyi yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğunu vurgulayarak devlete sahip çıkmanın önemini anlatmaktadır.

Zeki Mesut’a göre insanlar bazen balıklar gibi içinde yaşadıkları çevrenin özelliklerini bilmezler. Bu durum devlet anlayışı için de geçerlidir. Pek çok insan içinde yaşadığı toplumun devlet kuruluşuna ve faaliyetlerine; yani devlet anlayışına yabancıdır. Hatta bazı devlet adamları da bu gruba girer. Yönetilenler ile yönetenler arasındaki anlaşmazlık millet hayatında arzu edilen ahengi bozacağından devletin ne olduğunun açıklığa kavuşması; medenî bir toplum kurulması noktasında *modern devlet anlayışının* vatandaşlarca bilinmesi gereklidir. Fert, bütünlük içerisinde tıpkı bir organ bedene nasıl bağlı ise devlete öyle bağlıdır; organ bütün varlığını bedene borçlu ise fert de yaşam ve gelişimi için devlete muhtaçtır. Devlet, fertleri arasında adaleti sağlar; bir toprakta yerleşmiş, kendine has arzuları, içgüdüleri ve düşünce yapısı olan insanları bir arada tutar. Bu anlayış fert ile devlet ilişkisini devletin lehine ayarlar. Devletin kendini oluşturan unsurlardan farklı olarak özel bir hayatı, içgüdüğü, arzuları olduğu da bir gerçektir. Bunda etkili olanlar ise devlet adamlarıdır.

Bizde toplum hayatının Türk İnkılâbına gelinceye kadar, dinî ilkelere bağlı olduğu ve bu nedenle de devletin daha çok pederşahî bir özellik gösterdiğini belirten Zeki Mesut, gelişmemiş toplumlarda devlet hizmetinin halk için daha büyük bir önem kazandığını; bu nedenle hizmetlerin ayrıcalıklı kişiler ve sınıfların menfaatlerine değil, genelin ve millî ülkünün menfaatlerine yönelmesi gerektiğini savunmaktadır. Millet hâkimiyetinin olduğu devletlerde en iyi yönetim şeklinin “*Cumhuriyet*” olduğunu ifade eden yazar, Alman devletçilik sistemini örnek göstermektedir. Ona göre o dönemin Alman Cumhurbaşkanı, Başbakanı, Dış İşleri Bakanı samimi Cumhuriyetçi olmadıkları halde Alman Cumhuriyeti korunmaktadır. Onlar bütün kalpleriyle Cumhuriyetçi olmasalar da modern anlayışa tâbi olarak devletçidirler ve Almanya için Cumhuriyetin en iyi yönetim şekli olduğuna inanırlar. Kendilerinin şahsî yönelim ve tercihleri bu konuda hiç önemli değildir. “*Yeni Türk toplumunda da Cumhuriyet, devlet teşkilâtı noktasında kendine has gücü göstermiş ve beklenen ahenk ve düzeni temin etmiştir. Sosyal hayatımızda gerekli olan hedefleri belirlemiş, vatandaşların faaliyet alanlarına geniş ufuklar açmıştır.*” Bundan sonraki başarı ve başarısızlıklar tamamen kişisel çalışmalara bağlıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin temelleri ve esasları felsefî olarak halka anlatılmalı, şuurlu vatandaşlar yetiştirilmeye çalışılmalıdır. “*Devlet ve millet dediğimiz mefhumlar bizlerin amellerinin mahsulüdür. İçtimâî nizam ferdî nizamlardan doğar; ferdî nizamın en büyük sağlayıcısı da bizlere hüsn-ü muaşeretini (güzel davranış) öğreten ve meslekî bir kudret bahşeden terbiye ve tahsildir.*”

Zeki Mesut, bu yazısında Cumhuriyet yönetiminin gerekliliğini ispatlamıştır. Yeni rejimin ve değerlerinin anlaşılması, toplumda yerleşmesi, her türlü tehditten korunması; toplumsal mutluluğun sağlanması noktasında *vatandaşlık eğitiminin*, bir anlamda *siyasî eğitimin* önemine bir kez daha dikkat çekmiştir.

Köprülüzâde Mehmet Fuat, “*İnkılâp Terbiyesi*”¹⁰³ adlı yazısında, yalnız askerî tarih değil; millî eğitim itibarıyla da çok değerli gördüğü Binbaşı Cevdet Kerim Bey’in “*Türk İstiklâl Harbi*” isimli eserinden ve Ankara’da, Darülfünunda verdiği konferansların öneminden bahsetmektedir.

¹⁰² Hayat Mecmuası, 17 Mart 1927, Cilt: I, Sayı: 16, s. 313-314.

¹⁰³ Hayat Mecmuası, 16 Haziran 1927, Cilt: II, Sayı: 29, s. 41-42.

Türk İstiklâl Harbi’nin mevcut nesil için gelecekteki hareketlerine bir düstur; yarınki nesil için ise bütün ömrünce yol gösterici bir kitap olduğunu özetlemektedir.

Mehmet Fuat’a göre Türk İnkılâbının çeşitli bölümlerini, Mondros’tan Lozan’a ve dinî saltanat şeklinden modern Cumhuriyet idaresine kadar dikkatle takip edenler için bu inkılâbın büyüklüğü karşısında, Türk milletinin bütün gücünü ve becerisini temsil eden Büyük Gazi’ye hayran ve tutkun kalmamak imkânsızdır. İşte Cevdet Kerim Bey’in konferansları İnkılâbımızın büyüklüğünü yalnız akıllara değil; ruhlara da hitap etmek suretiyle geniş bir halk kitlesine anlatmakla “*İnkılâp terbiyesine*” hizmet etmiştir. Büyük inkılâplar yapan milletler için inkılâptan sonra *inkılâp eğitime* büyük önem verilmesi gerekir. Hele bizim İnkılâbımız gibi ülkeyi eski anlayışlardan kurtaran çok derin ve kapsamlı bir İnkılâptan sonra bu eğitim ve telkin meselesi hayatî bir özellik kazanır.

Rusya’yı dolaşmaya gittiğinde bu ülkedeki Rus İnkılâbının ilkokul sıralarındaki çocuklardan okuma yazma bilmeyen ihtiyar köylülere kadar bütün toplumsal sınıflara öğretilmesi için sarf edilen gayrete hayran kaldığını belirten Mehmet Fuat, Rusya’da bir *İnkılâp Müzesinin* kurulduğunu, sinema filmleri, tablolar yapıldığını, sanatkârların, şairlerin, tiyatro yazarlarının, müzisyenlerin hep aynı amaca, İnkılâbın tanıtılmasına hizmet ettiklerini anlatmaktadır. Ülkemizde de böylesi bir seferberliğin başlangıcı olarak Cevdet Kerim Bey’in konferanslarının çok ümit verici olduğunu söyleyen yazar, Millî Eğitim Bakanlığı’ndan *İnkılâp ülkülerini* yalnız okul sıralarındaki gençlere telkin etmekle yetinmeyip, bu ülküleri geniş halk kitleleri arasına yaymak için *konferanslardan, kitaplardan, filmlerden; özetle bütün fikir ve sanat araçlarından* yararlanmasını istemekte, düşüncelerini şöyle özetlemektedir:

“Türkiye’nin, Türk milletinin istikbali, bütün halk sınıflarının İnkılâp mefkureleri (ülkeleri) etrafında ateşle toplanmasını istilzam ediyor (gerektiriyor). Muallim ve mütefekkirlerimiz, sanatkârlarımız bu hakikati şüphesiz herkesten daha iyi anlamışlardır. Binaenaleyh Maarif Vekâleti’nin başladığı bu büyük işe onların bütün kuvvetleriyle iştirak etmeleri pek tabiidir. İstiklâl mücadelelerimizin zengin ve yüksek hatıralarını, bugünkü ‘İnkılâp Müzesi’ tesisi lüzumunu da Maarif Vekâletine, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye’ye duyurmak isteriz; böyle bir müze tesisine muvaffak olabilirler kanaatindeyiz.”

Mehmet Fuat’a göre İnkılâbımızın çeşitli bölümlerine ait belgeleri, hatıraları, eşyaları, grafikleri, haritaları, resimleri; bütün fikir ve sanat eserlerini ihtiva edecek böyle bir *Müze “inkılâp terbiyesi”* için çok kıymetli ve canlı bir araç olacaktır. Özellikle soyut fikirlerin ve açıklamaların daha kolay anlaşılmasını sağlayacak olan ressamların resimleri bu konuda çok yardımcı olacaktır. Kurulacak olan böyle bir *İnkılâp Müzesinin* eğitsel yönden; aynı zamanda bilimsel yönden çok faydası olacaktır. Bilimsel yöntemlere göre kurulacak olan zengin bir *Kütüphane* ve *Arşiv* sayesinde *İnkılâp Tarihi* hakkında derinlemesine araştırma yapmak kolaylaşacaktır. Yazarın son sözleri şunlardır:

“Millî hayatımız için zarurî bir ihtiyaç olan ve lüzumu her gün daha kuvvetle duyulan bu inkılâp müessesesini kurmak için maddeten çok büyük bir fedakârlık ihtiyarına lüzum olmadığı noktasında bilhassa ısrar ediyoruz. Yeter ki yapmak isteyelim ve yapmasını bilelim.”

M. Nermî, “*Devlet ve İrfan*”¹⁰⁴ adlı makalesinde “*devlet*” ve “*irfan*” ilişkisini Avrupa’dan örneklerle incelemekte ve Cumhuriyet ilkelerine göre yetiştirilen vatandaşın nasıl yetiştirilmesi gerektiğini sorgulamaktadır.

Nermî’ye göre I. Dünya Savaşı sonrası yorgun düşen Avrupa’da, devleti ve toplumu kuvvetlendirecek, bütün hayat müesseselerini gençleştirecek bir yenilik özlemi hâkim olmuştur. Yüksek bir irfan hayatı yaşayan ülkelerde güçlü ıslahat hareketleri gerçekleştirilmiştir. Savaş sonrası Avrupa toplulukları esaslı surette değişmemiş olabilir; ancak değişen bir şey varsa o da ıslahat hareketlerini kuvvetle uyandıran “*toplumsal mesele*”dir.

“*Toplumsal mesele*” her zaman, kuvvet dengelerinin sarsıldığı dönemlerde zirveye ulaşır. *Eski Helenist aristokrat ticaret Cumhuriyetleri, deniz ittifakları, Roma’da doğan imperyum, 18. asrın istibdat (baskıcı) devletleri* hep toplumsal mesele etkisiyle gevşeyen kuvvetini kaybeden sistemlerinin kurbanı olmuştur. Politika şekilsel olarak *kompromis* ise de yeni problemlerin gücü ve gelişimi lehine bir görünümdür. *Kompromis, bir gücün zaafına karşılık, diğer gücün ortaya çıkması demektir.* Kompromis yolu, çok defa hiç beklenilmeyen bir oluşuma varan yoldur. Çağdaş Avrupa toplumlarının devletleri ne şekilde (*Fransa, Almanya, İngiltere, İtalya, Rusya*) olursa olsun aynı hayat problemini halletmek mecburiyeti karşısında kalmıştır. I. Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan güç kompromisleri etki ve kapsam itibarıyla çok yeni bir şekildedir ve devlet bünyesinde etkili olan güçlerin aynı zamanda eğitim hayatını da etkilemesi doğaldır. İrfan hayatında gerçekleşen değişimlerin sebeplerini de burada aramak gerekir:

“Alman Mektebi, Avusturya Mektebi, Fransız Mektebi, İtalyan Mektebi... niçin değişiyor? Hiç şüphesiz bu mekteplerde değişecek şeyler az değildir. İlk hatıra gelecek şey: terbiye ilminde, pedagojide husule gelen yeniliklerdir. Mektebin esasları eskimiştir. Onu canlandırmak, yeni tetkiklere göre ıslah etmek icap eder. Fakat hakikat bundan ibaret değildir. Avrupa’da mektebi malûmattan; yani tetkiklerden istifade etmekten meneden bir şey yoktur. Devlet ona programı sahasında geniş bir muhtariyet (özerklik) vermiştir; görülüyor ki ıslahatın ilk hedefi bu değildir. İrfan meselesi, cemiyetin umumî inkişafından katiyen ayrılmayan bir meseledir.”

M. Nermî’ye göre modern devletin en muazzam faaliyetlerinden birisi de *irfan politikasıdır*. Avrupa’daki okul reformlarının gayesi doğrudan doğruya “*nesil*”dir. Zihniyetin rolünü tayin ve tespit etmek devlete ait bir yetkidir; bütün eğitim mücadelesinin merkez noktası budur. Eğitim reformuna ait bütün Parlamento Müzakerelerine göz gezdirildiği zaman meselenin ruhunun doğrudan doğruya *nesil* olduğu anlaşılmaktadır. Devlet ve irfan arasındaki ilişkiyi kanıtlayan *okul reformunun amacı* ile *devlet amacı* arasında tamamen bir ahenk mevcuttur. Her dönemin toplumsal problemleri, toplumun sosyal değerlerini (adalet, eşitlik, hürriyet vb.) etki altında tuttuğundan irfan hayatına ait kavramlar da buna göre değişmek mecburiyetindedir.

“*Modern devlet vatandaşı ne Eski Yunanlı ne Romalı ne de Rönesans ferdi gibi düşünebilir*” diyen M. Nermî, irfan hayatının amacını “*tarihi değil; canlı bir vatandaş, toplumun problemlerini, hedeflerini kavrayan bir vatandaş hazırlamak*” şeklinde özetlemiştir. Avrupa’daki irfan hayatıyla ilgili göze çarpan örnekleri sunduktan sonra Türk İnkılabı ile gelen yeni değerlerin, düzenin ancak irfan sahibi vatandaşlarla geliştirilip korunabileceğini vurgulamıştır:

“Cumhuriyet umdelerine (ilke) göre bir vatandaş yalnız bu umdelere göre bir irfanla yetişebilir. Bizim için bundan başka takip edilecek hiçbir yol yoktur. Bunu anlamamak

¹⁰⁴ Hayat Mecmuası, 25 Ağustos 1927, Cilt: II, Sayı: 39, s. 252-253.

Türkiye’deki derin İnkılâbı görmemek demektir. Bizim için kompromis katiyen hatıra gelemez. Bizim vazifemiz; İnkılâbı son neticelerine götürmektir. Onun için Türk Devleti, bu hususta ne kadar enerjik hareket ederse İstikbal Türkiye’sine o kadar kuvvetli bir nesil hediye etmiş olur. Kaybettiğimiz şey, Emevi, Abbasî, Bizans istibdadının en ince zulümlerinden yoğrulmuş bir mazi; kazandığımız şey ise “hayat”tır. Hayatta ise kendi kanunlarımız hâkimdir.”

Mehmet Emin (Erişirgil), “*Nasıl Bir Fikir Terbiyesine Muhtacız?*”¹⁰⁵ adlı makalesinde ülkedeki fikir hayatının durgunluğunun sebebi olarak geçmişten aldığımız eğitim tarzını göstermekte ve bu eski eğitim tarzının özelliklerini sunarak yeni Türk toplumunun, *fikir eğitiminde* nasıl bir yol takip etmesi gerektiğini, Türk İnkılâbının korunması için *demokrasinin gerektirdiği eğitim tarzını* özetlemektedir.

Geçmişten miras kalan eğitim tarzının insanları hazır olarak verilecek fikirleri alıp, onu sarf etmeye alıştırdığını söyleyen Mehmet Emin, eski fikirlerin yerine ancak bir başkası tarafından telkin olunmuş fikirlerin konulabilmesini eleştirmektedir:

“Hepimiz gençliğimizde maruz kaldığımız terbiye tarzını hatırlayalım, bizden ne isteniyordu? Ya inanmak ya inanmak... Fakat her iki halde de muayyen düsturları bellemek... Dinî tedrisatı bir tarafa bırakıyorum. En müspet ilim dersleri de bundan başka değildi... Bu nevi fikrî terbiye öyle bir dimağ yaratır ki bu, yalnız herhangi bir ‘otorite’nin vaaz ettiği esaslara inanmaya müsaittir. Bu otorite bazen bir ‘şahıs’ bazen bir ‘kitap’ olabilir. Senelerce bu itiyatla (alışkanlık) yoğrulan zihinler kolaylıkla ilmî tefekkürde bulunamazlar. Niçin?”

Mehmet Emin’e göre bilimsel düşünce, zihnin bozulan alışkanlıklarına, bilgisine karşılık daha geniş tecrübe ettiği yeni bir sentez oluşturması, yeni alışkanlıklar kazanmasıdır. Bilime çalışan bir kişi, edindiği yeni bilgilerle zedelenen zihnini önceki alışkanlıklarının yerine yeni fikrî şekillenmelerle yeniden oluşturmaya çalışmalıdır. *Bir yazarın eseri, bir kitap da bizim için tecrübe demektir. Bu tecrübe eski kanaatlerimizi sarsacak özellikte ise gerçekten yeni bir şey öğrenmiş oluruz ve öğrendiğimiz yeni fikirler bize rehberlik eder, bizi yeni tecrübeler sevk eder.* Bu yeni tecrübeler zihin dengesini, alışkanlıkları bozar; ancak bu bozgunluk bizi daha geniş bir tecrübe ile tekrar bir fikrî teste sevk eder. Zihnî araştırmalar, sorgulamalar böyle bir sürecin eseridir.¹⁰⁶ Bilim yolunda yürüyebilmek için öncelikle her okuduğunu, her gördüğünü, hayattaki her tecrübesini gerçek bir fikre bağlayan; yeni her türlü faaliyetinde rehber olabilecek yönde yorum yapabilecek bir akıl gereklidir. Sonra da elde edilen fikir sevk edilmelidir. Bu tecrübeler eski zihnî, fikrî alışkanlıkları bozunca manevî sıkıntı duyabilecek tarzda bir zihin-duygu ilişkisi oluşmalı; nihayet bu sıkıntı insanı daha geniş bir tecrübeye götürmelidir. İşte okullardan, öğretimden beklenen “*fikrî eğitim*” budur. Ancak böylesi bir *eğitimin, zihinsel dönüşümün* Türk İnkılâbını koruyacağı ve demokrasinin devamlılığını sağlayacağını düşünen Mehmet Emin, yazısında şunları sıralamaktadır:

- Eski eğitim tarzı bunun tam zıddıdır. Gençler için okunan, söylenen fikirlerin yeni bir faaliyet için amaç olduğu görülmemiştir; bunların kendisini bellemek amaç olmuştur. Kanaatler dayanak olurken ne bir his ile birleşmiştir ne de eskidiğinde sıkıntı duyularak

¹⁰⁵ Hayat Mecmuası, 12 Ocak 1928, Cilt: III, Sayı: 59, s. 121-122.

¹⁰⁶ Mehmet Emin, burada bugün zihinsel öğrenmede “*şema oluşturma ve yeniden şemalar kurma*” şeklinde yapılan tanımlamaları özetlemiştir. Ayrıca üretilen eserlerin “*yeni fikirler kazandırması; orijinalliği*” üzerinde durması da dikkat çekicidir.

yeni tecrübeler sevk edecek bir hırs oluşturmuştur. Zihni bu tarzda yoğrulmuş insanlarda *sentezci bir bilim gücü* çok geç ve güç oluşur.

- Fikrî eğitimdeki bu eksikliklerin birçok sonuçlarıyla her gün karşılaşılmaktadır. Batı Üniversitelerine gönderilen gençlerin istenildiği gibi donanıma sahip olamamalarının sebeplerinden biri de budur. Gençler zihni eğitimleri uygun olmadığı için bilgilerinin artmasına, kurgularının gelişmesine rağmen kuvvetli bilimsel faaliyete sahip olamamaktadır.

Mektep öğrencilerinin durumu da aynıdır. En çalışanları bile “*Mektep kitapları dışında bir şey okumuyorum; çünkü derslerime mâni oluyor*” demektedir. Bu gençler için görev sadece okul kitaplarını bellemekten ve öğretmenlerini iyi ezberleriyle mutlu etmekten ibarettir. Demek ki okutulmuş kitaplar, eğitim ve öğretim sistemi onlarda *yeni bir araştırma becerisi, yeni şeyler öğrenmeye yönelik bir arzu* oluşturmamış; önlerine *çözülmesi gereken bir problem* koymamıştır.

- Bir bilim adamını şu veya bu incelemeye sevk eden güç ve arzu, tatminkâr olmayan düşüncelerine daha geniş, daha tatminkâr sonuçlar bulmak özlemidir. *Bir bilim adamı kitaplara bakarken hep yeni tecrübeler biriktirmeye ve bunun sonucu olarak da daha geniş sentezlere doğru gider.* Yeni Türk toplumu da ileride bilimsel zihniyetin oluşmasını istiyorsa gençleri böyle bir sistemle yetiştirmeye mecburdur.
- Böylesi bir fikrî eğitim, ülkedeki *bilim kabiliyetini* arttıracak gibi *demokrasinin* de ortak tecrübeler ile vatandaşlar arasında yayılmasını sağlar ki demokrasinin ilerlemesi bütün vatandaşların geniş tecrübelerinin toplamıyla olur.
- Eski okullarımızın ve eğitim kurumlarımızın fikrî eğitimde takip ettikleri yanlış yolun acısı bugün hissedilmektedir. Düşünürler, yeni kazanımlar elde etmek yerine eski alışkanlıkları atmakla mücadele edip durmaktadırlar. *Bugünün öğretmenleri ve öğretim üyeleri de eski öğretmenler gibi bir günah, vebal altında kalmamak istiyorlarsa gençleri yeni tecrübeler sevk edecek çevreyi yaratmaya, onlara yeni hazlar vermeye çalışmalıdır.*

“*Fikrî eğitimle*” ilgili düşüncelerini bu şekilde özetleyen Mehmet Emin, *kazanılan her bilginin gençleri yeni tecrübeler mecbur bırakması, bunun sonucunda da zihni alışkanlıkların bozulmasıyla onları yeni bilgiler için uğraşmaya yöneltmesi gerektiği* vurgusunu tekrar dile getirmekte ve sözlerini “*İlim tedrisatının her derecede hedefi budur*” cümlesiyle tamamlamaktadır.

4. TÜRK İNKILÂBININ YETİŞTİRMEYİ HEDEFLEDİĞİ YENİ İNSAN TİPİ

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra bütün toplumsal yapıları, kurumları yeni baştan düzenleme çalışmalarını hızla başlatan, Türk İnkılâbının mimarı Mustafa Kemal Atatürk, bir toplumun hayatında *eğitimin, zihniyet dönüşümünün değerini* belki de en iyi anlayan, anlatan devlet kurucusu olarak Cumhuriyet dönemi eğitim felsefesinin hem kurucusu hem de uygulayıcısıdır. *Sosyal, ekonomik, politik ve kültürel dönüşümlerin toplumda kökleşmesinde, daha önce vurgulandığı gibi korunmasında ve bu toplumsal dönüşümün haklılığını tüm dünyaya anlatmakta “eğitim” en önemli araç olarak görülmüştür.*¹⁰⁷

Türk İnkılâbını gerçekleştirmedeki başarısında etkili olan *eğitimci kişiliği* ile Atatürk, toplumsal değişimde eğitimin oynayacağı rolü her zamankinden fazla anlamış; *milliyet ve medeniyet prensipleri çerçevesinde bir yandan “millî” bir yandan da “modern” ve “laik” bir eğitim sisteminin temellerini atmıştır.*¹⁰⁸

“*Eğitimin bir milletin kalkınmasındaki fonksiyonu*” ve “*Cumhuriyeti koruyacak yeni nesillerin yetiştirilmesi zarureti*”¹⁰⁹ gibi temel nedenlerle eğitime yönelen Atatürk’ün eğitim felsefesini kendi ilkeleri oluşturmuştur: *Milliyetçilik ilkesi*, toplumdaki değişik öğeleri kültürel ve eğitimsel amaçlar çerçevesinde bütünleştirmiştir. *Halkçılık ilkesi*, eğitimi seçkin, azınlık kitlenin ayrıcalığından çıkararak fırsat eşitliği ile toplumun tamamına yaymıştır. *Cumhuriyet ilkesi*, halkı siyasî otoritenin kaynağı kabul etmiş ve yeni insan modelini eğitimle yaratmayı amaçlamıştır. *Devletçilik ilkesiyle* eğitim, kişilerin ve kuruluşların kâr-zarar kaygısının dışında tutularak, devletin temel görevlerinden birisi haline getirilmiştir. *Laiklik ilkesiyle* eğitim sayesinde, akıl ve bilim yolunda özgür birey ve bağımsız toplum yaratma amaçlanmıştır. *İnkılâpçılık ilkesiyle* eğitimde yapılan yenilikler yeterli görülmeyle, eğitime sürekli yenilik ve dinamizm getirilmiştir.¹¹⁰

Türk İnkılâbının ayrılmaz bir parçası olan “*eğitim davasının*” temel ilkelerini şöyle sıralamak mümkündür:¹¹¹ “*Millîlik ilkesi, eğitim öğretimde birliğin sağlanması ilkesi, eğitimde süreklilik ve bütünlük ilkesi, bilimsellik ilkesi, gerçekçilik ilkesi, kalkınma ilkesi, ekonomiklik ilkesi, laiklik ilkesi, ahlak ilkesi, halkçılık ilkesi, eğitimde fırsat eşitliği ilkesi, eğitim ve öğretimde disiplin ilkesi, karma eğitim ilkesi, cehaletin giderilmesi ilkesi, demokrasi eğitimi, inkılâpçılık ilkesi.*”

¹⁰⁷ Yahya Akyüz, Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- M.S. 2006, PegemA Yayıncılık, Ankara: 2006, s. 327; Yılman, a.g.y., s. 38; Işık, a.g.m., s. 176.

¹⁰⁸ Işık, a.g.m., s. 178-179.

¹⁰⁹ Refik Turan, “Eğitim ve Öğretimdeki Gelişmeler: Yeni Devlet Yeni Eğitim”, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II içinde, AKDYYK-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara: 2002, s. 107; Işık, a.g.m., s. 180.

¹¹⁰ Halil Özcan, Atatürk Dönemi Millî Eğitim Politikası ve Atatürkçü Düşüncenin Eğitimle Etkileşimi (1920-1938), Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: 2003, s. 358; Işık, a.g.m., s. 181.

¹¹¹ Mustafa Özodaşık, Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923-1950, Çizgi Kitabevi, Konya: 1999, s. 125-139; Mustafa Özodaşık, Yeni Nesil, Tablet Kitabevi, Konya: 2006, s. 143-158; Cavit Binbaşoğlu, Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi, Anı Yay., Ankara: 2014, s. 372-375; Işık, a.g.m., s. 181; Mustafa Ekincikli; Yasemin Işık, “Ebedî Şeften Millî Şefe Kimlik İnşası; Yeni Nesil Yetiştirme Politikaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz”, Theory and Practice in Education- Science, Experience and Knowledge, Editors: Nevide Akpınar Dellal, Susanne Koch, Witold Stankowski, (Contemporary Educational Research Association), Lambert Academic Publishing LAP, Düsseldorf: December 2019, ISBN: 978-620-0-44130-0, 266-290, s. 276.

İşte bu ilkeler ışığında yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni değerlerle Atatürk, *topyekûn bir eğitim seferberliğini* hedeflemiştir. “Cumhuriyet eğitiminin başlıca hedefi, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak ve onu geçmek olmuştur. Bu nedenle millî eğitimimiz çağdaş normlara göre yeniden yapılanmıştır.” Kitle eğitimi, daha açık bir deyişle “okuma-yazma seferberliğini” Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk başlatmıştır. Eğitim açısından daha da önemlisi, “Millet Mekteplerinin Başöğretmenliğini” bizzat kendisi üstlenmiştir.¹¹²

Türk kimliğini “*Ne Mutlu Türküm Diyene!*” sözüyle yeniden kurgulayan; *bütünleştirici, kültürel* bir tanım yapan Atatürk, yeni Türk Devleti'nin “*yeni insan tipini*” de tanımlamıştır. “*Türk milletinin Tanzimat'tan itibaren görmeyi arzuladığı 'yeni insan tipi', Türk milletini hapsediği karanlıklardan, yok olma tehlikesinden kurtaran ve millete bağımsızlığı kazandırarak çağdaş dünyanın medeni ülkeleri arasına dâhil olma mutluluğunu yaşatan Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'nde şekillenmiştir.*”¹¹³

Türk İnkılâbı ile belirlenen ilkeler doğrultusunda yetiştirilmek istenen yurttaş tipi şöyle tanımlanmıştır:¹¹⁴ “*Atatürk ilkelerine bağlı, millî, modern, laik, aktif, sosyal hayata karışan, bilimsellik ve akılcılıktan ayrılmayan, araştıran-okuyan-sorgulayan, çalışkan ve yaratıcı, yeniliklere açık, fikirlerini özgürce söyleyen, hür iradeli, demokratik, eşitlikçi, kimseye haksızlık yapmayan, haksızlıklara da duyarsız kalmayıp tepki gösteren, kendisi ve milleti için hayata dair ülküsü olan, insan sevgisi taşıyan, barış yanlısı...*”

Türk İnkılâbı sonrası yeni yetiştirilecek olan nesillerin her şeyiyle “*Cumhuriyet insanı*” olması ilkesi benimsenmiştir. Yeni Cumhuriyet rejiminin yaratmak istediği yeni insan “*akılcı, gelenekçiliğe ve medreseye karşı cephe almış, her meseleyi fikir açısından objektif olarak ele alacak bir insan tipi*” olmuştur.¹¹⁵ Atatürk, Türk öğretmenlerinden *Türkiye'nin bağımsızlığını koruyacak, Cumhuriyeti koruyup yükseltecek, fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür, yüksek karakter ve kişilik sahibi nesiller yetiştirmelerini* istemiştir.¹¹⁶

Yeni Türk toplumu ve Türk gençliğini büyük Türk İnkılâbının değerleri çerçevesinde eğitmek hedefiyle çıkan *Hayat Mecmuası'nda* yayımlanan hemen hemen her yazıda (bu başlıktan önceki başlıklar altında incelenen makaleler de dahil) yukarıda sıralanan “*yeni insan tipinin özellikleri*” tanıtılmıştır. Araştırmada bu başlık altında özel olarak seçilerek değerlendirilen makaleler ve sundukları düşünceler ise şunlardır:

Pragmatizmin başta gelen savunucularından Avni (Başman) “*İki Nev' İnsan*”¹¹⁷ adlı makalesinde Türk İnkılâbını gerçekleştiren aydın tipinin özellikleriyle eski aydın tipinin özelliklerini karşılaştırmaktadır. Türk İnkılâbını gerçekleştiren ruhun genç nesillere nasıl aktarılacağını, örnek gösterileceğini özetlemektedir.

¹¹² Mahmut Âdem, Atatürkçü Düşünce Işığında Eğitim Politikamız, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, Ankara: 2000, s. 16; Işık, a.g.m., s. 181.

¹¹³ Bakınız: Semih Yalçın, Mustafa Kemal Atatürk, Hayatı ve Eseri, Berikan Yayınevi, Ankara: 2011; Işık, a.g.m., s. 183; Ekincikli ve Işık, a.g.y., s. 276.

¹¹⁴ Akyüz, a.g.e., s. 328; Işık, a.g.t., (tamamı); Özodaşık, Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme Çalışmaları 1923-1950, s. 114-121; Özodaşık, Yeni Nesil, s. 132-139; Işık, a.g.m., s. 183; Ekincikli ve Işık, a.g.y., s. 276.

¹¹⁵ Kemal H. Karpat, Türk Demokrasi Tarihi, Afa Yayıncılık, İstanbul: 1996, s. 65.

¹¹⁶ Akyüz, a.g.e., s. 339; Ekincikli ve Işık, a.g.y., s. 274-275.

¹¹⁷ Hayat Mecmuası, 23 Aralık 1926, Cilt: I, Sayı: 4, s. 68-69.

Avni Bey'e göre bir tür insan vardır ki bütün ruhu sanki madenî bir kalıptan alınmış gibi katı ve değişmez özellik gösterir. Hareketi, yürüyüşü, oturuşu sıralı; düşüncesi sınırlı, fikirleri belirli ve sayılı; yorum gücünün ölçüsü hep sabit olan ve içgüdüsünü, duygularını çeşitli bağlarla sınırlamış bu tür insanların şuurlu bir makineden farkı yoktur. Ruhlarını idare eden esaslar çok kolay kavranır ve bir kere öğrenildi mi olaylar karşısında nasıl tepki gösterecekleri tahmin edilebilir. *Bu tür insanlar, eritilerek istenilen kalıpta döktürülmek suretiyle, faydaya göre şekil verilen "dökme demirlere" benzerler. Tıpkı dökme demirler gibi esnek değillerdir; bükülemezler, güçleri azdır, kolay kırılırlar.* Bu insanların idareleri son derece kolaydır; çünkü becerileri sabit ve bellidir, tepkileri düzenlidir. Yaşamları için gerekli olan çevre kolaylıkla kontrol edilebilir. Bu insanlarda mücadele becerisi de yalnız sakince hayatlarını devam ettirebilecek derecededir.

Dökme insanları oluşturan kalıplar *sosyal çevrelerdir*. Sakin ve durgun toplumlarda iş bölümünün gereğine göre çeşit çeşit kalıplar vardır; her iş kendi kalıbına, ihtiyacına göre ruh döker ve döktürür. Kalıbın asıl şeklini veren ise küçük meslekî topluluklar değil; büyük toplumdur. Büyük toplumun bütün değerleri de sabittir, hiç değişmeyen otoritelere dayanırlar. Böyle durgun toplumlarda bireysel çeşitlilik ise görülmez ve genel kalıbın şekline uymayan tek tük bireyler kalıplı toplum tarafından hep şüpheli görülür; toplum kendine benzemeyen insanları kendisi dışında tutar. Eski Türk toplumu bu dökme insanların canlı örneğidir. Sarayda Padişah'tan en küçük Şehzadeye kadar, Bâb-ı Âli'de halife, memurlar, kalem efendileri, ilmiye heyetinde Şeyhülislam'dan en küçük görevliye kadar hep aynı hassasiyete, aynı düşünceye, aynı iradeye sahip insanlar olarak yetişmişlerdir.

Durgun toplumlarda en hâkim ülkü kalıp uygunluğu; toplumun hep dökme insanlardan oluşmasıdır. Toplumun bütün müesseseleri "çelik kalıplar" halinde ruhları sıkır, şekillendirir. Böyle toplumlarda okulların da en büyük görevi ruhları bu sabit kalıplara uydurmak ve bu kalıplar içinde döktürmektir. "Dökme insan" durgunluğun ve tembelliğin yaptığı insandır ve Avni (Başman) Bey'e göre bu tür insan bizim toplumumuzda geçmiş temsil eder.

İkinci tür insan ise bu kalıbın ürünü değildir. *Ruhunun şeklini hayatın olayları içinde dövüle dövüle almıştır ve bu şekil sabit ve katı değildir, esnektir.* Bu tür insanda içgüdüler körlenmemiştir. Heyecanlar, duygular şuurun etkisi altında değildir. Zihin dar bir çemberle sınırlandırılmamış, tepkiler belirlenmemiştir. Mücadele gücü yüksektir ve irade çok sağlamdır. Bu tür insanların ruhları, olaylar içinde çarpışmak suretiyle oluşur ve bunu oluşturan da sosyal çevredir. Ancak bu çevre durgun değildir. Sürekli hareket ve ilerleme halindedir. Ruhları kalıplamaz; aksine onlara devamlı bir hareket becerisi ve istikamet verir.

Bu ikinci tür insanları idare etmek zordur. Çünkü ruhları henüz kalıplanmamış çocuklar gibi sürekli bir oluşum halindedir; bundan dolayı devamlı olarak eylem ve reaksiyon gösterirler. Sakinlik ve itaat etmek bunların elinden gelmez. Bu tür "dövme insanlar" dövme demire benzetilebilir. Dövme demir şeklini örs ile çekiç arasındaki darbelerin şiddetiyle yavaş yavaş alır; esnektir, sağlamdır. *Dövme insanda toplum örslük, yaşanılan olaylar çekiçlik yapar.* Ruh, bunlar arasında ve olayların darbeleri altında yavaş yavaş şeklini alır; böyle olduğu için sağlamdır ve uyum becerisi yüksektir. "Dövme insan" faaliyetin ve mücadelenin ürünü insandır. "Olaylar karşısında boyun eğmeyip sonuna kadar mücadele eden bu tip insan yeni Türk toplumunun insanıdır."

Durgun ve sakin toplumları harekete ve ilerlemeye taşıyan, ihtilâl ve inkılâplar yapan kesim, daima bu *ikinci tür insanlar "dövme insanlar"* olmuştur. *II. Abdülhamid dönemindeki durgun toplumun kalıp insanları bitkisel hayatlarını yaşarken Makedonya'daki çetin hayat*

mücadelesinde Türkleri temsil eden genç subayların ruhları düşman çetelerle çarpışa çarpışa oluşmuştur ve 1908 İhtilâli'ni yapanlar da işte bunlardır. Balkan Savaşı, 1908 İhtilâli'nin yeterli derecede harekete geçiremediği durgun toplumumuzda ilk sarsıntıyı yapmış, I. Dünya Savaşı, Türk gençliğini geniş İmparatorluğun dört köşesinde, İmparatorluk dışında; hatta esarete hayatın binbir çetin olayları ile karşılaştırmış, türlü türlü şartlara uymak zorunda bırakmıştır. On binlerce Türk gencinin canına mal olan bu büyük mücadele geride kalanlara “dövmecilik ruhu” vermiştir. Kurtuluş Savaşı ve büyük Türk İnkılâbı işte bu dövmecilik ruhuna sahip insanların eseridir. Sarayın ve Bâb-ı Âli'nin yabancı bir iradeyi kolaylıkla kabul eden “dökme insan”ına karşı ruhları hayat mücadelesi içinde oluşan “dövme insanlar” itaat etmemişler, olaylar karşısında tepki gösterecek güçte olgunlaşmışlar ve başarılı olmuşlardır. Büyük Türk İnkılâbı, devamlı ilerleme halinde olan demokratik toplumda en zararlı müesseselerin sabit kalıplar olduğunu kavrayarak vatani düşmandan kurtarır kurtarmaz bütün hızıyla ruhları sabit kalıplarda tutan eski otoritelere hücum etmiştir. Bir iki hamlede bunları kökünden kazımıştır. Bu eski ruh kalıbının dış görünümü olan fesi bile yok etmiştir.

Avni Bey'e göre Türk İnkılâbının bu zor koşullarda yetişmeyen gelecek nesillere hakkıyla anlatılması gereklidir ve bu işte *öğretmenlere ve eğitimcilere* büyük görevler düşmektedir. *Yeni neslin eğitiminde örnek alınacak ruh, işte bu “dövme ruh”tur.* Yeni neslin ruhu, her türlü katı ve sabit etkilerden uzak olarak bağımsız bir şekilde olgunlaşmalı, dar düşüncelerden uzak olmalıdır. *Bireysel çeşitliliğe büyük imkân verilmelidir ki demokraside bireyleri topluma bağlayan şey sabit kalıpların dış müdahalesi değil; bireylerin ruhundaki istikametle toplumun istikameti arasındaki birliktir. Demokraside kalıp yoktur, yön vardır.* İlerleme halinde olan demokratik bir toplum, kendine mensup bireyler üzerinde sürekli eğitsel etkiler yapar. Eski durgun toplumlardan arta kalan fosilleşmiş kalıpların genç ruhlardaki durdurucu etkisine engel olmak; yeni gençliğin millî istikamet üzerinde hayat içinde, hayatın faaliyetleri içinde olgunlaşmasını, her türlü dar düşünceden, kayıtsız itaatten uzak bir çeşitlilik içinde yetişmesini sağlamak eğitimcilerin en önemli görevidir.

Bir başka makale; Mehmet Emin'in (Erişirgil), “*Kâmil İnsan Mefhumu*”¹¹⁸ isimli makalesi de Türk İnkılâbının yetiştirmeyi hedeflediği yeni insan tipinin nasıl olması gerektiğini eski insan tipiyle karşılaştırarak anlatmaktadır.

Bir İnkılâbın tamamen başarılı olmasını bireylerin görüşlerinde, inanışlarında değişiklik yapmasına bağlayan Mehmet Emin'e göre inkılâpların oluşumunda iki aşama vardır: *İlki toplumun eski görüşlerinden, eski inanılan fikirlerin bir kısmından ayrılması; diğeri ise bu şekilde meydana gelen yeni hayatın benimsenerek geliştirilmesidir.* Son İnkılâbımız bizi eski inançların bir kısmından ayırmış, yeni hayata atmıştır. Sonraki nesle ait olan görev de ikinci aşamayı gerçekleştirmektir; yani İnkılâbın yarattığı yeni hayatın gelişmesine çalışmaktır. Düşünürlerin görevi de İnkılâbın hangi fikirleri, hangi inanışları yıktığını belirlemek ve bu şekilde yeni hayatın esaslarını tespit etmektir.

İnkılâbımızın değiştirdiği görüşlerden biri de “*kâmil insan*” anlayışıdır. *Her medeniyetin kendine has bir “kâmil insan” anlayışı vardır.*

“*Medenî bir millette kâmil insanın şahsiyetini bize gösterecek ölçü nedir?*” sorusunu sorgulayan Mehmet Emin, bu sorunun cevabını Emerson'un özetlediğini ifade etmektedir. Filozof gerçek kişiliği, “*yalnız huzuruyla etrafına etkili olabilen bir kuvvet hazinesi*” olarak tarif etmiştir.

¹¹⁸ Hayat Mecmuası, 20 Ocak 1927, Cilt: I, Sayı: 8, s. 141-142.

Mehmet Emin'e göre de Türk vatandaşı ne derece sosyal ve doğal çevresine etkili olacak kuvvete sahip ise o derece gerçek bir kişiliğe sahip olur ve genelin gözünde değer sahibi olur. İnkılâp, Türk toplumuna modern medeniyette en yüksek görevler yapmayı ülkü olarak telkin etmiştir. Bu ülkünün gerçekleşmesi için medeniyetin ortak inanışlarına; özellikle “*kâmil insan anlayışına*” sahip olmak gerekir.

Mehmet Emin'in aktardığı *kâmil insan* hakkındaki bu anlayış, *eğitim ülküsünü* de bize göstermektedir. *Eğitimin ideali “kâmil vatandaş” yetiştirmektir.* Kâmil vatandaş ise çevresine etki edebilen, gerçek kişiliği olan bireydir. Bilim de bunun içindir. Gerçek bilim bireyin kuvvetini; yani çevresine etki etme gücünü artırır. O halde öğretmenlerin görevi gençlerde böyle bir kişilik oluşturmaya çalışmaktır.

Kâmil insan hakkındaki bu modern anlayışın ülkemiz için çok yeni olduğunu söyleyen Mehmet Emin, eski medeniyetimizin kâmil insan anlayışını “*suya sabuna dokunmayan, gördüğü yanlışlar karşısında sesini çıkarmayan, adam sendeci, neme lazımca bir tavır sergileyen, okuduğu kitaplardan alınmış doğru fikirleri savunamayan insan tipi*” olarak anlatmaktadır. Tabiat ve toplum üzerinde hiçbir izleri olmayan bu insanları genelin normal karşıladığını vurgulamakta ve bunun da çok doğal olduğunu; çünkü hiçbir gelişme hareketi göstermeyen âtil (tembel, boş) medeniyetlerin yaşamdan ilgisiz, habersiz nesiller istediğini savunmaktadır.

Mehmet Emin'e göre, eski medeniyetimizde okullar da “*adam sendeci, neme lâzımcı, hayat kuvvetleri sönük*” insanlar yetiştirmiştir. Ancak millî hayatımızı korumak için mecbur olduğumuz mücadeleler bize kişilik sahibi olmak gerektiğini öğretmiştir. “Neme lâzım?” düsturu içinde zayıf ruhlu kalan kişiliksiz bireyler sosyal değerini yavaş yavaş kaybetmiştir. Yeni Türk İnkılâbı, “*sosyal ve doğal çevresine olumlu yönde etki eden, mücadelecı, sorgulayıcı, fikirlerini özgürce söyleyen, yanlışlıklara itiraz edebilen, atılımcı, kişilik sahibi bir nesil*” yetiştirerek kendini sürekli geliştiren bir toplum meydana getirecektir. Ancak bu sayede İnkılâp yolunda bize engel olan zararlı düşünceler ortadan kaldırılacak, geçmişin zararlı alışkanlıklarından toplum kurtulacaktır. Nasıl ki medeniyet içinde ilerlememize engel olan batıl inançların yok olması için çalışılıyorsa, toplumun güçlenmesine engel olan “*adam sende*”, “*neme lâzım*” düsturlarıyla hareket edenlerle de mücadele edilmelidir. Genç nesli bu zayıf ruhlu, heyecandan mahrum insanlardan kurtarmak, görev karşısında sorumluluk duymayan kişiliksiz bireyleri beğenmemek ve onları düzeltmeye çalışmak İnkılâba olan bir borçtur.

Ali Canip (Yöntem), “*Mukaddes Ateş*”¹¹⁹ adlı yazısında İnkılâpların ardından bir ümitsizlik, durgunluk havasının yaşandığını iddia edenlere bilimde, sanatta, hayatta büyük eserleri büyük ruhî hamlelerin yarattığını hatırlatmakta ve insana amaç, yön veren; taşıp coşan bir heyecan veren bu ruhî gücü de “*mukaddes ateş*” olarak tanımlamaktadır.

Uzayda yıldızlar nasıl irili ufaklı ise ve yine bazıları ışığını kendisinden, bazıları güneşten alıyorsa insan zekâsı da böyle irili ufaklıdır. Yeryüzünde insanlık ve medeniyet adına maddî ve manevî ne görüyorsak hepsi “*mukaddes ateş*”in eseridir. Yıldızlar gibi mukaddes ateşin de asıl ışıkları ve güneşten yansıyan ışıkları vardır. *Bir askerin vatanını koruması; hatta vatani uğrunda şehit düşmesi, bir âlimin senelerce bir keşif için uğraşması, bazen bu keşif yüzünden hayatını kaybetmesi, bir şairin bin bir duygu içerisinde çok beğenilen, gözleri kamaştıran bir eser oluşturması hep bu mukaddes ateş sayesinde mümkün olmaktadır.* İnsan gönlünde mukaddes ateşi taşımakla hayvanlıktan kurtulmuş ve yeryüzünde harikalar yaratmıştır.

¹¹⁹ Hayat Mecmuası, 17 Mart 1927, Cilt: I, Sayı: 16, s. 301-302.

İnsanın amaçsız, başıboş yaşamasını cam kavanozdaki hapis balığın amaçsız yaşamasına benzeten Ali Canip, böyle amaçsız yaşayan insanların çevrelerine faydasız olacaklarını ya da zarar vereceklerini söylemektedir. Yazar, gericileri, ülkü düşmanlarını, iyi gün dostlarını bu olumsuz tipin örnekleri olarak göstermektedir.

İntihar edenlerin de amaçsız yaşayan, mukaddes ateşten mahrum hastalıklı zavallılar olduklarını söyleyen yazar, dünyada bir şey yapmak, insanlık için bir hizmette bulunmak isteyen, bir işe, bir bilime, bir sanata gönül vermiş, âşık olmuş olumlu adamların intihar edemeyeceğini savunmaktadır. Çünkü ona göre bu insanların gönüllerinde yatan mukaddes ateş onlara hayatı sevdirmiştir. Bütün intihar edenler, vicdanları kararmış, dünyada hiçbir ümidi kalmamış, kişiliğinin gereksizliğine inanmış biçarelerdir. Bunlar aklını yitiren hastalar değil; ülküsünü kaybedenlerdir. Bu zavallı iflas etmiş insanlar kaderin en küçük bir çalkantısına tahammül edemezler. Esir oldukları olumsuz duygular zavallıları hayatlarını sonlandırmaya kadar götürebilir. Mukaddes ateş ise sahibini bu gibi duygulara karşı korur, üstün kılar.

Ali Canip'e göre, *bütün devlet adamlarının, âlimlerin, edebiyatçıların; özellikle eğitimcilerin en birinci görevi, gençliğin ruhunda "mukaddes ateş" ışığının parlaması için gerekli olan araçları hazırlamaya çalışmak, yeni nesli menfilikten ve amaçsızlıktan korumak, ona hayatı, bilimi, fenni, sanatı sevdirmek ve bu uğurda büyük fedakârlık göstermek, medenî seviyeyi kahredecek sebeplere düşman kesilerek mücadeleye girişmektir.*

Edebiyatta da ümitli olmamız gerektiğini söyleyen Ali Canip, Tevfik Fikret'in bir şiirinden yaptığı alıntıda *Servet-i Fünûn Edebiyatının* hayat görüşünün ne kadar kötümser ve karamsar olduğunu ortaya koymaktadır. Max Nordav'ın modern sanat sistemlerindeki idealizmin realizmden de korkak olduğu düşüncesine karşı olduğunu söylemekte ve ümit öldürücü olumsuz konulardan tiksinen ve onu anlayışına almayan sanatın korkak değil; mukaddes olduğunu savunmaktadır. Filozof Guyau'nun Avrupa'ya hâkim olacağına inandığı bu mukaddes sanat anlayışının Türkiye'de de geliştirilmesini istemektedir. Son sözleri şunlardır:

"Bir taraftan 'şair istediğini yapar' diyen, öte taraftan sanatı soylu bir mihrap olarak kabul eden büyük Hugo'nun sözünü dinleyelim. Genç şairlerden, genç muharrirlerden gönüllere 'mukaddes ateş' aşılayacak heyecanlar, fikirler isteyelim, hakkımızdır."

Özetle Ali Canip (Yöntem) de *Hayat Mecmuası*'nın diğer birçok yazarı gibi *modern insan tipinin özelliklerini* tanıtmıştır ve inkılâpların istediği insan tipinin yetiştirilmesinde *aydınlara ve eğitimcilere* büyük görevler düştüğünü dile getirmiştir. Ali Canip'in fikirlerinden yeni Türk toplumunun yetiştirmeyi hedeflediği yeni insan tipinin özelliklerine ilişkin şu belirlemeleri çıkarmak mümkündür:

- Hayat felsefesine sahip olmak, insanlık ve medeniyet için bir şeyler yapmak istemek,
- Gönüllerdeki "mukaddes ateşi", "yaşam ülküsünü" canlı tutmak ve sürekli yenilemek,
- Hayatı, bilimi, fenni, sanatı sevmek ve bu alanlarda yeni şeyler yaratma arzusunu duymak,
- Kendisini gerçekleştirmek ve hayatı anlamlandırmak, ruhtaki coşkuyu korumak için mücadele etmek.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Diğer inkılâp hareketlerinden ve değişimlerden kendi içinde taşıdığı nitelikler ve tarihsel gerçeklikten dolayı (amaç, hazırlanış ve uygulama yönünden) farklılık arz eden; bağımsızlık mücadelesini de içerisinde barındıran bir diriliş ve yenilik hareketi olan Türk İnkılâbını Mustafa Kemal Atatürk, tüm kavramların ötesinde “çok yönlü, köklü bir dönüşüm” olarak tanımlamıştır. Türk İnkılâbı, Millî Mücadele Dönemini de içine alan, “*Millî İrade*” ve “*Millî Egemenlik*” üzerine kurulu; yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde toplum hayatının her alanında “*milliyetçilik*” ve “*medeniyetçilik*” prensiplerine bağlı olarak gerçekleştirilen ve birbirini tamamlar nitelikteki değişikliklerin bir ifadesidir.

Türk İnkılâbında istikamet ise hep Türk Milletinin ihtiyaçlarından, ideallerinden doğan; bilim ve fennin, akılcılığın, hür iradenin, demokrasinin rehberliğinde “*çağdaş medeniyet seviyesine ulaşma, tam bağımsız, güçlü bir Türkiye yaratma ülküsü*” olmuştur. *Türk Rönesans’ı* olarak da tanımlanan Türk İnkılâbının mimarı Mustafa Kemal Atatürk, her şeyden önce Türk milletinin gücüne güvenmiş ve onunla bütünleşmeyi, kaynaşmayı bilmiş bir liderdir. Millî Devletin kurulmasıyla yeni *Türk kimliği* tanımını yaparak Türk milletini birbirine bağlamıştır. Milletinin de kendisine güveni sayesinde “*yukarıdan aşağıya*” doğru gerçekleşen dönüşümde başarıyı sağlamıştır.

Süreci Türk İnkılâbından başlatan düşüncelerin aksine; Batıyı yakalamak adına Batı tarzında yenileşme hareketlerinin hedeflendiği *ıslahatlar döneminden* başlatmak zorunda olduğumuz ve halen sancılı bir şekilde devam eden *Türk Modernleşmesi*’nde yaşanan gelişmeleri Batıdaki bilimsel, teknik gelişmelerle karşılaştırarak okuyucularına sunmak hedefindeki *Türk dergiciliği, Tanzimat*’la birlikte başlattığı bu misyonunu *Meşrutiyet* ve *Cumhuriyet* dönemlerinde de devam ettirmiştir.

Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen reformlar önceki dönemlerin yüzeysel ıslahat hareketlerinden farklı olarak tümüyle bir “*medeniyet ve kültür değişimini*” hedeflemiştir. *Osmanlı Devlet adamlarının* ve *Osmanlı aydınının* pratik düşüncelerinden doğan modernleşme hareketlerinde tasarlanan değişimin çok azı uygulanmış, uygulananların da bir kısmı başarılı olabilmıştır. *Ancak tüm bu çabaların Cumhuriyet İnkılâplarının mutfağını, laboratuvarını kurduğu tarihî bir gerçektir.* Nitekim Mustafa Kemal Atatürk, Türk modernleşmesinin Cumhuriyet öncesi tecrübelerinden istifade etmiş; Türk toplumunun taşıdığı olumlu olumsuz özellikleri saptayarak ilke ve inkılâplarını bu saptamalar üzerine kurgulamıştır. Mustafa Kemal’in daha öğrencilik yıllarında Türk Milleti için en iyi yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğunu düşündüğü bilinmektedir. Samsun’a çıkıştaki esas gayesi de hür ve bağımsız, yeni ve modern, millî Türk Devletini kurmaktır.

Adeta bir toplum mühendisi gibi çalışan Mustafa Kemal Atatürk tüm çabalara yeni bir anlam, şekil kazandırmıştır. Erken dönem Cumhuriyet dergiciliğimiz de Mustafa Kemal’in “*millî-devlet*” kurma sürecinde yeni toplumu yaratmak için gerçekleştirdiği *sosyal, ekonomik, politik* ve *kültürel* dönüşümlerin halka tanıtılmasına ve onlar tarafından benimsenmesine hizmet etmiştir.

Türk İnkılâbının oluşumunu ve niteliklerini tüm dünyaya anlatmayı, yeni nesle *bilim* ve *sanatı* sevdirmeyi amaçlayan *Hayat Mecmuası*, *milliyetçilik* ve *çağdaşlık* ilkelerine bir arada inanmış idealist yazar kadrosuyla, zengin muhtevasıyla, dilinin sadeliği ve bilimsel çizgisıyla, devletçi politikasıyla Türk toplumunun modernleşme sürecinde önemli bir yere sahip olmuş ve “*modernleşmenin millî kültürle birleştirilmesi*” ilkesini savunmuştur.

Hayat Mecmuası, Türk İnkılâbı ile gelen yeni değerleri toplumda yerleştirme hedefini görev edinmiştir. İnkılâplarda ön planda olan “akılcılık” ve “pragmatik (yararcı) felsefe” *Hayat* tarafından takip edilmiştir. Yeni yaşam felsefesi, emperyalist güçlere karşı gelinebileceğini dünyaya kanıtlamış ve tutsak milletlere bağımsızlık savaşı, yeniden var olma yolunu örnek olarak öğretmiştir. İşte bu felsefenin benimsenmesi Derginin misyonu olmuştur.

Yeni Türk Devletinde Türk İnkılâbının getirdiği yeni değerlerin ancak *eğitim aracılığıyla* ve *kanunî alt yapıyla* korunabileceği ve geliştirilebileceği düşünülmüştür. Yeni Devletin sesi olarak yayımlanan *Hayat Mecmuası*’nın yazarları *sosyal, ekonomik, politik, kültürel* dönüşümlerin toplumda kökleşmesinde ve korunmasında bir araç olarak gördükleri “*eğitim meselesi*” üzerinde önemle durmuşlardır. Henüz gerçekleştirilmeyen reformlar konusunda ise fikirlerini öneriler olarak sunmuşlardır. *Sosyal düzen, millî birlik ve beraberlik, sosyal dayanışma, demokrasinin gelişmesi* için de *modern bir “vatandaşlık eğitime”, “siyasî eğitime”, “değerler-karakter eğitime”* ve “*meslekî eğitime*” ihtiyaç olduğu gerçeğini her fırsatta işlemişlerdir. Cumhuriyetin anlaşılması, her türlü tehlikeden korunması, yeni değerlerin toplumda yerleşmesi noktasında “*eğitim kurumuna ve öğretmenlere, aydınlara, sivil toplum örgütlerine, ailelere; özellikle annelere*” çok görev düştüğüne, bu görevlerin en büyük destekçisi ve kontrol merkezinin de “*Devlet*” olacağına dikkat çekmişlerdir.

Hayat Mecmuası eski hayatı, eski değerleri ağır bir dille eleştirmiştir. Bireylerin ve toplumun zihniyet aracılığıyla dönüştürülmek istendiği bir dönemde çıkan Derginin eski hayata dair aşırı, eleştirel yorumları bu dönemsel özellikler göz önünde bulundurulduğunda anlaşılabilir. Voltaire’in “*Tarih, milletlerin tarlasıdır. Her toplum, geçmişte ne ekmişse, gelecekte onu biçer*” sözünden hareketle Türk İnkılâbı, Türk modernleşmesi bağlamında, geçmişten gelen tüm aktarımlarla analiz edilmelidir.

Yeni eğitim sisteminin “*bilimsel, akılcı, modern ve tecrübeci, faydacı, demokratik, millî*” yöntemlerle düzenlenmesini isteyen *Hayat*, eski hayatla yeni hayatın karşılaştırıldığı çok sayıda makale yayımlamıştır. Eski sistem “*korkak, karamsar, hareketsiz, soyut konularla uğraşan, ezberci, bilimsel düşünemeyen, ülküsü olmayan bireyler*” yetiştirmiştir. Yeni nesil “*aktif, hür, yürekli, çalışkan, yaratıcı, kabiliyetli, umutlu, korkusuz, sorgulayıcı, yanlışa ve haksızlığa itiraz edebilen, fikrini savunabilen, kişilikli, olgun, atılcı, fedakâr, görevleri karşısında sorumluluk duyan, insanlık ve medeniyet yolunda ülküsü olan, faydacı bir yaşam felsefesine sahip, yaşama sevincini hep canlı tutabilen, bilimi-sanatı-fenni seven ve bu alanlarda yeni şeyler yaratma arzusunda olan, laik düşünceli, ben değil biz diyebilen, millî değerlere sahip bireylerden*” oluşmalıdır. *Hayat Mecmuası*’nın amacı da böyle bireylerin yetişmesine hizmet vermektir.

Görüldüğü üzere *Hayat Mecmuası*, eski hayata, anlayışa dair bugün bizlerin de eleştiri getirdiği birçok noktaya temas etmiş; daha o yıllarda yetiştirilecek neslin özellikleriyle ilgili farkındalığını okuyucularıyla paylaşmıştır. Atatürk’ün eski sistemin yanlışlık ve eksikliklerine dair tespitleri, yeni hayat için önerileri *Hayat*’ın sunduğu fikirlerle örtüşmektedir.

Toplumun gereksinimlerini paylaşmak üzere kurulan tüm toplumsal kurumlar birbirleriyle etkileşim halindedir. *Aile, eğitim, hukuk, ekonomi, politika, din, güvenlik, ulaşım, sağlık* gibi kurumların her birinin diğerleriyle ilişkisi vardır. Birinde olan değişim, yanlışlıklar diğerini az çok mutlaka etkiler. “*Eğitim*” ise bütün toplumsal kurumlarda görev alır. Toplumu oluşturan bireylerin ve diğer toplumsal kurumların eğitim gereksinimlerini karşılamak, toplumun uzun süre mutlu bir şekilde yaşamasını sağlamak üzere “*eğitim kurumu*” oluşturulmuştur. *Eğitim*, tüm diğer kurumlardaki değişimi gerçekleştiren ve de bu değişimlerden en çok etkilenen bir kurumdur.

İşte Mustafa Kemal Atatürk'ün geniş ufku sayesinde bu temel felsefeden hareketle Türk İnkılâbının korunması ve kökleşmesi noktasında “*modern, laik, demokratik, milli*” bir eğitim sistemini yerleştirmek amaç edinilmiştir. *Hayat Mecmuası* da döneminde bu amacın sözcülüğünü yapmıştır.

Toplumsal kurumların tamamını en çok etkileyen kurum olan “*eğitim*”, bugün de çok yönlü olarak iyi değerlendirilmelidir. Geçmişin tecrübelerinden faydalanılmalıdır. *Hayat Mecmuası*'nın Cumhuriyet öncesi eski sistemle ilgili belirlediği yanlışların, eksikliklerin birçoğunu günümüzde halen görmek mümkündür. *Hayat*, “*eğitim tarihi-eğitim felsefesi-eğitim sosyolojisi-eğitim psikolojisine ve öğretim yöntemlerine*” ilişkin bugün de canlılığını koruyan çok önemli konulara sütunlarında yer vermiş; dönemin eğitim uygulamalarını okuyucularına duyurmuştur. *Hayat*'ın o dönem için yeni anlayışa yönelik belirlediği özellikler bugün eğitim sistemimizde uygulanagelen “*yapılandırma yaklaşım*” programı ile paralellik göstermektedir. *Katılımcı eğitim sistemi* tanımlamaları da (öğrenci, öğretmen, okul, aile ve toplumsal kurumlar) Türk Eğitim Programının temelini oluşturmuştur. Cumhuriyet eğitiminin iktisadî siyasetini de eleştiren *Hayat*, bu alanda “*meslekî ve teknik okulların açılmasını, iş başında eğitimi*” tavsiye etmiştir. *Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi* de *Hayat*'ta önemle savunulmuştur.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

Atatürk'ün gerçekleştirdiği reformları konu edinerek bireyleri ve toplumu eğitmeyi, onlara reformları benimsetmeyi, Türk İnkılâbının haklılığını dünyaya anlatmayı amaçlayan; içerik ve yazar kadrosu yönünden çok zengin olan *Hayat Mecmuası*, Cumhuriyetin ilk yıllarının yaşam felsefesini yansıtmaya bakımdan oldukça önemli bir yayının organıdır. *Hayat Mecmuası*'nın okuyucularına sunduğu eğitim hedefleri ve Batı örnekli uygulamalar yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından benimsenmiştir. *Hayat*, yeni devletin sesi olmuştur. Toplumsal değişimin dönemselsel olarak değerlendirileceği çalışmalarda *Hayat Mecmuası* gibi dönemlere ait süreli yayınların, birincil elden yazılı kaynakların analiz edilmesi önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

1. *Hayat Mecmuası*'ndan Seçilen Makaleler

Alsan, Z. M. (3 Mart 1927). İçtimaî Nizam, *Hayat Mecmuası*, 1 (14), 274-275.

Alsan, Z. M. (17 Mart 1927). İçtimaî Nizam: Asrî Devlet Telakkisi, *Hayat Mecmuası*, 1 (16), 313-314.

Başman, A. (16 Aralık 1926). İlim ve İnkılâp, *Hayat Mecmuası*, 1 (3), 52-53.

Başman, A. (23 Aralık 1926). İki Nev' İnsan, *Hayat Mecmuası*, 1 (4), 68-69.

Başman, A. (30 Aralık 1926). Latin Harfleri Meselesi, *Hayat Mecmuası*, 1 (5), 83-84.

Erişirgil, M. E. (2 Aralık 1926). Hayat Ne İçin Çıkıyor, *Hayat Mecmuası*, 1 (1), 1-2.

Erişirgil, M. E. (9 Aralık 1926). Manevi İnzibat ve Yeni Nesil, *Hayat Mecmuası*, 1 (2), 21-22.

Erişirgil, M. E. (16 Aralık 1926). Eski ve Yeni Neslin Düşünceleri Arasındaki Fark, *Hayat Mecmuası*, 1 (3), 41-42.

- Erişirgil, M. E. (23 Aralık 1926). İnkılâp ve Hayat Hakkında Telakki, *Hayat Mecmuası*, 1 (4), 61-62.
- Erişirgil, M. E. (6 Ocak 1927). Kuvvetli Münevver Zümre Nasıl Yetişir?, *Hayat Mecmuası*, 1 (6), 101-102.
- Erişirgil, M. E. (13 Ocak 1927). Memleketimizin Hususi Vaziyeti, *Hayat Mecmuası*, 1 (7), 121.
- Erişirgil, M. E. (20 Ocak 1927). Kâmil İnsan Mefhumu, *Hayat Mecmuası*, 1 (8), 141-142.
- Erişirgil, M. E. (12 Mayıs 1927). İnkılâbımızı Tanıttırmak Hususunda Vazifelerimiz, *Hayat Mecmuası*, 1 (24), 461-462.
- Erişirgil, M. E. (12 Ocak 1928). Nasıl Bir Fikir Terbiyesine Muhtacız?, *Hayat Mecmuası*, 3 (59), 121-122.
- Erişirgil, M. E. (16 Ağustos 1928). Harf İnkılâbı Maarif Seferberliğidir, *Hayat Mecmuası*, 4 (90), 225.
- Ertem, S. E. (16 Haziran 1927). Türk İnkılâbının Karakteri?, *Hayat Mecmuası*, 2 (29), 53-54.
- Hayat Mecmuası*. (1 Kasım 1928). Bir Bilanço, 4 (101), 445.
- Hayat Mecmuası*. (15 Kasım 1928). Muallimin Rolü, 4 (103), 485.
- Hayat Mecmuası*. (17 Ocak 1929). Millet Mektepleri, 5 (112), 121.
- Hayat Mecmuası*. (21 Mart 1929). Değerli Bir Nutuk Dolayısıyla, 5 (121), 321.
- H. Sururi. (7 Temmuz 1927). Eski ve Yeni Hayat, *Hayat Mecmuası*, 2 (32), 117.
- Köprülüzâde, M. F. (13 Ocak 1927). Münevver Karşısında Tarih, *Hayat Mecmuası*, 1 (7), 122.
- Köprülüzâde, M. F. (3 Şubat 1927). İnkılâba Karşı Vazifelerimiz, *Hayat Mecmuası*, 1 (10), 181-182.
- Köprülüzâde, M. F. (16 Haziran 1927). İnkılâp Terbiyesi, *Hayat Mecmuası*, 2 (29), 41-42.
- M. Nermî. (25 Ağustos 1927). Devlet ve İrfan, *Hayat Mecmuası*, 2 (39), 252-253.
- Osman Bey. (16 Aralık 1926). Menfî Adam, *Hayat Mecmuası*, 1 (3), 52-53.
- Osman Bey. (27 Ocak 1927). Asrî Adam, *Hayat Mecmuası*, 1 (9), 173.
- Sadak, N. S. (12 Şubat 1927). Yeni Ahlak, *Hayat Mecmuası*, 1 (12), 221-222.
- Tunç, M. Ş. (30 Aralık 1926). Tarih Karşısında Münevver, *Hayat Mecmuası*, 1 (5), 86-88.
- Tunç, M. Ş. (10 Şubat 1927). Yine Tarih Karşısında, *Hayat Mecmuası*, 1 (11), 203-204.
- Yöntem, A. C. (17 Mart 1927). Mukaddes Ateş, *Hayat Mecmuası*, 1 (16), 301-302.

2. Araştırmalar

- Âdem, M. (2000). *Atatürkçü Düşünce Işığında Eğitim Politikamız*, Ankara: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Afet İnan. (1968). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akyüz, Y. (1986). Eski Eğitim Değerlerine Karşı Mehmet Akif ve Gençliğin Eğitimi, *Millî Eğitim*, Ekim-Aralık (70), 33-37.
- Akyüz, Y. (2004). Osmanlıdan Cumhuriyete Geçerken Gençliğin Düşünce ve Niteliklerindeki Dönüşümlere Bir Bakış, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, Ekim (56), 5-8.
- Akyüz, Y. (2006). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000 - M.S. 2006*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*. (1959). Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1 (İkinci Baskı).
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*. (1961). Ankara: Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 2 (İkinci Baskı).
- Aybars, E. (1991). Atatürk ve Devrim'e Bakış, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 2, 443-453.
- Aydın Tarihi*. (1938). (49), 44; Devrim ve Türk Devrimleri, <https://www.atam.gov.tr/duyurular/devrim-ve-turk-devrimleri>
- Binbaşıoğlu, C. (2014). *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çaycı, A. (2005). Atatürk ve Tarih Boyutu İçinde Çağdaşlaşma, *Atatürk ve Çağdaşlaşma-Belgeler ve Görüşler* içinde, (Hazırlayanlar: Saray M.; Tosun H.), Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 99-116.
- Demir, M. (2005). *Hayat Mecmuası Etrafında Gelişen Sanat Faaliyetleri*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Ekincikli, M. ve Işık, Y. (2019). Erken Cumhuriyet Döneminde Yabancı Okulların Dinî ve Kültürel Faaliyetleri (Kamuoyunda Büyük Yankı Uyandıran Bursa Amerikan Kız Kolejindeki 'Tanassur Hadisesi' Örneğinde), *Contemporary Educational Research Association: Theory and Practice in Education, Proceedings of International Contemporary Educational Research Congress, Book of International Scientific Research*, Frankfurt University of Applied Sciences in Frankfurt am Main/GERMANY (July 25-27, 2019), (Editors: Akpınar Dellal, N.; Koch, S.), Norderstedt/Germany: Books on Demand GmbH BoD, ISBN: 9783750426542, 171-201.
- Ekincikli, M. ve Işık, Y. (2019). Ebedî Şeften Millî Şefe Kimlik İnşası; Yeni Nesil Yetiştirme Politikaları Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Theory and Practice in Education-Science, Experience and Knowledge*, (Editors: Akpınar Dellal, N.; Koch, S.), Witeld Stankowski, (Contemporary Educational Research Association), Düsseldorf: Lambert Academic Publishing LAP, December-ISBN: 978-620-0-44130-0, 266-290.

- Ergün, M. (1982). *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları-325.
- Eroğlu, H. (1982). *Türk İnkılâp Tarihi*, Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Gazi Mustafa Kemal Atatürk. (2018). *Gençler İçin Fotoğraflarla Nutuk*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Giritli, İ. (1989). Fransız İhtilâli ve Etkileri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Temmuz-5 (15), 539-549.
- Gökalp, Z. (2010). *Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi*. (30/X/1933), 2; Devrim ve Türk Devrimleri, <https://www.atam.gov.tr/duyurular/devrim-ve-turk-devrimleri>
- Irmak, S. (1992). Atatürkçülüğün İlkeleri, İnkılâpların Fikir Temelleri (Akılcı-Milliyetçi- Sosyal Görüş), *Atatürkçü Düşünce* içinde, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1-34.
- Işık, Y. (2007). *Hayat Mecmuası'nın Eğitim Açısından İncelenmesi (1926-1930)*, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim (ESTT)-Eğitim Tarihi- Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Işık, Y. (2009). Hayat Mecmuası, *Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü Atatürk Dönemi (1920-1938)* içinde, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 1, 258-260.
- Işık, Y. (2015). Karşılaştırmalı Modernleşme Hareketleri Bağlamında Türk Modernleşmesi, *Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi II. Genç Akademisyenler Sempozyumu (24-25 Kasım 2014) Bildiriler Kitabı*, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını, 151-176.
- Işık, Y. (2020). Mustafa Kemal Atatürk'ün Eğitimci Kişiliği ve 'Başöğretmen' Unvanı, *ASEAD (Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi)*, Şubat-7 (1),173-196, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/52304/682833>
- İlhan, S. (1992). Atatürk'ün Kazandırdığı Değerler ve Atatürkçülüğün Beklentilerimiz, *Atatürkçü Düşünce* içinde, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 56-66.
- İnalcık, H. (1944). *Atatürk Devrimleri, Çeşitli Cepheleriyle Atatürk*, İstanbul: Robert Kolej Yayınları.
- İnalcık, H. (2012). *Rönesans Avrupası, Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kafadar, O. (2000). *Türkiye'de Kültürel Dönüşümler ve Felsefe Eğitimi*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Karpat, K. H. (1996). *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Afa Yayıncılık.
- Kocatürk, U. (1992). Atatürkçülük-Atatürk İlke ve İnkılâpları, *Atatürkçü Düşünce* içinde, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 83-103.

- Korkmaz, Z. (1963). *Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları-147.
- Kuran, E. (1997). Fransız İnkılâbının Türk Düşünürlerine Etkisi (1789-1922), *Türk Çağdaşlaşması* içinde, (Derleyen: Erdoğan, M.), Ankara: Akçağ Yayınları, 195- 202.
- Mardin, Ş. (1985). 19. yy'da Düşünce Akımları ve Osmanlı Devleti, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yay., 2, 342-351.
- Mumcu, A. (1992). Atatürkçü Düşünce Sistemi'nde Millî Birliğin Yeri, *Atatürkçü Düşünce* içinde, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 549-555.
- Ortaylı, İ. (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, İstanbul: Kronik Kitap.
- Önder, M. (1984). Atatürk'le Adım Adım Türkiye, Ankara: Kültür Ofset Yayıncılık.
- Özcan, H. (2003). *Atatürk Dönemi Millî Eğitim Politikası ve Atatürkçü Düşüncenin Eğitimle Etkileşimi (1920-1938)*, Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Özçelik, İ. ve diğerleri. (2001). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Özodaşık, M. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Yeni Bir Nesil Yetiştirme (1923-1950)*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Özodaşık, M. (2006). *Yeni Nesil*, Konya: Tablet Kitabevi.
- Parlak, M. (1984). 1926- 1930 Yılları Arasında Neşredilen *Hayat Mecmuası'nın* Hars ve Edebiyat Tarihimizdeki Yeri, *Millî Kültür*, Aralık-(47), 25-29.
- Safa, P. (2006). *Türk İnkılâbına Bakışlar*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Sezen, Y. (1997). *Hümanizm ve Atatürk Devrimleri*, İstanbul: Ayışığı Kitap.
- Sönmez, V. (2005). *Eğitim Felsefesi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Timur, T. (1983). Atatürk ve Pozitivizm, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1, 94-96.
- Timur, T. (2013). *Türk Devrimi ve Sonrası*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Toprak, Z. (1984). Fikir Dergiciliğinin Yüz Yılı, *Türkiye'de Dergiler-Ansiklopediler (1849-1984)*, İstanbul: Gelişim Yayınları, 13-54.
- Tunaya, T. Z. (1983). Atatürkçülük, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 1, 89-90.
- Turan, M. (2003). Türk Davası: Misak-ı Millî, 60. Yılında İlim ve Fikir Adamı Prof. Dr. Kâzım Yaşar Koprıman'a Armağan içinde, (Yayına Hazırlayan: Yalçın, E. S.), Ankara: Berikan Yayınları, 619-632.
- Turan, R. (1999). *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Turan, R. (2002). Eğitim ve Öğretimdeki Gelişmeler: Yeni Devlet Yeni Eğitim, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi-II*, Ankara: AKDİTYK-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 99-185.

- Tünay, B. (1992). Atatürk ve Liderlik, *Atatürkçü Düşünce* içinde, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu-Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1173-1189.
- Uçman, A. (1998). Hayat, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 17, 12-14.
- Ulus Gazetesi*. (16/10/1938). Devrim ve Türk Devrimleri, <https://www.atam.gov.tr/duyurular/devrim-ve-turk-devrimleri>
- Ülken, H. Z. (2001). *Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi*, İstanbul: Ülken Yayınları.
- Yalçın, S. (2011). *Mustafa Kemal Atatürk, Hayatı ve Eseri*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Yalçın, S. (2013). Türk Modernleşmesi ve Atatürk, *Semih Yalçın İlmî Makaleler*, (Yayına Hazırlayan: Erdoğan Özünü, E.), Ankara: Berikan Yayınları, 2, 113-121.
- Yazıcı, E. (2017). Toplumsal Yapı ve Toplumsal Değişme Perspektifinden Türkiye’nin Son Yüz Yılı, *Geçmişten Günümüze Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, (Editör: Yazıcı, E.), Ankara: Akçağ Yayınları, 11-43.
- Yılman, M. (2003). Eğitimin Tarihsel Temelleri, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, (Editörler: Demirel, Ö., Kaya, Z.), Ankara: PegemA Yayıncılık, 21-46.

EKLER:**Ek-1:** *Hayat Mecmuası*'nın İlk Sayısının Kapağı**Ek-2:** *Hayat Mecmuası*'nın Yeni Türkçe ile Çıkan Sayısı (Örnek: Cilt: IV, Sayı: 96, 1928)

Ek-3: “Türk İnkılâbı EŞsizdir” Fotoğrafi

Ek-4: “Türk İnkılâbı Eşsizdir” Fotoğrafi

